LAISVĖ

ŠIAME NUMERY:

Kazimieras Baras ★ *Zenonas Ivinskis*
Andrius Baltinis ★ *Mečys Musteikis*
Julius Vidzgiris ★ *Jonas Vaičiūnas*

PARTIZANO JULIJONO BŪTĖNO GYVENIMAS IR MIRTIS

SKYRIAI:

LIETUVIŲ BENDRUOMENĖ. IDĖJOS SPAUDOJE. DARBAI IR IDĖJOS. VARDAI ĮVYKIUOSE. KNYGŲ LENTYNA

1962 Liepa Nr. 29 (66)

TURINYS

Kazimieras Baras: Žmogaus tragizmas . . 1

Zenonas Ivinskis: Lietuvių tautos rezistencijos reikšmingieji momentai . . . 10

L. Žitkevičius: Partizano mirtis 11

Julijonas Būtėnas 20

Andrius Baltinis: Lietuviškosios asmenybės ugdymas lituanistiniame švietime 26

Jonas Šoliūnas: Žodžiai 28

Mečys Musteikis: Kult. gyvenimo apžvalga pavergtoje Lietuvoje 31

Julius Vidzgiris: Dvidešimtojo amžiaus gėda 37

Laisvės kovų nuvertinimas 41

Jonas Vaičiūnas: Lietuvių bendruomenės tarybos sesija 45

Lietuvių Bendruomenėje. Idėjos spaudoje. Darbai ir Idėjos. Vardai Įvykiuose. Žvilgsnis knygų lentynon . . . . . 45 - 64

Redaguoja — Redakcijos kolektyvas: vyr. redaktorius — Stasys Daunys, redaktoriai — Petras Bagdonas, Juozas Baužys, Aloyzas Baronas, Vladas Būtėnas, Vincas Rygertas.

Redakcijos adresas — Į Laisvę, 2801 W. 38 St., Chicago 32, Illinois. Telef.: Cliffside 4-2139.

Viršelio vinjetė — dail. T. Valiaus

* * *

Administratorus — Kostas Bružas

Administracijos adresas: Į Laisvę, 10734 S. Eberhart Ave., Chicago 28, Ill. Telef. IN 8-6189

* * *

Į LAISVĘ — TOWARD FREEDOM, Lithuanian quarterly of politics. Address: 2801 W. 38 St., Chicago 32, Ill. **Business manager:** K. Bružas, 10734 So. Eberhart Ave., Chicago 28, Illinois.

ADMINISTRACIJOS PRANEŠIMAI

Administracija dėkoja visiems tiems, kurie jautriai atsiliepė į paraginimą sutvarkyti savo prenumeratų sąskaitas. Administracija prašo ir tikisi, kad ir visi kiti, gavę paraginimo laiškus, nedelsdami atsilieps į prašymą.

Į Laisvę skaitytojai, pakeitę savo adresus, tuojau praneškite savo adresą administracijai.

Į LAISVĘ METINĖ PRENUMERATA:

Amerikoje (Šiaurės ir Pietų) $3.00; Australijoj ir D. Britanijoj — L. 10; Italijoj — L. 900; Prancūzijoj — F. 10.— Švedijoj — Kr. 10; Šveicarijoj — Fr. 8; Vokietijoj — DM 8.

ATSKIRAS NUMERIS

Amerikoje $1.00; Australijoje ir Britanijoje — L.3; Italijoje — L. 300; Prancūzijoje — Fr.2.50; Šveicarijoje — Fr. 3; Švedijoje — Kr. 3; Vokietijoje — DM. 2.

Norintieji Į Laisvę žurnalą gauti oro paštu primoka faktines oro pašto išlaidas.

KU biblioteka

LAISVĖ

1962 M. LIEPA

NR. 29 (66)

Žmogaus tragizmas

Kazimieras Baras

KATALIKIŠKOJO ŽMOGAUS ESMĖ

Žmogaus realybė — dvasinė, asmeninė žmogaus realybė priklauso nuo dviejų dalykų: pirmiausia, nuo tikrovės, kurioje jis gyvena dvasiniu būdu, ne vien **fiziniu,** be to, nuo vertybių, kurias jis kuria bei gali kurti. Tatai jau nusako katalikybės sistemą. Bet mums šiuo atveju rūpi ne **katalikybės** esmė, bet katalikiškojo **žmogaus** esmė; dėl to tai mes turim pažiūrėti, kaip tos realybės bei vertybės plėtojasi konkrečiame gyvame žmoguje, kaip į tai reaguoja asmenybė, kaip tąją realybę priima katalikiškasis žmogus ir kaip jisai jos įtakoje būdamas veikia.

Pirmiausia mes turim pažvelgti į tą tikrovės pasaulį, kuriame katalikiškasis žmogus gyvena. Suprantama, nėra vistiek, kokiame pasaulyje žmogus dvasiniai gyvena, kokį pasaulį jis pripažįsta ir mėgsta. Tasai pasaulis gali būti grynai medžiaginis, jis gali būti dvasiniai gilus; jis gali būti platus, apimąs visą tautą, gali būti siauras apsiribojąs namų bei šeimos reikalais; toks jisai ar kitoks — nuo to priklauso žmogaus esmė, jo realybė, jo būdas.

Katalikiškojo žmogaus realybė yra, pirmiausia, objektyvi; t. y., jinai nepriklauso nuo jo galvojimo bei vaidinių. Kataliko realybė yra toji, kokią jis ją mato, jaučia ir tiki, — tai ir yra jo objektyvioji tikrovė, kurioje jis gyvena. Ji nėra vaizduotės padarinys, juo labiau ji nėra jo jausmų bei troškimų rezultatas, — jinai yra prieš jį, viršum jo, aplinkui jį, jinai yra kas kita, negu "aš." Naiviam žmogui tatai yra savaime suprantamas dalykas, gi katalikiškas žmogus ir yra naivus — naivus pačia pirmine, geriausiąja to žodžio prasme, jis laikosi to, kas natūraliai veržiasi iš žmogaus sielos: tai yra tikėjimas į tikrovės objektyvumą, į buities pirmavimą prieš galvojimą. Galvojimas tėra antrinis dalykas, iškyląs iš buities; buitis, tikrovė duoda jam linkmę ir formą. Visame tame glūdi tam tikras naivumas, nes žmogaus pasąmo-

nė iš prigimties jaučia, kad jo sielos turinys turi transcendentinę reikšmę, kuri siekia toliau, negu jo "aš", ir kuri reiškia daugiau, negu jo "aš". Tokia pažiūra į tikrovę yra absoliučiai reikalinga, jis visada priešinosi ir atsilaikė prieš idealistinės filosofijos bandymus pripažinti pirmenybę galvojimui ir į buitį bei tikrovę žiūrėti, kaip į minties bei galvojimo spinduliavimą. Taigi, mums nebelieka nieko kita, kaip mūsų sąmonės procesams suteikti transcendentinę reikšmę, išeinančią į "ne aš". Čia tad glūdi giliausieji pagrindai katalikiškos pozicijos, kurią mes vadiname dvasingumo, nusižeminimo, tikėjimo vardais. Tatai yra savęs palenkimas kam kitam, negu savo paties "aš", tatai yra priklausymas nuo "ne aš", žvelgimas į aukštesnį, viską valdantį, nepermaldaujamą, nepalenkiamą "ne aš", kuris mus valdo, mus formuoja, kurį mes garbiname, kuriam mes galim tarnauti. Čia glūdi katalikų tikėjimo nusistatymo pagrindai: jie glūdi tame naivume. kuris būdingas prigimtiniam žmogaus sielos nusistatymui pasaulio atžvilgiu.

Taigi, kataliko sąmonėje ir religinė tikrovė yra objektyvi. Ji nepriklauso nuo galvojimo ir noro, jinai nėra jo religinio jausmo refleksas. Besiklausant Cherubini "Dies irae" mus pagauna šiurpus besiartinančio teismo įspūdis; bet tasai besiartinąs teismas, toji paskutinio teismo diena katalikui yra objektyvi realybė, tokia pat, kaip ir saulės šviesa, kaip bet koks kosminis įvykis. Tasai paskutinysis teismas nėra nei vizija, nei haliucinacija, iškylanti iš žmonių kaltės bei nuodėmės suvokimo, kuris suponuoja būsimą teismą: priešingai, beartėjančio teismo tikrumas pakelia sielą ligi kaltės išpažinimo, atgailos ir jaudinančio "Kyrie eleison."

DVASIA PRIEŠ MEDŽIAGĄ

Tąjį tikrovės objektyvumą, kuriame katalikas gyvena, jis išplečia ir į tas tolybes bei gelmes, kur jinai jau sunkiau ir beapčiuopiama. Mums pernelyg aišku, kad juslinės patirties pasaulis yra realus: jį mes ir akimis regime, ir rankomis apčiuopiame; bet tikrovė, kurioje gyvena katalikas, yra taip pat ir **dvasinė.** Katalikas tiki į dvasios pirmavimą prieš medžiagą; juslinė patirtis jam dar nėra visa tikrovė, bet tik išorinė tos tikrovės sritis, pasakysim, patys paskutinieji jos atspindžiai. Katalikiškajam žmogui tikrovė teprasideda tik po juslinio pasaulio danga, tik už reiškinių pasaulio prasideda didžioji faktų begalybė. Patirties pasaulis priklauso žmogaus kūnui, kurį mes sutinkame, kurio išvaizdą mes regime, kurio balsą mes girdime. Bet tik už to reiškinių pasaulio yra siela, yra tikrovė, siekianti giliai į nepatiriamybės bei neregimybės gelmes, bet katalikiškajam žmogui daug realesnė kaip kūnas. Netgi primityvūs katalikai yra tąja sielos realybe tiek giliai įsitikinę, kad jie dėl kitų žmonių ir savo pačių sielos kančių daugiau kenčia, negu dėl kūno skausmų.

Anapus juslinio reiškinių pasaulio visų pirma stovi Dievas, dieviškoji realybė, dvasingumo begalybė. Tada gi už regimojo Jėzaus Kristaus stovi Logos, dieviškasis Žodžio asmuo, toli prašokąs bet kokios patiriamybės ribas. Už regimojo pavidalo Eucharistijos, kurią matom akimis ir apčiuopiame rankomis, yra Kristaus žmogiškumo tikrovė, Dievybės pilnumos kupina, nors iš išorinės formos to visiškai nematyti

Kun. Kazys Baras-Barauskas

gimė 1904 m. kovo 28 d. Ramygalos valšč. Mokėsi Panevėžio gimnazijoje, kunigu įšventintas 1929 m. VD Universitete teisės licenciatą gavo 1930 m. 1938 m. buvo paskirtas Katalikų Spaudos Biuro direktoriumi ir 1939 m. Mūsų Laikraščio redaktoriumi, pasiekusio rekordinio skaitytojų skaičiaus, net virš 100.000. Kun. Kazimieras spaudoje bendradarbiauja nuo 1927 m. Jo straipsniai pasižymi intelektualumu ir gilumu. 1938 m. suredagavo knygą Krikščionybė Lietuvoje. Atskirai išleista Bolševizmo siaubas Lietuvoje 1941 m., ir Tremtinio pergyvenimai 1943 m. Kun. K. Barauskas išvyko iš Lietuvos pirmojo bolševikmečio metais. Amerikoje jau keliolika metų dirba Draugo redakcijoj, pastaruosius šešis metus redaguodamas pirmą puslapį. Yra ir eilės kitų laikraščių ir žurnalų bendradarbis.

ir nejausti. Ir Bažnyčia katalikui yra šis-tas daugiau, kaip regima organizacija: jinai jam yra tikrovė, prasidedant tiktai anapus regimojo pavidalo. Ta tikroji realybė prasideda už regimybės, kuriai atstovauja popiežiai, vyskupai, vienuolynai, tikintieji ir bažnyčios: Bažnyčia teprasideda ten, kur pasibaigia juslės.

Tasai tikėjimas į dvasingumą, į dvasingumo objektyvumą yra toks didis dalykas, kad visų amžių filosofinės grumtynės ėjo dėl dvasingumo, dėl jo pripažinimo, dėl tikėjimo į jį. Išlaikyti tąjį tikėjimą į dvasingumą yra tikrai milžiniškas dalykas, turint galvoje pojūčių pasaulio daromą didžiulį, tiesiog triuškinantį įspūdį.

Tasai kataliko dvasinis pasaulis yra **asmeninis.** Pats pirmutinis žmogaus išgyvenimas yra asmeninis — savo "aš" išgyvenimas. Nuo to jis palaipsniui, bet greit prieina prie "tu" išyyvenimo, prie asmenybės, kuri rymo prie jo lopšelio — visada besišypsanti, visada pasiaukojanti, visada paslaugi, visada išmananti: tai motina! Ir taip žmogus savo gyvenimo ir savo dvasinės evoliucijos eigoje daro ir asmeniškojo išgyvenimo pažangą; gi jo gyvenimo viršūnėje stovi asmeniškasis "tu" išgyvenimas, su kuriuo jis linksta į mylimą žmogų ir jam atsiduoda. Asmeniškumas yra visko didžio ir naujo šaltinis; iš kuriamųjų asmenybių išeina nauji akstinai, gi asmenybės gerbimas ar tikrai nebus pati stipriausioji jėga, dominuojanti žmonių dvasiai. Prisiminkim tik mokytojo ir karžygių kultą! Galingiausias brėstančiojo žmogaus pedagogikos veiksnys yra mokytojo — meisterio kultas; jeigu jaunas žmogus savo mokytojuje nemato meisterio, ten auklėjimas nebus sėkmingas. Tas pats su didvyrių kultu. Tautų mases

iš tingaus sustingimo išjudinti itin sunku; bet pastatyk priešakyje didvyrį, ir tauta eis į mirtį, vienu balsu šaukdama: aš turiu eiti paskui karžygį! Taigi, meisterio kultas ir karžygio kultas yra stipriausios jėgos, glūdinčios sielos gyvenime.

Katalikiškasis žmogus yra asmenybės garbintojas meisterių ir didvyrių kulto prasme. Tikrovė, kokią kad regi katalikiškasis žmogus, yra pagrįsta asmenybės sąvoka. Pasaulio pagrinduose stovi asmenybė — visų asmenybių asmenybė, asmeninis, antasmeninis, netgi triasmeninis Dievas. Ir pasaulio konstrukcija atitinka asmeniškumo gradaciją. Katalikiškasis žmogus regi pasaulį sudarytą taip, kad nuo neasmeninio einama prie asmeninio, o čia vėl kaskart kylama asmeninių vertybių laiptais. Kiekviena aukštesnė realybė jam taip pat turi ir aukštesnį asmeniškumo turinį. Ir pasaulio bei visokios buities užbaiga yra asmeninė buitis, asmeninis išgyvenimas. Tobulas žmogaus užbaigimas amžinajame gyvenime katalikui yra ne kas kita, kaip asmeninis Dievo ir sielos pokalbis. Dėl to tai jisai taip pabrėžia asmens nemarybę. Kai kas tatai laiko grynu egoizmu: kam, girdi, tau geisti, kad tavo menka asmenybė būtų amžina? Bet tai nesusipratimas: katalikiškasis žmogus savo asmens nemarybę brangina ne dėl savęs, bet dėl to "tu," į kurį jis veržiasi ir kurio siekia. Yra daug subtilių ir gilių katalikų, kuriems visiškai nerūpi jų asmens egzistencija, kurie norėtų amžinos ramybės absoliučioje nebuityje; bet mintis, jog yra 'tu," kuris žmogų myli ir kuriam jis yra pašvęstas, juose pažadina amžinos egzistencijos troškimą.

Dėl to tai mes suprantame ir katalikiškojo Šventųjų Dangaus tikrumos, — tikrumą, kurį pašalaičiui ne visada lengva suprasti. Katalikiškasis šventųjų garbinimas yra ne kas kita, kaip aname gyvenime tęsiamas asmenybės garbinimas — didvyrių kultas, siekiąs už mirties ribų. Juk žmonės seka iš paskos tuos, kuriais jie pasitiki; jeigu tie žmonės yra iš tiesų vertingi, jeigu doroviškai jie yra absoliučiai be priekaištų, jeigu jie yra savęs atsižadėję, tyri ir geri, tai žmonių sielos ir plūsta jiems iš paskos. Ir kam sustoti prie mirties slenksčio? Katalikui mirtis nėra jokia realybė, ji apskritai jam yra niekas — tiktai perėjimas, tiktai vartai. Tiktai anapus mirties prasideda tikrasis gyvenimas, tenai prasideda ir tobuli asmenybės santykiai su tais, kuriuos gerbi, kuriuos myli, kuriais pasitiki, į kuriuos meldies. Juk jau šiame gyvenime kreipiamės į mylimą žmogų, prašydami: pasimelsk už mane! Taip mes meldžiamės ir tiems žmonėms, kurie yra jau praėję pro tamsiuosius mirties vartus ir priartėję prie Dievo: melskis už mane!

Čia mes suprantame ir katalikiškosios maldos minties prasmę. Maldos gyvenimas katalikiškajam žmogui nėra vien jo troškimų ideologija, bet yra veiksmas, kuriuo jis daugiau įsiskverbia į realybę, kaip kuriuo kitu veiksmu. Maldos santykyje katalikiškasis žmogus pirmiausia mato ne tai, ar jis galės būti išklausytas, ar ne, — tatai yra antrinis dalykas, — bet jis regi asmeninį artumą su "tu", kuris yra toks pat realus, kaip ir "aš", netgi dar realesnis ir objektyvesnis. Prie jo priartėti, būvoti su juo, su juo dvasioje susirišti, — štai kokia yra tikroji katalikiškosios maldos prasmė.

* * *

KETURI KELIAI Į TRASCENDENTINĮ PASAULĮ

Kaip gi priartėti prie tos katalikiškos realybės, asmeninės ir dvasinės realybės?

Katalikiškasis žmogus turi keturis kelius į transcendentinį pasaulį: patyrimą, galvojimą, tikėjimą ir regėjimą. Patyrimas yra pagrįstas mūsų pojūčiais; galvojimas prasiveržia ir už patyrimo realybės ribų; tikėjimas pralenkia net ir galvojimą, o regėjimas mus triumfališkai priveda prie tikslo. Pirmieji trys keliai išsiskiria tuo, kad jie visi pasibaigia tamsybėse. Dėl tikrovės pažinimo galimybių katalikas turi išgyventi tragediją, nes jis nuolatos jaučiasi beklaidžiojąs tamsybėse. Patirtis, užčiuopimas, regėjimas, girdėjimas nuolatos veda į neaiškumus; tatai mus moko fizika. Mūsų patyrimui yra vienodai neprieinama tiek didžiojo, tiek mažojo kosmoso tikrovė. Ir kaip tiktai anapus šio pojūčių pasaulio prasideda tikrovė, kurios mes niekad negalim patirti: Dievo tikrovė, sielos, laisvės, gėrio tikrovė. Tai yra kažkas, ką tegalima pasiekti tik mintimi, ko tačiau niekada negalima parodyti eksperimentališkai užčiuopti Dievą arba sielą. Pojūčių patirtis pasibaigia kažkur gelmėse, kažkur tamsybėse. Tamsybėse pasibaigia ir galvojimas, jis veda į paslaptis, kurių mes nepajėgiam nušviesti. Katalikiškąjį žmogų už galvojimo ribų išveda tikėjimas. Tikėjime katalikiškasis žmogus atranda visiškai naują pažinimo galimybės rūšį, tikėjimas jam yra prisilietimas prie dieviškosios realybės. Tai jau nebėra žmogaus vieno paties jieškojimas bei grabaliojimasis: tatai jau yra Dievybės nusileidimas pas žmogų, tatai yra dieviškosios šviesos blykstelėjimas, o nebe vien tik žemiškos šviesos spinksėjimas.

Bet tasai tikėjimas turi dvejas ribas — vienas iš apačios, kitas iš viršaus. Iš apačios: tikėjimo, net ir katalikų, išraiškos galimumai yra surišti su natūralinio galvojimo galimumais, atseit, su tuo sąvokų pasauliu, kurį yra susidaręs mūsų galvojimas, ir su tuo pasaulėvaizdžiu, kurį yra suformavęs mūsų pažinimas. Taigi, ir tikėjimo realybę mes tegalim išreikšti tiktai sąvokomis ir vaizdais, ir formules, kuriomis mes išreiškiame Dievybę bei tikėjimo realybę, mes vadiname dogmomis. Dogmos, tos garsiosios, tiek daug kartų klaidingai suprastos ir bijomos dogmos yra ne kas kita, kaip sąvokų formulės, skirtos religinei, dieviškai tikrovei išreikšti. Taigi, jos reiškia tikrovę, bet jos nėra pati tikrovė, jos tėra tik sąvokos, turinčios trascendentinę prasmę. Iš to išeina, kad kalbos drabužis, į kurį dogmos yra įvilktos, teturi tik laikinę reikšmę, kad išraiškos nėra absoliutinės, nors jos reiškia absoliutinę tikrovę. Dogmos apie kristologiją, apie dviejų prigimčių mokslą, apie Dievo triasmeniškumą, dogmos apie substanciją ir akcidensus bei apie Eucharistijos transsubstanciaciją tėra tik laikinės — istorinės, t. y., jos yra sudarytos bei suformuluotos su pagalba graikų sąvokų konstrukcijų, kurios yra, tiesa, pačios geriausios, ką žmonija ligi šiol per tūkstančius metų yra sukūrusi, kurios tačiau yra žmogiškos ir teturinčios laikinę — istorinę reikšmę. Jos nėra absoliutinės, bet jos reiškia absoliutybę. Tą eilę nuostabiųjų faktų, kuriuos mes vieną po kito matome Jėzaus gyvenime, būtent, dieviškųjų ir žmoniškųjų, mes nesumanom geriau išreikšti, kaip tardami:

Kristuje yra dvi prigimtys ir vienas asmuo. Daugiau dogma nieko ir neturi pasakyti. Dogmas formuluodami mes gerai žinome, kad tatai tėra pasigailėjimo vertas mikčiojimas; mes taip pat žinome, jog tai yra geriausia, ką me galime, — tatai yra netgi geriausia, ką Dievas mums mūsų kalba gali pasakyti, tatai tėra tiktai "paveikslai bei palyginimai," kaip Šv. Paulius tatai vadina. Mes tariame "Dievo" žodį ir žinome, jog tai tėra menkas žmonių kalbos žodis, kupinas žmoniškųjų prilyginimų. O tačiau mes žinom, kad už to žodžio yra realybė — be galo didelė ir turtinga realybė, tokia turtinga, kad jokių žmonių kalbos žodžiu jos negalim nusakyti.—Taip yra ne tik religinėje srityje, bet ir visur. Einšteino reliatyvybės teorija yra tokia sausa ir abstrakti, kad tik nedaugelis žmonių ją tegali permanyti, o vis dėlto jinai reiškia didžiulę grandiozinę realybę, jinai yra nepalyginamai didingas sintetinis visatos išreiškimas. Kokie nuostabūs dalykai slepiasi už tos sausos formulės! — Ir katalikas užtat neprivalo būkštauti dėl savo tikėjimo formulių abstraktiškumo: už tų formulių yra karšta, pulsuojanti, spalvinga, begalinė realybė; kas, kad jų išorinė forma išėjusi tokia abstrakti.

Dabar gi pažiūrėkim, kaip tikėjimas yra apribotas iš viršaus. Tikėjimas yra palytėjimas Dievybės, kuri nusileidžia pas žmogų; dėl to jam reikia laukti, ar Dievybė nusileis ir kiek jinai paėjės jo link, jam gi nieko kita nelieka, kaip ją priimti. Dėl to tai tikėjimas yra begalo laipsniuotas. Kai kurių žmonių tikėjimas yra labai stiprus, bet tiktai pusiau sąmoningas. Pagaliau, yra žmonių, kurių tikėjimas per visą gyvenimą yra šauksmas **de profundis tenebrarum,** iš tamsybių gilumos, kupinas skausmo ir neaiškumų. Ir žmogus negali nieko kita padaryti, kaip priimti tikėjimą tokį, kokį jį Dievas jam duoda. Taigi, ir tikėjimas išeina į kažkokias tamsybes. Nė vienas žmogus negali žengti toliau kad ir vieną vienintelį žingsnį.

Pagaliau, prieiname ketvirtąjį kelią į realybę, paskutinį ir vienintelį, kuris neįeina į tamsybes, bet veda į lumen gloriae, į amžinąją šviesą, — prieiname **regėjimo** kelią. Ir apie jį mes teišmanome kalbėti tik mikčiodami; jį tenujaučiame tiktai tikėjimu. Jį mums yra prižadėjęs Dievas, tardamas, jog mes jį regėsime veidas į veidą. Tuo jis norėjo pasakyti, kad mes vieną kartą išeisime į šviesą, kad mes kada nors suvoksime **visą** realybę, kad mes nebesustosime prie tamsos slenksčio, bet įsiveršime į šviesos viešpatiją.

* * *

VALSTYBĖS IR BAŽNYČIOS PASAULIS

Toliau mums tenka pažvelgti dar į tris svarbias katalikiškosios realybės savybes. Toji realybė yra **diferencijuota,** t.y., jinai susidaro iš didelio skaičiaus savitų ypatybių, kurios tarp savęs skiriasi ne tik kiekybiškai, bet ir kokybiškai. Katalikiškajam žmogui tolimas yra kiekybiškumo sudievinimas; jis tiki ir į kiekybinius skirtumus bei ypatumus. Visatą jis mato suskaidytą į Dievą ir jo tvarinius, ir jis kuo griežčiausiai stengiasi tą skirtingybę pagerbti, išlaikyti begalinę distanciją su Dievu. Toliau, tvarinių pasaulis vėl skirstosi į gamtą ir antgamtę, į profaninį ir religinį bei tikėjiminį pasaulį, į valstybės ir Bažnyčios pasaulį. Tos skirtingybės turi kiekvie-

na savo būdą, savus įstatymus, kiekviena savo jėgą ir savo reikalingumą. Jeigu vienas iš tų skaidinių iškristų, atsirastų spraga, atsitiktų nelaimė. Katalikas tiki, kad visi realybės skaidiniai turi savo teises. Jis tiki į **valstybės** teises, ir jis jaustų didelę nelaimę, jeigu žmonijai viešpatautų Bažnyčia pati viena. Jis tiki į Bažnyčios teises, ir jis būkštautų tironijos, jeigu žmones valdytų valstybė viena pati. Neprivalo iškristi nė vienas realybės skaidinio narelis, viskas turi pasilikti, viskas turi būti pripažinta, į viską turi būti atsižvelgta. Užtat katalikiškojo žmogaus realybė ir yra tokia turtinga, tokia marga, nes ji turi tiek daug savitų skirtingybių, kad nė vienam katalikui neįmanoma pažinti visą tą pasaulį, kuriame jis gyvena. Jis negali aprėpti netgi savo dogmų pasaulio. Dėl to tai kiekvienas katalikas, net ir pažangiausias — toks kaip tik dažniausiai — turi savo pasaulyje pasirinkęs tam tikrą sritį. tam tikrą "savo" ratą. Net ir iš katalikiškųjų dogmų pasaulio jis turi tūlą centrinę dogmą, kurioje jis jaučiasi jaukiausiai. Vienam tokia bus Dievo realybės bei Dievo minties dogma, kitam Eucharistija, trečiam šventųjų garbinimas ir t. t. Bet tokį savo ratelį turi kiekvienas katalikas ir turi jį turėti.

Bet ir šalia to dar yra begalybė, apie kurią jis tiktai žino, kurią tiktai nujaučia ir tiki, kurios tačiau savo dvasios galiomis jis negali aprėpti. Dėl to tai katalikiškojo žmogaus pasaulyje tiek tolybių ir platybių. Juk koks didžiulis atstumas yra, sakysim, tarp Trejybės dogmos ir moderniosios pramonės technikinių įrengimų! Šios realybės sritys yra tiek atstu viena nuo kitos, kad žmogus veik žado netenka, staiga pereidamas nuo vienos srities prie kitos. Bet katalikiškasis žmogus nė vienas iš jų negali palikti be dėmesio; jis turi tiek dvasinio tamprumo, kad tąsias tolybes bei platybes galėtų bent pripažinti.

Toliau, tos realybės sritys savo santykiuose vienos su kita yra tam tikru būdu apribotos. Viena kitos atžvilgiu jos sudaro sieną, ir dėl to atsiranda net tam tikras antagonizmas. Realybės sritys atrodo tarp savęs bekovojančios, o tačiau jos turi būti suimtos visos kartu. Juk, sakysim, kokia priešingybė atrodo besanti tarp gamtos Dievo ir kalno pamokslo Dievo! Gamtos Dievas yra kovos Dievas, sukūręs pasaulį kovoti dėl būvio; tai plėšriųjų žvėrių Dievas, leidęs gyvybę tam, kad ji kovotų dėl savo buities. Mes gi ir matom gyvybę be atodairos kovojant su visa kita gyvvybe. Tai toks yra gamtos Dievas. Gamtoje nėra meilės, tiktai kova dėl būvio. — Iš kitos pusės matom kalno pamokslo Dievą, meilės, atsidavimo, pasiaukojimo, kantrybės ir atleidimo Dievą. Kokia priešingybė! Reikia tikrai didžiulio dvasios tamprumo, kad ji suvoktų, jog visos tos sritys priklauso vienai ir tai pačiai realybei, kad tai yra vienas ir tas pats Dievas, vienas pasaulis, vienas tikslas. Kiek daug yra šiuo atžvilgiu klystančių!

Katalikiškasis žmogus taip pat tiki, kad realybė, nepaisant jos diferencijacijos bei susiskaidymo, yra homogeninė, t. y., tų pačių dėsnių valdoma. Esame juk girdėję apie gamtos mokslų problemą — ar paukščių tako žvaigždynuose vyrauja tie patys dėsniai kaip ir mažytėje mūsų žemėje. Iš tikrųjų pasibaisėtinai didinga yra mintis, kad ir anuose dangaus kūnuose, kurie yra

už kelių tūkstančių šviesmečių nuo žemės, visoje begalinėje visatos erdvėje vyrauja tie patys dėsniai, kuriuos aš pastebiu ir savo menkame kambarėlyje. Ką jau bekalbėti apie stačiai šiurpų didingumą minties, kad vienoki dėsniai valdo ir visą materialinį bei dvasinį pasaulį, gamtinį ir moralinį, profaninį ir religinį!

Tačiau katalikiškasis žmogus tiki, kad Dievas yra visko priežastis, kad viskas yra Dievuje ir kad Dievas yra visame; kad Dievas yra toksai didis ir platus, jog jame ruimingai telpa visa neaprėpiamoji realybė. Šitoji idėja apie Dievą kaip amžinąją priežastį stačiai netelpa žmogaus galvoje. Tūkstančius metų ją narpliojo filosofija. Visais laikais atsirasdavo dualistinių mokslų, būdavo filosofų, kurie tikėjo, jog kur nors visatoje turi būti plyšys, kuris skirtų Dievo pasaulį nuo ne Dievo pasaulio, kuris dvasios pasaulį atribotų nuo medžiaginio pasaulio. Bet katalikiškasis žmogus tiki, kad Dievas yra **visko** priežastis. Katalikiškojo žmogaus realybė neturi ribų; toje realybėje jam nėra nieko, kuo jis turėtų nepasitikėti, nes viskas jam yra Dievo pasireiškimas. Katalikas težino tik homogeninę realybę.

NERIMSTANTI REALYBĖ

Pagaliau, toji realybė yra **dinamiška,** t.y., ji yra kupina judėjimo, niekad nerimstanti. Tasai judėjimas vyksta dviem srovėmis: pirmąja srove sruvena Dievas, antroji sruvena į Dievą. Dievo sruvenimas: jau pati natūralinė pasaulio konstrukcija, jo kaip tvarinio būdas byloja, kad tasai pasaulis yra pilnas Dievybės. Tatai pasidarė tuo būdu, kad Dievas, jo mintis ir valia sruvena į nebūtį. Kristuje Dievas asmeniškai išžengė iš savo vidujo gyvenimo ir apsireiškė žmogumi; žmogaus prigimties pavidalu išsiliejo Dievybės pilnuma. Taip pat ir kiekvienos krikščioniškos, išganytos sielos istorija yra ne kas kita, kaip prisipildymas Dievo sruvenimo. Krikščionybę galima būtų nusakyti šiais paprastais žodžiais: tai yra tuščia erdvė, į kurią išsilieja Dievas. Tai tokia yra tikroji esmė katalikiškojo mokslo apie Sakramentus, mokslo "ex opere operato," būtent, kad mūsų visas veikimas, meldimasis, kūryba, kančios neturi jokios reikšmės akivaizdoje šito Dievybės antplūdžio į mūsų sielą. Katalikiškajame galvojime būtina ir neišvengiama tikėti į "ex opere operato;" pasaulis, gyvenimas, siela, išganymas, dangus katalikui daug daugiau yra Dievo darbas, kaip žmogaus; jam tatai yra apreiškimas, jam tai yra Dievo artinimasis, jam tatai yra vienas didelis adventas.

Bet pasaulis taip pat yra tvarybos sruvenimas į Dievą. Visa tvaryba su visomis savo skirtingybėmis bei ypatumais imanentiškai veržiasi į Dievą; dėl to tai visos jos dalys ir sritys yra tarp savęs susijusios. Šv. Paulius netgi sako, kad visa žemiau žmogaus stovinti realybė, visa tvaryba veržiasi į dvasingumą ir į malonę.

Iš to tai išeina svarbiausios išvados kataliko realybės idėjai. Išeina, kad visi realybės skirtingumai yra tarp savęs surišti, vienas kitam tarnauja, nė vienas nestovi sau vienišas. Paimkim pavyzdį: valstybė yra tam tikra sau realybė, turinti savo buitį, savo įstatymų sferą, savo teisę, savo tikslą. Bet ji nėra sau viena, ji turi kam nors tarnauti. Nėra realybės, kuri galėtų priklausyti tik sau. Taip ir žmogaus gyvenimas, profaninė kultūra, valstybė, visa

priešmirtinė "šio gyvenimo" būtis neturi savos atribotos prasmės; visų jų prasmė išeina už jų pačių ribų, visur jie turi kam kitam tarnauti. Dėl to tai nė vienoje realybės dalyje nėra neribotos pažangos: kiekvienos iš jų pažanga įeina į kurią nors aukštesniąją sritį ir tenai pasibaigia. Tai tokia yra katalikiškoji idėja, turinti didžiausią įtaką kataliko žemiškajam gyvenimui ir veikimui: jis niekur negali nurimti, jis vis nori išsiveržti iš ribų to, kas duota, nes ir kiekviena realybė stengiasi save pralenkti, paruošti kažką aukštesnio, tarnauti kažkam aukštesniam.

Taigi, mes tikime, kad viskas, kas yra, yra tarp savęs surišta, kad viskas vienas kitam tarnauja, vienas su kitu susisiekia, sudaro vientisą eilę. Be abejo, tame nuolatiniame judėjime kartas nuo karto tai šen, tai ten iškyla kas nors naujo; bet tai visada esti paruošiama, prieš tai visada esti tam tikras **adventus,** prieš tai visada esti buvę balsų tyruose šaukiančių. Visa, netgi didieji kūrybos darbai buvo iš anksto paruošti, suplanuoti tūkstantmečiu palaipsniu darbu.

Pagaliau, iš to išeina, kad ir dalykai, kurie atrodo tebesą dar taip toli nuo savo galutinio užbaigimo, jau turi pas Aukščiausiąjį savo paskirtį ir savo tikslą. Dėl to tai katalikas gali tikėti į racionaliuosius savo tikėjimo pagrindus, į filosofiją, istoriją, mokslą, meną, nes jis pripažįsta jų tarpusavio santykiavimą ir vienas nuo kito priklausomybę; taigi, aš galiu naudotis ir mokslu, literatūra, menu, grožiu, kūnu, žodžiu, viskuo, nes viskas gali tarnauti Aukščiausiajam ir Paskutiniajam Tikslui. Katalikas jaučiasi esąs surištas netgi su dvasios kultūra, esančia už krikščionybės ribų. Vieno italų dailininko paveiksle Šv. Tomas Akvinietis pavaizduotas taip, kad jo krūtinėj rado vietos ir telkėsi netgi tie spinduliai, kurie išėjo iš pagoniškos filosofijos. Katalikiškoji tikrovė turi tą ypatybę, kad joje niekas nedingsta; visi dvasiniai laimėjimai, netgi tie, kurie yra pasiekiami toli už Bažnyčios ribų, galų gale subėga į vieną džiūgaujančią gyvenimo srovę ir teka į vieną didįjį tikslą. Nuostabiausias iš visų yra tasai tikėjimas, kurį šit kaip nusako Šv. Raštas: "Tiems, kurie Dievą myli, viskas išeina už gera." Tatai nėra vien dievobaimingas posakis: tatai glūdi pačiose katalikiškojo žmogaus metafizikos šaknyse. Visa realybė jam yra viena vienintelė srovė, sruvenanti į Dievą; tai yra procesija į Dievą, kurioje atskiros realybės provincijos viena paskui kitą eina vienu keliu, viena srove.

Tokia tai yra kataliko realybė, kurioje jis gyvena: tai yra saulėta, turtinga, džiugi realybė, kurioje nėra nei mirties, nei tamsybės.

Stebiu savo likimo draugų veidus. Jauni jie ir šviesūs, nors akyse spindi susirūpinimas ir nežinia. Štai prieš mane kailiadirbys iš miestelio. Pirmaisiais bolševikų okupacijos metais galėjo gyventi ir dirbti. Pavojingas ar nusikaltęs nebuvo. Bet negalėjo žmogus pakelti smurto ir netiesos. Pas save priglaudė tuos, kurie buvo sekiojami ir gaudomi. Bolševikai nė neįtarė, kad pas tą darbo klasės žmogų "fašistai" slapstytųsi. Pribrendo sukilimo metas. Ir kailiadirbys, šautuvu nešinas, žygiavo greta tų, kurie jo pastogėje slapstėsi.

Vladas Ramojus
Lenktynės su šėtonu

Lietuvių tautos rezistencijos reikšmingieji momentai

LIETUVIŲ TAUTOS SUKILIMO PRIEŠ BOLŠEVIKUS DVIDEŠIMTMEČIUI ATŽYMĖTI

Birželis Lietuvos istorijoje paženklintas nepriklausomybės netekimu, masiniais Lietuvos gyventojų trėmimais, didvyrišku lietuvių tautos sukilimu ir nepriklausomybės atstatymu. 1940 m. birželio 15 d. Sovietų Rusija karinėmis priemonėmis Lietuvą okupavo; 1941 m. birželio iš 13 į 14 dienos naktį pavergėjas pradėjo nekaltų žmonių deportacijas ir ištrėmė 40.000 Lietuvos gyventojų; 1941 m. birželio 23 lietuvių tauta didvyriškai sukilo, atstatė Lietuvos Nepriklausomybę ir paskelbė Laikinąją Lietuvos Vyriausybę.

Į Laisvę puslapiuose pasisakė 1941 m. lietuvių tautos visuotinio sukilimo pirmieji organizatoriai, sukilimo vadai ir kovotojai. Meskime žvilgsnį kaip tuos įvykius istorinėje šviesoje pristato istorikas prof. dr. Zenonas Ivinskis.

Zenonas Ivinskis

"Artėja visų Lietuvos žemių išvadavimo valanda... Broliai lietuviai!... Imkitės ginklo... Tegyvuoja laisva nepriklausoma Lietuva!"

Šitie žodžiai iš atsišaukimo į lietuvių tautą, kurį prieš dvidešimt vienerius metus, t.y: 1941-jų birželio 23-čios pusiau dešimtą rytą per Kauno radiofoną kaip labai išsiilgtą ir seniai lauktą naujieną skelbė Lietuvių Aktyvistų Fronto įgaliotinis Levas Prapuolenis. Tame pačiame atsišaukime, kuris iš minėto radiofono buvo kartojamas visą dieną, tapo paskelbta Lietuvos Laikinosios vyriausybės sudėtis. Jau vakar buvo prasidėjęs vokiečių-bolševikų karas, tačiau, kol Reicho kariuomenė pasiekė Kauną, dvi dienas čia jau tvarkėsi Laikinoji vyriausybė.

Jau birželio 23 d. sukilėliai buvo užėmę netik ginklų sandėlius, polici-

jos nuovadas, automatinę telefono įstaigą, radio stotį, bet ir Kaune sutelktąsias centrines įstaigas.

Birželio 24-ją, t.y., trečiąją karo dieną, pietumis Kauno radiofone pasirodė dviejų kareivių lydimas vokiečių karininkas. Kai jis savo daliniui vokiškai pranešė: "Čia leitenantas Flohret, ką tik užėmiau Kauno radiofoną ir ant Kauno muziejaus bokšto iškėliau Reicho vėliavą", Kauno siųstuvas jau pusantros paros sėkmingai veikė sukilėlių vadovybėje. Simptominga, kad visiškai nutylint Kauno sukilėlių aukas, tos dienos vokiečių kariniame OKW (Oberkommando der Wehrmacht) pranešime Flohret "žygdarbis" buvo specialiai įvardintas, paminint ir jo pavardę. Dar daugiau: Armijos vadui (vėliau feldmaršalui) Friedrichui Wilhelmui von Kuechler, kuris į lietuvių sukilėlių išlaisvintą Kauną galėjo birželio 25 d. žygiuoti beveik p a r a d i n ė s rikiuotės tvarka, už tai buvo apdovanotas geležinio kryžiaus riterio ordinu, gaudamas das Ritterkreuz zu Eizernem Kreuze.[1])

Pagal iš anksto numatytą ir smulkiai išdirbtą planą, į kurį Kaune, Vilniuje ir visoje Lietuvoje buvo įtraukta tūkstančiai patikimų patrijotų, lietuvių tauta staiga sukilo. Revoliuciniu būdu atstačius sukliudytą Lietuvos suverenumą, buvo pastatyta ir Laikinoji Lietuvos vyriausybė. Ji tačiau iš pat pirmos dienos nacionalsocialistų partijos ir prieš žygį į Rusiją įkurtos Rytų Europos Ministerijos pareigūnams pasirodė lyg gerklėje įspringęs kaulas, kurį būtinai reikia pašalinti.

Bet vyriausybė jau buvo paskelbta antrąją karo dieną. Kai dvi dienas vėliau, t.y. birželio 25 d. Kaune buvusios Užsienių Reikalų Ministerijos rūmuose įsikūrė karo lauko komendantas generolas Pohl ir įkandin saugumo, t.y. Gestapo, organai, visa administracija Kaune jau buvo Laikinosios vyriausybės žinioje.

Tiesa, kariniai Wehrmachto pareigūnai, lyg ir skaitydamiesi su įvykusiu faktu, savo siaurai apibrėžtose srityse bandė su atitinkamų sričių ministeriais kalbėti, imti iš jų informacijų.

Vokiečių planuose Pabaltijo kraštams laisvė nenumatyta

Viską sprendžiančios partijos politikos planuose tačiau Pabaltijo tautoms — 1941 metų vasarą pradėtame žygyje į Maskvą — nebuvo numatyta laisvės: Kaip vaizdžiai dar 1943 metų sausio mėnesį, prieš pat Stalingrado katastrofą, rašė SS organas Das Schwarze Korps, kad

[1]) Plg. St. Raštikis, Kovose dėl Lietuvos II, 1957, 293-294.

L. Žitkevičius

PARTIZANO MIRTIS

Broliai, žemę išpurenę,
Apraudojo arimus:
— Mielas broli partizane,
Ar sugrįši į namus?

Sugirgždėjo tik varteliai,
Ir išėjo jis tylus:
— Jei negrįšiu, grįš paukšteliai
Į pavasario šilus.

Grįš į lauką artojėliai,
Grįš į laisvę Lietuva. —
Ir sudundo arimėliai,
Ir nusviro jo galva...

Pabaltijo tautos tesančios tik keli vandens lašai ant įkaitusio germanizmo akmens.

1941-jų birželio gale Lietuvos vyriausybės ministeriai, visus metus kaitinti a k l i n a i u ž d a r a m e sovietiško teroro katile ir džiaugdamiesi, kad savo nuo deportacijų apsaugotą sveikatą ir gyvybę gali paskirti laisvę atgaunančios savo tautos labui, viso to nežinojo. Iš pradžių tikrai sunku buvo įvertinti, kokia ateitis tą vyriausybę laukia. Tiesa, jau pirmą vakarą, t.y. birželio 24 d., kai per Kauno radiofoną vokiečių kariams buvo duota programa, girdėjosi susimąstymą keliančių posakių. Ten buvo paminėta, kaip Reicho Wehrmachto daliniai jau esą užėmę prie vokiečių upės "Memel" esantį Kauną, kur kitados stovėjusi kryžiuočių ordino pilis... Tad dabar esą atliekami nebaigti kryžiuočių uždaviniai. Kai kas buvo dar ir daugiau pasakyta, iš ko, tarp eilučių, buvo galima suprasti, kokia ateitis laukia Pabaltijo, per kurį žygiuojąs nenugalimas vokiečių karys. Atrodė, kad Lietuvos vyriausybės dienos tuojau bus suskaitytos, bet vis tiek ji išsilaikė 6 savaites.

Pradėjusiems Lietuvoje šeimininkauti išlaisvintojams nuo bolševikų jungo, staiga atsiradusi vyriausybė atrodė, lyg kokis nelauktai gimęs nelegalus kūdikis, bet kuriuo nusikratyti tuoj pat nebuvo galima. Gestapas tą sau nemalonią kliūtį stengėsi šalinti, imdamasis įvairių kovos priemonių: vyriausybei trukdė susisiekti su krašto gyventojais, atėmė jai susisiekimo priemones, draudė skelbti per laikraštį Į Laisvę ir radijį vyriausybės potvarkius, sukonfiskuodavo pašto ženklus su įrašu "Lietuva 1941.VI.23" ir ėmėsi dar daug kitokių priemonių.

Bet vyriausybė, vedama panašaus idealizmo, entuziazmo ir drąsos kaip 1918-19 metais, prieš statomas kliūtis sugebėjo surasti išeitį. Su kraštu ji susisiekė per LAF ryšininkus ir dviratininkus, išlikusius dar iš bolševikų okupacijos dienų. Savo potvarkius ji skelbė provincijos laikraščiuose, kurių vietinė cenzūra ilgiau nesukontroliavo.

Nedėstydami plačiau apie Laikinosios Lietuvos vyriausybės atliktus darbus, paminėsime tik, jog daugiausia buvo padaryta švietimo srityje. Netik buvo išlyginti nuostoliai, kuriuos per 12 mėnesių buvo spėjusi padaryti okupacija. Buvo suspėta, Švietimo ministeriui Juozui Ambrazevičiui pasirinkus pajėgius bendradarbius, atlikti reformų aukštosiose mokyklose (pvz., Vytauto Didžiojo universitetas gavo naują statutą, kuriuo jis tvarkėsi iki uždarymo 1943 m. kovo 16 d.). Buvo išplėstas gimnazijų ir specialiųjų mokyklų tinklas. Dar daugiau: ketverių metų okupacijos laikotarpiui buvo ypatingai reikšminga, kad Laikinosios vyriausybės reformos ir personaliniai paskirstymai švietimo srityje—su mažais pakeitimais — išsilaikė iki antrosios bolševikų okupacijos.

Jau praėjo lygiai 21 metai, kai lietuvių tauta labai akivaizdžiai pareiškė protestą prieš savo pavergėjus. Birželio 23-čioji netik tapo reikšmingiausia diena lietuvių tautos rezistencijoje, bet nuo jos reikia skaityti apskritai pradžią rezistencijos, kuri prieš okupantus iki šiol tebesitęsia. Tos dienos proga reikia minėti ir aną jau legendomis apipintą devynmetį aktyvios ir organizuotos rezistencijos po 1944 metų, kada ir vadai ir kovotojai, pasitraukę į pogrindį, iš apyvartos išėmę tikruosius savo vardus ir pavardes, pradėjo be-

vardžių ir neapdainuotų didvyrių kovą.

* * *

Rezistencinė dvasia — neišsižadėti laisvės troškimo

Laisvajame pasaulyje daug kartų jau yra išryškinta ana skausmo ir gedulo diena — birželio 14-toji ir okupacijos diena — birželio 15-ji. Su jomis yra siejama didžiosios lietuvių deportacijos, kurios kaip tik prasidėjo savaitę prieš karo pradžią. Tai buvo tikrai baisios dienos! Kas visa tai savo akimis pergyveno, ir šiandien prieš akis iškyla anie šiurpūs vaizdai. Prie namų tamsiai žalias kariškas sovietų sunkvežimis, kuriame kokis mongoliškos išvaizdos kareivis su durtuvu ant šautuvo saugo jau pasodintą šeimos narį, kai kitus, ašarų ir sielvarto kankinamus, terorizuoja ir iš namų veja enkavedistai. Tokio pat masto deportacijų Lietuva dar keletą kartų išgyveno ir antrojoje bolševikų okupacijoje. Atsimindami tas tragiškas dienas, kurios yra telkiamos į baisiojo birželio minėjimus, prisimename ir gana didelius ištremtųjų skaičius, nukankintas aukas įvairiose Lietuvos vietose: Červenėje, Pečeros, Uralo koncentracijos ir priverčiamojo darbo stovyklose, ir, žinoma, Sibire.

Bet tų pačių okupacijų istorija neabejotinai parodė, jog lietuvių tauta moka ne tik gedėti. Kiekvienas žuvęs, nukankintas ar deportuotas iš savo tėvynės lietuvis, žinoma, yra nuostolis lietuvių tautai, kuriai ypač reikia saugoti, branginti, net taupyti savo biologinės egzistencijos vienetus. Bet šiandien tautai išlikti, išlaikyti sveiką jos kamieną, svarbus dalykas yra sugebėti išsaugoti savyje **rezistencinę dvasią.** Juk didžiausias talkininkas kovoje prieš komunizmą yra labiau ne liūdėjimas bei gedulo skraistėmis apsisupimas, ne vien apraudojimas žuvusiųjų ir nežinion ištremtųjų, bet pačių pavergtųjų valia **neišsižadėti laisvės troškimo,**[2]) ir tą valingą nusistatymą sugebėti išlaikyti. Tad mums tremtyje šiandien labiau reikia įsisąmoninti ne tautai padarytus nuostolius, bet tuos momentus, kur ji apreiškia savo pasipriešinimo valią. Kaip birželio 15-ji yra tapusi data naikinamos, kenčiančios ir deportuojamos Lietuvos, taip birželio 23-ji reiškia pasipriešinančią, kovojančią, laiminčią Lietuvą.

Kovojanti ir laiminti Lietuva

1941-jų birželio 23-čią lietuvių tauta sukilo. Tuo būdu ji atitaisė ir vyriausybei daromą priekaištą, jog sovietų okupacija buvo prisiimta, nepaleidus nė garbės šūvio, neparodžius nė simboliško pasipriešinimo. Revoliuciniu būdu apie 100.000 ginkluotų sukilėlių partizanų vardu paskelbtoji nepriklausomos Lietuvos vyriausybė buvo pirkta nemažomis kraujo aukomis. Per 2000 lietuvių kovotojų atidavė savo brangiausią žemišką auką, t.y. gyvybę, tvirtai tikėdami į Lietuvos ateitį. Šitas žuvusiųjų skaičius buvo didesnis negu per visą 1919-20 metų nepriklausomybės kovų laikotarpį. Vien Kaune krito 200 kovotojų. Birželio 23 iškilmingai iš karto buvo palaidotos 85 aukos.

Birželio mėnesio sukilimas buvo pats pirmasis ginkluotos rezistencijos išsiveržimas prieš komunistus. Jis parodė laisvajam pasauliui, jog visai niekingi yra bolševikinės propa-

---

[2]) Plg. J. Brazaitis, Rezistencijos pagerbimas (Į Laisvę, Nr. 6, 1955, 45).

gandos argumentai, būk lietuviai 1940 vasarą patys laisvu noru esą įsijungę į Sovietų Sąjungą, siųsdami delegaciją Maskvon ir prašydami juos priimti. Kas gyveno 1941 vasarą Lietuvoje, prisimena, kaip visą kraštą užplūdo džiaugsmo banga, kada vėl atėjo sava valdžia. Per porą dienų radijas buvo jau stipriai išpopuliarinęs Lietuvos vyriausybę. Tad per specialius kurjerius, ar iki tol turėtus pogrindinius ryšius iš provincijos miestų, įstaigų, įmonių ir t.t. ėmė plaukti jaudinantys džiaugsmo sveikinimai. Labiausiai krito į akį, kad entuziastiškus sveikinimus, kurių susidarė stora byla, siųsdavo kaip tik dirbtuvių ir fabrikų d a r b i n i n k a i su daugybe rūpestingai išrašytų parašų.

Prieš 21 metus birželio 23 d. prasidėjo g i n k l u o t a lietuvių tautos rezistencija. Nuo tos datos lietuvių tauta nebesiliauja ir vis priešinasi okupacijoms. 1941-44 metų laikotarpyje ji išugdė stiprią rezistencinę veiklą prieš nacistines užuomačias. Atsirado įvairių srovių gausi pogrindinė spauda, kuri davė visuomenei politinių gairių ir idėjų, nurodančių jai laikyseną. Pasipriešinimo dvasios nepalaužė nė koncentracijos stovyklos, į kurias dalis sukilimui vadovavusių vadų pirmieji pateko dar 1941 rugsėjo mėn.

Daug platesniu mastu prasidėjo rezistencija naujoje okupacijoje, kada raudonasis tvanas vėl užliejo Lietuvos laukus. Tada keitėsi metodai ir pačios pasipriešinimo formos, "nepakitusi betgi liko dvasia, iš kurios tekėjo pasipriešinimo veiksmai; dvasia, kuri reiškė pasiryžimą gyventi ir kurti lietuviškai, kuri reiškė pasiryžimą gintis nuo smurtu primetamo svetimo gyvenimo turinio ir stiliaus".[3])

Chronologškai ir nuosekliai žvelgiant, reikia pažymėti, jog sveikų ir gana ryškių rezistencinės dvasios apraiškų pačioje Lietuvoje jau buvo atsiradę 1940 m. vasarą. Pasipriešinimas tada labiausiai reiškėsi jaunojoje karininkijoje, puskarininkiuose, kareiviuose ir apskritai jaunuomenėje. Antibolševikinė dvasia prieš okupantą dar labiau išryškėjo ir sustiprėjo, kai rudeniop į mokslo įstaigas susirinko moksleiviai ir studentai. Atsirado slaptų sambūrių. Kaune ir Vilniuje pasirodė slaptų lapelių, net perijodinių rotatorinių laikraštukų. Bet nebuvo koordinacijos, neturėta ir patyrimo. Tad provokatoriai, saugumo agentai turėjo pasisekimo. Iš to laikotarpio buvo dalis ir Pravieniškių, Rainių, Petrašiūnų suimtųjų, tapusių tragiškomis kankinių aukomis. Reikėjo organizuotos, visus slaptus ratelius apjungiančios ir gerai konspiruotos veiklos. Jai pradžia duota užsienyje.

Organizuotos rezistencijos pradžia. Pirmasis savanoris kūrėjas Kazys Škirpa jos priešakyje

Lietuvos pasiuntinys Berlyne (anksčiau ten rezidavęs kaip karo atachė) gener. štabo pulk. Kazys Škirpa, kuris buvo gavęs Lietuvoje p i r m o j o savanorio kūrėjo vardą, 1940 m. lapkričio 17 d. iš įvairių srovių veikėjų suorganizavo Berlyne Lietuvių Aktyvistų Frontą, trumpai LAF vadinamą. (Žinia, į Vokietiją buvo iš Lietuvos pabėgę dar 1940 vasarą nuo tiesioginių areštų šimtai žymesnių asmenų).

Nuo užpernai, siekdami suniekinti

---

[3]) Iš Liet. Fronto Bičiulių Tarybos atsišaukimo (New York. 1961.III.17): Atsiminkime 1941 birželio 23!

didžiosios rezistencijos pastangas, komunistai Lietuvoje ir apie 1940-41 m. rezistenciją yra pradėję skelbti savo straipsnius ir komentarus (prie spausdinamos medžiagos). 1960 m. balandžio mėn. Mokslo ir Gyvenimo nr. kažkokio B. Baranansko strp. Penktoji kolona Tarybų Lietuvoje 1940-41 m. cituojant Lietuvių Aktyvistų Fronto organizavimosi savo laiku Lietuvoje plačiau paskleistus aprašymus, yra suminima organizacijos santvarka, jos programa ir jos organai. Mums čia užteks tiek pažymėti, kad prie paties organizacijos vado buvo sudaryta patariamoji Taryba iš ministerio Ernesto Galvanausko, Rapolo Skipičio, prof. Ant. Maceinos, dr. Dirmeikio, Antano Valiukėno ir karin. Puodžiaus. Kaip matome, ir čia krūvon buvo suėję iš anksčiau įvairių grupinių nusistatymų žmonės. Buvo išdirbtas tos kovos organizacijos statutas, sudarant net ir atstatytos Lietuvos politinę programą su korporaciniais rūmais, prezidentu ir seimu.

Visa organizacijos struktūra buvo perdėm rezistencinė. Miestuose ir miesteliuose turėjo būti skiriami vadai, kurie savo ruožtu — pagal griežtai slaptai išdirbtą sistemą — telkė branduolius trejukėmis ar penketukais. Penketukų vadai savo keliu vėl sudarinėjo savo penketukus, ir taip susidarė visa virtinė grandžių. Organizacijos svarbiausioji žymė buvo slaptumas. Tad ir ji organizuota pagal rezistencinį pogrindžio bei partizanų dėsnį, kuris vėliau buvo plačiai pritaikytas Lietuvoje: nežinok daugiau nei tau reikalinga turimam uždaviniui įvykdyti.

Šitaip užkonspiruota perdėm pogrindinė organizacija savo trejetukų-penketukų tinklu aptraukė visą Lietuvą, miestų reikšmingas įstaigas — nuovadas, ligonines, pašto įstaigas ir t.t. Nors birželio mėn. deportacijos tą tinklą apardė, aktyvistų frontininkų eilėse buvo skaičiuojama 36.000 lietuvių.

Kaip pats plk. Škirpa 1959 m. Lietuvių Dienose (birželio mėn.) dvidešimtmečio perspetyvoje paaiškino: vadovybė veikė decentralizuotai, pasidalinusi funkcijomis. Tik politinė platforma, organizacijos planas ir bendros sukilimui pravesti gairės buvo nustatytos Berlyne, pirmininkaujant pačiam Škirpai. Šiaip jau viskas turėjo būti suorganizuota pačioje Lietuvoje.

Sukilimui pravesti ir vyriausybei pastatyti, net ir tokiu atveju, jeigu plk. Škirpai nepasisektų Berlyne gauti sutikimo, buvo Lietuvoje susidarę "du vadovaujantys centrai — vienas Vilniuje, kitas Kaune. Jie vystė pogrindžio darbą lygiagrečiai taip, jog kiekvienu metu galėtų viens kitą pavaduoti, jei kuris iš jų okupanto būtų buvęs susektas ir likviduotas. Kontaktas tarp LAF vadovaujamosios grandies užsienyje ir anksčiau suminėtų pogrindžio centrų pačiame krašte buvo palaikomas per patikimus ryšininkus, taip, kad visų tų organų veikla buvo reikiamai suderinta."[4])

Nedėstysime čia plačiau LAF organizavimo ir pačios jo veikimo istorijos, juo labiau, kad eilės reikalingų suminėti asmenų likimas tebėra nežinomas. Norėčiau tik du įsidėmėtinus ir autentiškus pavyzdžius

---

[4]) Plk. K. Škirpa: Apie tris birželio įvykius (Lietuvių Dienos, 1959, Nr. 6 (birželis), 5 psl.).

[5]) Tuos pavyzdžius tiksliai aprašė Ad. Damušis, Pasiruošta ir įvykdyta, (Į Laisvę, Nr. 3, 1954, 4 psl.).

duoti.') Jiedu parodo, kaip sunku buvo iš Lietuvos palaikyti ryšius su Berlyne veikiančia Aktyvistų vadovybe ir kaip rezistentų veikimo sąlygos Lietuvoje buvo surištos su pavojais gyvybei.

Taip seniai su išsiilgimu lauktas ryšininkas iš anapus sienos su reikalingomis instrukcijomis apie LAF organizacijos veiklą ir apskritai bendrą padėtį, Kaunan atvyko 1940 m. gruodžio viduryje. Tai buvo aviacijos kapitonas, kuris atnešė faktų ne tik rezistencinei dvasiai sustiprinti, bet ir duomenų, kaip organizaciją toliau plėsti. (Minimas ryšininkas buvo aviacijos kapitonas Albertas Švarplaitis. Jo gyvenimo, rezistencinę veiklą, atliktus narsius žygius ir mirtį plačiai aprašėme Į Laisvę 1961 gruodžio mėn. nr. 27, 64. Į Laisvę Red.).

Dramatiškas buvo kito ryšininko atvejis. Tai studentas, skautų Vyties korporantas, kuris priklausė Lietuvių Aktyvistų Fronto štabui Vilniuje ir buvo žinomas slaptažodžiu "Kumpis 24". Jis pasiėmė svarbų uždavinį, būtent, apie pasiruošimus sukilimui ir konkrečius projektus sudaryti laikinąją vyriausybę painformuoti Berlyno LAF vadovybę. 1941 metų kovo mėn. jis laimingai nuvyko ir atliko savo uždavinį. Bet jis turėjo taip pat Lietuvon atgabenti daug reikalingų žinių, kurias išmoko atmintinai, nes bet kokių raštų gabenimas galėjo virsti pavojingiausiu įrodymu. Ryšininkas laimingai perėjo pasienio vielų užtvarą, bet buvo pastebėtas budrių sargybinių, kurie pradėjo šaudyti. Atsišaudydamas jis bandė grįžti atgal, bet ir iš ten jau girdėjo taip pat šūvius. Vienos kulipkos sužeistas per krūtinę, kitos į dešinę koją, jėgas sukaupęs leidosi į gretimą miškelį. Atsivijusius pasienio sargybų šunis nušovęs, jau buvo bepasiekiąs priedangą, kai trečia kulipka peršovė dešinę ranką. Paskutinėmis jėgomis jis pasislėpė miškelio tankumyne, kur rytojaus dieną sargybiniai jį rado jau be sąmonės.

Kai ryšininkas buvo pristatytas į Tauragės ligoninę, kaip tik ten laimei budėjo viena iš seselių, kuri buvo slapta aktyvistų bendradarbė. Trumpam laikui atgavęs sąmonę, ryšininkas seselei perdavė, ką jis buvo anksčiau atmintinai iškalęs. O toji žinojo, per ką reikia toliau siųsti informacijas, kurios buvo tokios svarbios.

Tuo tarpu sužeistasis, iš Kauno gavus įsakymą, NKVD sunkvežimiu buvo atgabentas į Kauno sunkiųjų darbų kalėjimo ligoninę, kur buvo, žinoma, tikimasi jį — jau sustiprėjusį — ištardyti. Buvo jo didelė laimė, kad karui kilus, jis nebebuvo spėtas paimti iš ligoninės. Galima pridėti: aną Tauragės seselę pasiėmęs savo gyvenimo drauge ir, kaip daugelis tremtinių, įsikūręs laisvajame pasaulyje, šis vyras yra liudininkas tos stiprios rezistencinės dvasios, kuri buvo išsiskleidusi anais okupantui pasipriešinimo metais Lietuvos jaunime.

Pirmoji sąlyga būti rezistentu tada reiškė nebijoti išsižadėti savęs. Jaunimas tada nesvyruodamas aukojosi ir buvo pilnas nuostabaus entuziazmo. Todėl ir į Lietuvių Aktyvistų Fronto eiles jungėsi daugiausia jaunimas. Net pačioje vadovybėje buvo daugiausia jaunieji universitetų dėstytojai, akademikai, studentai, buvę karininkai. Aukštosios mo-

kyklos virto svarbiais pasipriešinimo centrais.[6])

* * *

Birželio mėn. sukilimas akivaizdžiai parodė lietuvių tautos pastangas vėl laisvėje ir nepriklausomai gyventi. Kartu jis dar kartą išryškino sovietinį melą, būk lietuvių tauta savanoriškai įsiprašė Sovietų Sąjungos vergijon. Bet pasiryžimas suorganizuoti sukilimą ir jo eigoje paskelbti Lietuvos Vyriausybę buvo įvykdytas ir tada, kai nacionalsocialistinis Reichas tam nepritarė, grasino ir vėliau ėmėsi represijų. Juk pačiam ministeriui pirmininkui plk. K. Škirpai, Berlyne laikomam namų arešte, nebuvo leista atvykti į Kauną net į sukilėlių aukų iškilmingas laidotuves, ir ministerio pirmininko pareigas visą Vyriausybės veikimo laiką ėjo švietimo ministeris Juozas Ambrazevičius.

Tad niekingi yra bolševikinių skribentų aiškinimai, jog Lietuvių aktyvistų Frontas buvęs tik Reicho "penktoji kolona", ir sukilimą rengę "hitlerininkai". Tikroji faktų istorija yra visai kitokia.

* * *

Lietuvos laisvės kovų istorijos klastotojai

Šiandien okupuotoje Lietuvoje yra suniekintos ir dvasinės bei kultūrinės lietuvių tautos vertybės. Visai naujai — pagal okupanto valią — yra perrašyta ir Lietuvos istorija. Tad ir kiekvienas lietuvių sukilimas prieš rusus įgauna visai naują aiškinimą. Pvz., imkime 1863 metų sukilimą. Kaip žinoma, sukilėliai, pasitikėdami palankia tarptautine politika, ypač pozityviu Prancūzijos nusistatymu, siekė grynai p o l i t i n i ų tikslų. Visi jų ginkluoti veiksmai buvo sutelkti į vieną pagrindinį uždavinį: nuversti caristinę valdžią ir atstatyti XVIII amžiaus gale išdalintą valstybę. Sovietiniams "istorikams" tačiau šis 1863-jų sukilimas esąs buvęs valstiečių sukilimas prieš ponus. Jis esąs tik pagreitinęs feodalinių liekanų likvidavimą ką tik prasidėjusiuose kapitalistiniuose gamybos santykiuose ir stipriai prisidėjęs prie klasių kovos paaštrėjimo. (Įdomu, kad didysis lietuvių tautos XIX a. antros pusės rezistentas prieš pravoslaviją ir rusinimą, būtent vyskupas Motiejus Valančius, komunistams tėra sukilimo malšintojų bendradarbis, Muravjovo draugas). Kai 1905 metų judėjimas įspraudžiamas į tuos pačius dialektinius klasių kovos rėmus, tada ir garsiajam Didžiajam Vilniaus seimui, kur 1905-jų gruodžio 4-5 Gedimino sostinėje per 2000 lietuvių, suplaukusių iš visos Lietuvos, pastatė savo tautinius ir kultūrinius reikalavimus, neišskiriant nė autonomijos, nepriskiriama jokios politinės reikšmės.

Tad suprantama, kad dar labiau stengiamasi falsifikuoti naujieji faktai, kur apsireiškia lietuvių tautos rezistencija prieš taip vadinamą "vyresnįjį brolį". Jau kelinti metai imta rašyti perijodinėje sovietinėje lietuvių spaudoje, smarkiai puolant 1941 m. ir antrosios sovietinės okupacijos žymiuosius vadus. Ne tik anie legendomis jau apipinti vyrai, kaip Daumantas - Juozas Lukša, Julijonas Butėnas, apie kuriuos yra išleista atskira knyga (Vanagai iš anapus), bet ir eilė kitų pagrin-

---

[7]) K. Ambrozaitis, Aukos ir vilties dienos (Į Laisvę, Nr. 10, 1956, 95).

dinių partizanų vadų, kurie su savo mirtimi daug rezistencinių paslapčių yra nusinešę, yra visaip niekinami, vaizduojami parsidavėliais, svetimų valstybių agentais, banditais.

Jei per paskutinius kelerius metus tokie puolimai sustiprėjo, matomai anų žuvusiųjų vardas gyviesiems darosi vis brangesnis.

Mums iš tolimos periferijos dar yra sunku bandyti duoti tos titaniškos kovos įvertinimą. Iš vienos pusės, be abejo, reikia apgailėti dideles aukas. Bet iš kitos pusės yra tikra. kad šitoji rezistencija sustiprino antimaskolišką, t.y. antirusišką ir antikomunistinę dvasią. Ne visi privalėjo ir ne visi okupuotame krašte galėjo anų didžiųjų rezistentų keliu eiti. Bet čia su vengru sukilėliu norėčiau kartoti širdį veriančius žodžius:

Motin, yra ir mirtyje vilties.

* * *

Rezistencija išugdė naujuosius rezistentus

Suomių tauta užsigrūdino, išaugo, padėjusi daug aukų kovose su rusais XIX amžiaus pradžioje. Mūsų nepriklausomybės kovų laikotarpio aukos padėjo išauginti patrijotiškai nusiteikusias nepriklausomybės laikų jaunimo kartas. Yra daug duomenų spręsti, jog ir anos didžiosios rezistencinės aukos Lietuvoje, kurios dažnai mėgstamos beprasmiškomis kvalifikuoti, yra davusios peno tolimesnei rezistencinei dvasiai.

Tos dvasios yra Lietuvoje, yra ir nepalūžusiuose Sibiro tremtiniuose. Štai imame į rankas laisvąjį pasaulį pasiekusią keturių Sibiro tremtinių lietuvaičių 1955-jų vasario 16 d. paruoštą ranka surašytą maldaknygę

* * *

Kas anais laikais rezistentų buvo atlikta kaip eilinė gyvenimo pareiga, šiandien atrodo kaip principinė prievolė. Ir jeigu tada lietuvių rezistencinė dvasia nebūtų veiksmu pasireiškusi, dabar jaustumėsi pažeminti ir prasikaltę, kaip neįrodę ištikimybės tiems idealams, kuriais laisvės laikais tikėjome.

Sukilimui pasiruošta iš anksto. Visame krašte buvo organizuojami kariniai daliniai. Surasti patikėtiniai susisiekimo, ryšio įstaigose, lietuvių kariuomenės daliniuose, milicijoje. Buvo aiškinami svarbūs karinio ryšio punktai. Su Lietuvių Aktvvistų Fronto štabu užsienyje susitarta dėl Laikinosios Vyriausybės skelbimo. Laukta patogaus laiko, kada didieji priešai susidurs, nors tuo metu jie pasidalinę grobį buvo pasirašę draugiškumo sutartį. Jų konflikto metu buvo ruošiamasi pareikšti lietuvių tautos valią gyventi laisvai ir nepriklausomai.

Didvyriškos veiklos valanda atėjo sekmadienį, 1941 birželio 22 dienos rytui aušiant... Aktyvistų daliniai, kurie dėl artėjančios lemiamos valandos buvo įspėti, dideliu rvžtingumu ir pasitikėjimu pradėjo vykdyti numatytus uždavinius...

Pirmadienį, birželio 23, apie 9 val. rytą Lietuvių Aktyvistų Fronto štabo nariai iš senelių prieglaudos nuvyko į Kauno radiofoną, kuris buvo aktyvistų būrio saugomas...

9 val. 28 min. Lietuvių Aktyvistų Fronto vyriausiojo štabo vardu Lietuvių Aktyvistų Fronto įgaliotinis Levas Prapuolenis paskelbė Nepriklausomos Lietuvos atstatymą ir Lietuvos Laikinosios Vyriausybės sudėtį.

Adolfas Damušis

Marija Gelbėki mus. Tai gyvu tikėjimu į Lietuvos ateitį, širdies krauju rašytas testamentas, kuris ištisai tinka rezistencinei dvasiai palaikyti ir laisvojo pasaulio lietuviuose.

Verčiame puslapį po puslapio. Kiekvienos maldos tekstas giliai įsijaustas!

Štai Ryto malda: "Šv. Trejybe... Palaiminki mano mylimuosius ir visą mano Tautą, o ypač Tėvynės gynėjus, našlaičius ir visus kenčiančius už tiesą. Sujunki mus visus vienybėn gyvu tikėjimu.

Mūsų tautos kankiniai, išmelskite stiprybės, sumanumo ir vienybės mūsų tautos darbuotojams, išmelskite tikrai šviesų amžinąjį atilsį galvą paguldžiusiems už savo žemę...

Vakaro maldoje skaitome:

Viešpatie dėkoju —... už kiekvieną malonumą, už viltį, už savo gimtąją kalbą, kurią svečioj šalyje girdžiu... Marija... maldauju pagalbos Tėvynės gynėjams, maldauju tikro poilsio gyvybę paguldžiusiems už savo žemę...

Po Mišių: Marija, leiski prisikelti mūsų šventai Lietuvai, kad kitų tarpe šviestų, spindėtų kaip šviesi žvaigždė...

Štai Velykinis šauksmas, kad Prisikėlęs Viešpats padėtų p r i s i k e l t i "mano tautai"!

Štai malda į Girkalnio Gailestingumo Motiną: "Grąžinki mus į šalį, kurią mums pats dangus dovanojo, į kryžių ir bažnyčių žemę, į kraštą, kurį Tu nuo amžių pamėgai..."

Štai malda į Šv. Juozapą: "... kuris pats išgyvenai tremtinio dalią, išmelski mums suvargusiems ištvermės, kad nepalūžtume vargo dienose, kad visi sunkumai, kaip ugnis plieną, užgrūdintų mus".

Štai vėl malda į Šv. Antaną: "Praradome brangenybių brangenybę — laisvę. Prašome, išmelski ją mums ir išmokyki mus ją branginti, mylėti ir ginti. Padėki mums nugalėti vergiją savyje, kad mūsų tarpe išnyktų visoks pataikavimas, skundai, kerštas, neapykanta, kišimasis į kitų reikalus, kad aš nebūčiau kitų laisvės žudikė(kas). Šv. Antanai, padėki man ir mano Tautai pakilti iš klaidų bei apsileidimo šviesiam mūsų rytojui."

Visa tai surašyta ištrėmime — Sibire, kur ir daugiau yra nepalūžusios dvasios ženklų.

Tos kelios lietuvaitės, simboliškos atstovės tūkstančių ten tremtų lietuvių, su nuostabiu dvasiniu nusistatymu rezistuoja niūriai aplinkai, maldaudamos jėgų ir sau, ir dvasinių pavojų ištiktiems broliams.

* * *

Iš kraujo kelsis Lietuva

Geležinė uždanga nepajėgia nuslėpti tos rezistencinės bei pasipriešinimo dvasios. Reikšmingai pradėta jinai prieš 21 metus aną birželio 23-čią. Tad ir mums reikia gyventi tuo pačiu tikėjimu, kurį laisvės kovotojo kapo akivaizdoje išreiškia vienas autorius į Vakarus patekusios gausios partizanų poezijos.[8])

Ir čia žuvai. Ir parašei krauju ant tėvų žemės:
Lietuvi, amžiais būk didus, nes
Tavo kelias — kruvina kova.—
Ir metai eis, žydės laukai prie kelio,
Ir kelsis vėl iš kraujo Lietuva.

---

[8]) J. Brazaitis, Rezistencijos pagerbimas (Į Laisvę Nr. 6, 1955, 45).

PARTIZANO MIRTIS

Julijonas Būtėnas buvo laisvojo pasaulio lietuvių šviesioji auka prie pavergtos Lietuvos dešimčių tūkstančių aukų rezistencijos kovoje.

Tai galima vertinti ir kaip auką Vakarų pasaulio, kurio lyderių moralinis lygis leido jų žodžiams skirtis nuo jų veiksmų. Žodžiai kėlė tikėjimą ir kurstė žygius už laisvę. Veiksmai sukilusius už laisvę išdavė. To išdavimo auka buvo ir Julijonas, kaip ir visa Lietuvos rezistencija, kaip ir viso pavergto pasaulio pasipriešinimas.

(Iš leidžiamos knygos Partizanai)

Laisvės idėja neapkasama žemėmis, kaip apkasami partizanų lavonai.

Faustas Kirša

Julijonas Būtėnas

VASARIO ŠEŠIOLIKTOSIOS idealus gindami antrosios sovietų okupacijos metu Lietuvos laukuose didvyrių mirtimi padėjo galvas 30.000 partizanų. Neatlaidi, pasigailėjimo nežinanti ir nelygi kova prieš Lietuvos pavergėją tęsėsi nuo 1944 ligi 1953 metų. Aukojosi, kentėjo ir mirė JAUNOJI LIETUVA, Maironio išsvajota, išdainuota, išpranašauta. Ji pasirinko mirtį, bet ne vergiją. Tarp tų 30.000 kritusių partizanų įrašytas ir Julijono Būtėno vardas.

Julijonas Būtėnas — šviesi, spindinti asmenybė, pareigos, ištikimybės ir sąžinės vyras. Jo mirtis — aukos mirtis. Jis grįžo iš laisvės, iš laisvųjų Vakarų 1951 m. Grįžo į Lietuvą nelygios kovos tęsti tada, kada partizanų kovos jau blėso, kada, prof. dr. Zenono Ivinskio žodžiais tariant, "priešas išvystė didžiausią sekimą ir partizanų persekiojimą, visą Lietuvą aptraukęs specialių dalinių tinklu, normaliai rezistentas begalėjo išsilaikyti ilgiausiai

pusę metų... Bet Julijonas ryžosi, iki pat savo mirties palikęs ištikimas užsibrėžtos kovos idealui. Juo labiau neišdildomas tarp gyvųjų turi pasilikti jo didvyriškas žygis, jo jaunos gyvybės auka".

JAUNYSTĖ

Julijonas Būtėnas gimė 1915 m. Dovydų kaime, Linkuvos apylinkėse. Gimnazijos suole jau ateitininkas, knygos mylėtojas, gabus mokinys. Jo gabumai itin pasireiškė svetimų kalbų srityje. Baigęs gimnaziją galėjo ne tik keliomis svetimomis kalbomis skaityti, bet ir kalbėti. Iš pat jaunystės mylėjo spaudos darbą. Persikėlęs į Kauną, Vytauto Didžiojo Universitete studijavo teisę. Bet teisė jam buvo ne prie širdies. Pradėjo dirbti Ryto, vėliau XX Amžiaus redakcijose.

Tai buvo vienas iš talentingiausių jaunosios kartos politinis apžvalgininkas lietuvių žurnalistikoje. Pradėjęs reikštis prieš antrąjį pasaulinį karą, subrendęs prieškario metais, buvo labai reikalingas vokiečių okupacijos metais pogrindžio spaudai. Turėjo būti labai brangus ir partizaninės rezistencijos metu dėl tų pačių žurnalistinių kvalifikacijų ir ištikimybės laisvės idealui.

Julijonas Būtėnas daug skaitė, daug ir rašė. Nors daugiausiai rašė užsienio politikos klausimais, bet jautriai domėjosi ir socialiniais klausimais ir nerimo dėl socialinio neteisingumo. Daug intelektualinio turinio turėjo nuo gausios lektūros. Lektūra išmokė jį giliau pažinti ir branginti krikščioniškąjį idealizmą, labiausiai, kai jisai reiškiasi praktine pažangia veikla. Savo krikščionybės nedemonstravo, bet ją išpažino ir praktikavo su skrupulingu tradicingumu. Krikščionybė jam buvo jėga, įpareigoti santykius tiek su Dievu, tiek su žmogumi.

Mėlynų akių, aukšto ūgio, stambaus sudėjimo. Mėgo dainas, muziką, turėjo humoro gyslelę. Dar viena ypatybė — jo ramumas, mandagumas, paklusnumas.

Vokiečių okupacijos metu, Laikinosios Vyriausybės perorganizuotame Filosofijos fakultete Vytauto Didžiojo Universitete 1942 m. buvo paskirtas jaunesniuoju asistentu prie naujai įsteigtos žurnalistikos katedros. Bet jam buvo mieliau rašyti, negu kitus mokyti. Tas jo vargas pasibaigė su universiteto uždarymu 1943 m.

Prof. Juozas Brazaitis, aktyvus ir nepavargstantis rezistencinės veiklos dalyvis nuo pat jos pradžios 1940 metais, su Julijonu Būtėnu palaikęs tamprius ryšius nuo XX Amžiaus laikų, jį apibūdina šiais žodžiais:

Aukštaitis, linkuvis, jautriasielis. Didelis talentas kalbom — žurnalistikos reikalui naudojosi vokiečių, prancūzų, anglų, rusų, italų, švedų kalbom. Kalbos buvo jam priemonė gausiai lektūrai, kuri padėjo jam suprasti žmonijos dinamikos kelią.

Būtėnas matė tos dinamikos du didžiuosius veiksnius — didžias idėjas ir didžias asmenybes, kurios tas idėjas neša. Didžios idėjos, krikščioniška ir antikrikščioniška, jo epochoje rungėsi globaliniu plotu ir žmonijos istoriją darė konvulsingai dramatišką.

Su optimizmu Būtėnas regėjo, kad krikščioniškos idėjos pranašumas vis labiau pripažįstamas ir išpažįstamas. Jai nukelti į gyvenimą, paversti jėga, kuri imtų dominuoti inertišką masių gyvenimą, reikia pakilių asmenybių. Jų

labiausiai trūko idėjai nešti, masei paveikti. Būtėnas matė ir rašė, kad asmenybių moralinė ir etinė pažanga yra atsilikusi nuo jų intelektualinio genijaus. Ypačiai jį gąsdino įsigalėjusi hipokrizė, veidmainingas idealistiniais šūkiais savinaudiškų siekimų dengimas. Hipokrizė buvo įsigalėjusi tiek Vakaruose, tiek ir tarp savųjų.

Sekdamas pasaulio politikos lyderių pareiškimus ir didžiuosius Europos bei Amerikos spaudos kolumnistus, jis pasidavė tikėjimui, kad iš antrojo pasaulinio karo chaoso iškils tautom laisvė, socialinis teisingumas, tarptautinis solidarumas. Tokia žmonijos dinamikos perspektyva tikėjo. Jos laukė ir savo tėvynei. Ne tik laukė — norėjo ir pats būti aktyvus to proceso narys mažame savo tautos ar tautinės bendruomenės plote. Tai aukštesnė savam buvimui ir veikimui prasmė.

REZISTENCIJOS VEIKLOJE

Baigęs Karo Mokyklą kariūnu aspirantu, grįžo į XX Amžiaus redakciją ir dirbo ligi Lietuvos okupavimo. Bolševikams jėga užėmus Lietuvą, Julijonas Būtėnas tik trumpai besirodė redakcijoje. Jautė, kas jo laukia. Daug jo straipsnių buvo nukreipti prieš bolševikus. 1940 m. liepos 7 d. pasklido žinia, jog XX Amžiaus vyr. redaktorius dr. Ignas Skrupskelis naktį suimtas Kačerginėje. Paaiškėjo, jog suimta ir daugiau įtakingų lietuvių. Areštai įvykdyti bolševikiniu būdu — naktį, tylomis, be jokio oficialaus paskelbimo. Bene sekančią dieną šias eilutes rašančiam Julijonas Būtėnas įteikė tam tikrus dokumentus ir atsisveikino. Daugiau Kaune niekas jo nebematė. Vėliau artimųjų tarpe buvo pasakojamos smulkmenos, kaip Julijonas Būtėnas prie Palangos peržengė sieną į Vokietiją ir atsirado Berlyne, kur jau buvo keli šimtai lietuvių pabėgėlių. Vėliau pabėgėlių skaičius Vokietijoj pasiekė tūkstantinę.

Gyvendamas Berlyne tuojau įsijungė į rezistencinę veiklą ir įstojo į Lietuvių Aktyvistų Frontą. Jo laukė dideli uždaviniai. Karo išvakarėse, J. Būtėnas ir kiti Lietuvių Aktyvistų Fronto kovotojai slapta buvo pasiųsti į Lietuvą. Vieni krito, kiti neįstengė prasiveržti pro geležinę uždangą. Julijonas Būtėnas buvo laimingųjų tarpe. Jam pavestą uždavinį atliko.

Kaip Julijonas Būtėnas ryžosi Lietuvos gelbėjimo žygiams, rašo Kazys Škirpa, pirmasis savanoris kūrėjas, Lietuvių Aktyvistų Fronto vadas, 1941 m. lietuvių tautos sukilimo organizatorius ir Laikinosios Vyriausybės ministeris pirmininkas:

Savo aukščiausio patriotizmo įsipareigojimus Julijonas Būtėnas pirmą kartą padarė 1941 m. kovo 30 d. Tą dieną buvo sudarytas Lietuvių Aktyvistų Fronto kovos padalinys, kuris pasivadino Tautinio Darbo Apsauga — TDA. Kartu su kitais to padalinio pradininkais Julijonas Būtėnas pasirašė tokio turinio aktą:

Iškilmingas pasižadėjimas

Aš, įstodamas į Tautinio Darbo Apsaugą (TDA) vienminčių akivaizdoje pareiškiu, jog esu pasiryžęs aukotis Tėvynės vadavimo žygiams ir visomis priemonėmis kovoti už Lietuvių Aktyvistų Fronto idealus ir iškilmingai pasižadu paslaptyje laikyti TDA veikimą, vykdyti Vadovybės įsakymus ir nurodymus.

Savo garbe ir sąžine pareiškiu, kad šį iškilmingą pasižadėjimą darau ne vien lūpomis ir žodžiais, bet širdimi ir siela, kad mano šis daromas pasižadėjimas visiškai sutaps su mano principiniais ir patriotiniais nusistatymais. Kartu iškilmingai pasižadu branginti kiekvieno vienminčio garbę ir reikalui esant teikti reikalingą pagalbą.

Mano pakelta dešinioji ranka tebūnie mano sąžinės simbolinis liudytojas, kad šis mano pasiryžimas ir iškilmingas pasižadėjimas yra nuoširdžiausias ir laisvas mano sąžinės aktas, kurį darau gerai žinodamas šio pasižadėjimo prasme ir savo, kaip TDA nario, pareigas.

Taip man, Dieve, padėk!

Tautinio Darbo Apsaugos užuomazgos pirmame slaptame susirinkime dalyvavo ir iškilmingą pasižadėjimą pasirašė 39 laisvės kovos pasiryžėliai.

Rusų - vokiečių ginkluotam susikirtimui artėjant, jie buvo grupėmis ar pavieniui mano, ėjusio Lietuvių Aktyvistų Fronto vado pareigas, slapta per sieną pasiųsti į sovietų okupuotą Lietuvą jos laisvinimo kovos uždaviniams vykdyti ir aktyviai prisidėti prie visuotinio lietuvių tautos sukilimo pravedimo, kad atstačius Lietuvos valstybinę nepriklausomybę.

Julijoną Būtėną buvau numatęs palikti prie savęs, kaip reikalingą Lietuvių Aktyvistų Fronto vadovybei. Tačiau Julijonas Būtėnas pasiprašė leisti vykti į kraštą kartu su kitais kovos draugais, kad visoje pilnumoje įprasmintų Lietuvos laisvės kovotojo šventą įsipareigojimą.

Tatai parodo, kaip gilus buvo Julijono Būtėno patriotinis ryžtas. Tas pats ryžtas jame tebebuvo ir 1951 metais, kada gyvybei pavojingiausiomis aplinkybėmis grįžo į Lietuvą kovoti prieš pasikartojusią antrąją sovietų okupaciją.

Julijonas Būtėnas ten žuvo laisvės kovotojo mirtimi, bet liko gyvas didvyriškumo pavyzdžiu priaugančioms mūsų tautos kartoms, iš kurių Lietuva tikisi naujo pasiryžimo išsilaisvinti iš svetimos sovietinės priespaudos.

VOKIEČIŲ OKUPACIJA, TREMTIS, GRĮŽIMAS Į LIETUVĄ IR MIRTIS

Sukilėliams užvaldžius Kauną, Julijonas Būtėnas atsirado Kaune. Palaikė ryšius su Laikinosios Vyriausybės nariais. Prisiglaudė prie Į Laisvę dienraščio, kuris su kiekviena diena vis smarkiau buvo varžomas. Nuėjo į universitetą, bet jį uždarius, įstojo į gen. Plechavičiaus Rinktinę. Jo likimas ten buvo toks, kaip ir kitų štabo karininkų. Likviduodami Lietuvoje taip populiarią Rinktinę, naciai karininkus suėmė ir išskirstė po koncentracijos stovyklas. Būtėnas išsiųstas į Latviją. Matė kitų tautybių kariamus ir šaudomus suimtuosius. Grasinta, kad ir jų bus toks likimas. Frontui priartėjus, pervežtas į Vokietiją. Tvarkai pairus pabėgo, atsirado Berlyne, kur jau buvo keletas tūkstančių lietuvių. Tai buvo 1944 m. rudenį. Prisistatė Berlyne veikiančiai užsienio žurnalistų sąjungai, kuriai priklausė ir jos vadovybėje turėjo gerų draugų. Jam buvo išrūpintas papildomas maisto kąsnelis. Nors jis buvo nedidelis, bet jį Julijonas Būtėnas pasidalindavo su savo artimaisiais ir draugais.

Frontą praleido Wuerzburge. Tremties metu redagavo biuletenius lietuvių ir kitomis kalbomis, gautus biuletenius kitomis kalbomis vertė į lietuvių kalbą, rašė politines apžvalgas Augsburge leidžiamuose Žiburiuose. Kai prasidėjo tremtinių emi-

gracija į užjūrius, išvykstantiems vertė į svetimas kalbas pasus ir kitus reikiamus dokumentus. 1948 m. vasarą susipažino ir artimai susidraugavo su iš Lietuvos atvykusiu partizanu Juozu Lukša. Ištikimą juodviejų draugystę nutraukė tik abiejų mirtis Lietuvos žemėje 1951 metais. Julijonas Būtėnas krito gegužės mėnesį, Juozas Lukša rudenį.

Vytautas Vaitiekūnas apibūdina Julijono Būtėno asmenį ir kas lėmė jo apsisprendimą grįžti į Lietuvą nelygios kovos tęsti ir mirti partizano mirtimi:

Julijonas Būtėnas — labai reto subtilumo asmenybė. Jei žmonės diplomatais, kaip kad ir poetais, turi gimti, tai Julijonas tikrai buvo apsigimęs diplomatas. Jo ramumas ir audringas problemas svarstant, jo draugiškumas bei sugyvenimas, jo bendra erudicija ir sintetinis dalykų bei įvykių esminio turinio suvokimas, jo idealistinis principingumas — visa tai darė Julijoną visuotinai patrauklia ir sugestyvia asmenybe. Jo susijaudinimas net ir labai didelio supykimo momentais prasiveržda vo ne perkūnijos sriautu, o veikiau santūraus pasiguodimo elegija. Jo moteriškas švelnumas bei išraiškos gracingumas buvo priešybė aštrių briaunų brutualiam berniškumui. Labiausiai jis negalėjo pakelti farizėjinės hipokrizijos. Jo apsisprendimą pasirinkti partizano kelią daugiausia bus lėmusi Skrajūno asmenybė. Joje Julijonas matė ne tik laisvės kovotojo lietuvio pavyzdį, bet ir įsipareigojimą sau.

Į Laisvę Fondas Lietuviškai Kultūrai Ugdyti šį rudenį išleidžia stambią 500 psl. knygą **Partizanai už geležinės uždangos.** Tai partizanų vado Juozo Lukšos - Daumanto parašyta knyga apie partizanų kovas Lietuvoje. Be kovų aprašymo, spausdinama jo atneštoji medžiaga. Knygoje, be to, aprašomas paskirų partizanų gyvenimas ir žygiai — Juozo Lukšos, Julijono Būtėno, Žaliojo Velnio ir kitų. Sustokime iš tos dar neišspausdintos knygos ties vienu skirsneliu, kur rašoma, kaip Julijonas Būtėnas apsisprendė grįžti, kaip Juozą Lukšą į Lietuvą palydėjo ir atgal sugrįžo, kaip išvyko antrą kartą, paliko ir mirė partizano mirtimi:

Juozo Lukšos, jaunesnio už Julijoną, pasirodymas Vakaruose jam buvo pragiedrėjimas.

Matė Juozą Lukšą kaip reiškėją jaunos generacijos, kuri išpažįsta savo idealą žodžiais ir darbais, neša tautos gyvybę ir kovoja dėl naujos pokario tvarkos. Ir kada Lukša pakalbino Julijoną vykti į Lietuvą, nes

* * *

Nepirmas kartas šioje vietoje prasiveria duobės, kad priimtų kūnus tų, kurių kraujas reikalingas palaistyti tautos laisvei.

Tačiau niekada toji duobė nebuvo tokia didelė, kaip šiandien. Tai rodo, kad Lietuvos žemė yra ištroškusi laisvės.

Tai rodo, kokia stipri tėvynės meilė jau yra išaugusi jos vaikų širdyse, kai ištisi jų būriai... ryžtasi mirti, kad tiktai svetimiems nevergautų.

(Žodžiai, pasakyti laidojant žuvusius sukilėlius 1941 m.).

intelektualinis kadras labai ten reikalingas, Julijonas nesakė nei taip, nei ne. Demonstracijos net žodžiu nemėgo. Kvietimą priėmė kaip savaime suprantamą dalyką. Vykti į kraštą jam pačiam ėmė rodytis naujas asmeninio gyvenimo įprasminimas — po pilko dieninio žurnalistinio darbo, kuris, žinojo, mažai kam reikalingas, nors jo politinės apžvalgos skaitytojus žavėjo erudicija ir formos elegancija, — po emigracinės karštligės, siautusios aplinkui, bet Julijono neviliojusios, nes tai jam rodės tik vegetacijos pratęsimas, — staiga nauja gyvenimo prasmė.

Kelionės aktui rengėsi kaip didelei savo gyvenimo šventei, ne kaip avantiūrai. Prieš vykdamas Lietuvon, nuskubėjo bažnytėlėn, kaip jis sakė, atsiskaityti su Dievuliu. Buvo beveik nelaimingas, kai paskutiniu momentu jam buvo pavesta tik palydėti Juozą Lukšą ir kitus jo draugus iki Lietuvos ir pačiam sugrįžti.

Tada viskas nutilo, ir apie Julijoną nebuvo girdėti. Julijonui buvo pranešta draugų nuomonės ir jo netiesioginių vadų nusistatymas, kad nėra prasmės naujam žygiui, jeigu tokis ir būtų rengiamas. Auką galima sudėti, bet jei nematyti tam prasmės, tai... Kitaip veikė Julijono minčių aparatas. Kai gavo žinią iš Juozo Lukšos, kad jis laukiamas, Julijonas klausimo nediskutavo. Jis tikriausiai galvojo, kaip ir jo draugai, bet čia lėmė dar kitas imperatyvas — ištikimybė kovos draugui, kuriam buvo priesaiką sudėjęs.

Išvyko. Išvyko su Jonu Kukausku... Sovietiniame leidinyje "Vanagai anapus" pagal Jono Kukausko informaciją tvirtinama, kad Julijonas ir Kukauskas buvo MVD apsupti bunkeryje. Kukauskas puolęsis prie angos. Julijonas, supratęs, kad tai išdavimas, paleidęs į Kukauską šūvį. Bet šūvis nekliudęs... Galima tuo patikėti. Julijonas ne iš tų, kurie galėtų kitam gyvybę atimti. Savo gyvybę jis gali atiduoti. Jis taip ir padarė, kad neišduotų priešui šventos paslapties.

Julijonas Būtėnas Vokietijos laukuose 1950 metais

* * *

Julijonas Būtėnas krito sulaukęs 35 metų. Jo kapas nežinomas, kaip nežinomi ir tūkstančių partizanų kapai. Jo kapas — visa Lietuva.

Lietuviškosios asmenybės ugdymas lituanistiniame švietime

Andrius Baltinis

Lietuviškasis charakteris ir ugdymo idealas

Lietuvybės išlaikymas yra vienas iš svarbiausių mūsų, nuo visos tautos atskirtos dalies, uždavinių ir didžiųjų rūpesčių. Šis uždavinys tremties sąlygose yra labai platus ir sudėtingas, ir todėl tarp kitų su juo susijusių problemų gali iškilti ir klausimas, ar lietuvybė reiškiasi ir individo asmeninėmis žymėmis?

Sunkus yra klausimas, kukios yra kiekvienos tautos būdingos asmenybės žymės, arba koks yra jos charakteris, ir taip filosofų ir psichologų šiuo klausimu sutarimo nėra. Dr. J. Girnius tautinį charakterį aptaria šitaip: "Tai pažiūrų į gyvenimą visuma, išreiškianti tautai būdingą etozą ir atitinkamai objektyvuotą tam tikrais nusistatymais bei papročiais (Tauta ir tautinė ištikimybė, 256 p.)". Iš šio logiškai teisingo tautinio charakterio aptarimo iškyla trys sunkenybės, norint į jį atremti lietuviškosios asmenybės ugdymą: 1. kiekvienos tautos nariai yra tokie skirtingi savo asmeninėmis žymėmis ir pažiūromis, kad šių pažiūrų visuma neįtelpa į jokią schemą; 2. tautinio charakterio samprata reikalauja, kad pasirinktosios ypatybės būtų ne tik būdingos šiai tautai, bet kad būtų ir skirtingos nuo visų kitų tautų; 3. Jei tautinio charakterio apibūdinimas ir būtų galimas, jame įtilptų ir neigiamos žymės — nevertybės. Ar lietuvybės išlaikymo dėliai mes sąmoningai turėtumėm jaunajai kartai perduoti ir šias neigiamąsias savybes?

Tokiai padėčiai esant, lietuviškosios asmenybės ugdymą tenka atremti **ne tik į tautinį charakterį, bet ir į lietuviškojo ugdymo idealus.** Šie idealai atsispindi mūsų liaudies dainose, patarlėse ir simboline forma mūsų pasakose bei tradiciniame tautos auklėjime. Jei šie idealai ir nebūtų būdingi tik lietuviams, tai dalyko esmės nekeistų. Mes esame ne tik lietuviai, bet ir krikščionys, Vakarų kultūros atstovai ir visos žmonijos dalis. Atremdami lietuviškosios asmenybės ugdymą į ugdymo idealus, mes išvengiame lietuviškojo charakterio neigiamųjų bruožų, nes idealai apima tik vertybes, ir ugdymas savo esme išskiria nevertybes.

Nors negalima čia plačiau sustoti prie mūsų tautos dvasinės kultūros ugdymo idealų nagrinėjimo, ta-

čiau norima iškelti tik tuos, kurie reikšmingi dabartinėje mūsų padėtyje. Kokie lietuviškosios asmenybės ugdymo idealai čia mums atsiskleidžia?

Pirmiausia lietuvis yra giliai religingas. Dievas yra jo dorovinių principų įkvėpėjas ir be savo galybės ypač pasižymi išmintimi ir meile. Lietuvis tiki Dievu ir Juo pasitiki visuose gyvenimo reikaluose. Todėl jaunimo auklėjime Lietuvoje religija buvo labai svarbus veiksnys. Jaunuolis mokykloje įgijo tikrą ir visapusišką šio dalyko supratimą, kuris išliko visą gyvenimą. Pasitikėjimas Dievu tačiau lietuvio gyvenime nereiškė, kad jis visko turi laukti "iš aukštybių". Viena labiausiai minimų lietuvio dorybių yra darbas. Pas mus gyventi ir dirbti reiškia veik tą patį dalyką. Visai kitaip yra pas kai kurias kitas tautas. Rusams darbas reiškia vergiją, žydams Dievo bausmę. Mūsų gi pedagogai nurodo, kad darbas negali būti bausmė, nes jis yra dorybė. Darbas yra medžiaginės ir dvasinės kultūros pagrindas. Bet šalia darbštumo, ištvermės ir patvarumo lietuviškos asmenybės ideale matome dorovinį pradą, dorovinį tyrumą, kuris išreikštas estetine forma, gražiu elgesiu, ir kurio simbolis tautos sąmonėje yra rūta. Šilti ir intymūs yra lietuvio santykiai su visa gyvąja ir negyvąja gamta: nieko čia be reikalo negalima užmušti, naikinti ar kankinti. Gamtos meile jis yra romantikas, konkrečiame pasauly jis negali rasti pasitenkinimo, todėl nusikreipia į gamtą, paskęsta joje ir susilieja su ja. Šia prasme jis pasirodo kaip visam pasauliui, visai gyvajai gamtai, o ypač žmonėms neribotai nusiteikusi tyra ir miela asmenybė.

Ypatingas dėmesys rodomas senesniems žmonėms. Tai nėra paklusnumas savanaudiškam autoritetui, bet pagarba gyvenimo patirčiai ir šioje patirtyje įgytai išminčiai. Išmintis yra labai vertinama lietuviško gyvenimo dorybė.

Iš čia trumpai suminėtų dalykų matyti, kad lietuviškame ugdyme yra gerai suformuluotų asmenybės auklėjimo idealų. Šie idealai mums mažiau ar daugiau žinomi, todėl gali kilti klausimas, ar verta apie juos kalbėti svarstant mūsų jaunimo auklėjimą?

Amerikietiškasis ugdymas ir jo savumai

Mūsų auklėjimo idealus reikia iškelti, nes šio krašto mokykla, vadinamoji progresyvioji arba laisvoji mokykla, turi skirtingus idealus. Dar vis Amerikoje įtakos turi Freudo ir jo sekėjų mintys, kad ugdymo tikslas yra sveika dvasia, o šią dvasios sveikatą ardo ir nerviškumą sukelia aukšta dorovinė ir viską smerkianti sąžinė. Iki pat paskutinių dienų tokie idealai, kaip garbė, karžygiškumas, dorumas ir kiti smerkiami ir atmetami, pastatant jų vietoje patogumus kaip „laimę" ir savo asmeniško saugumo užtikrinimą bet kuria kaina. J. Dewey ir jo sekėjai mokė, kad negalima vaiko versti daryti tai, kas jo nedomintų, nors ir kažin kaip asmeniškai ir visuomeniškai reikšminga tai būtų. Nepripažįstant autoriteto, daugelis žmonių yra paneigę visokį autoritetą, ir tą, kuris remiasi dorove ar išmintimi.

Žinoma, visose šiose idėjose yra ir vertybių grūdeliai: sielos sveikata yra svarbi, žmonijos išnykimas neįsivaizduojamai siaubingame atominiame kare yra baisi galimybė, totalinei santvarkai su neklaidingų va-

dovų autoritetu turime priešintis visomis jėgomis, į vaikų reikalus reikia atsižvelgti auklėjimo vyksme. Bet neturime užmiršti doros, pagarbos, ryžtingumo, įvairių tikslų siekimo, nors jie pareikalautų ir didelių sunkumų ir aukų.

Jei prieš kiek laiko tarp lietuvių galima buvo pastebėti didelį pasipriešinimą šio krašto naujoms auklėjimo idėjoms ir stačiai nenorą jų vertinti, tai paskutiniu metu buvo progų stebėti kai kuriuos „freudiškai" ugdytus lietuvių jaunuolius ir yra pagrindo baimintis, kad mes jau esame pradėję pasisaviti tokias auklėjimo filosofijas, kurios ne tik kad neatitinka mūsų tradiciniams ugdymo idealams, bet yra mums neprimtinos ir savyje klaidingos, visai nežvelgiant į jas tautiniu atžvilgiu. Todėl iškyla klausimas, kuriuo keliu turime eiti mūsų jaunosios kartos lietuviškos asmenybės ugdyme?

Jei čia suminėtieji atsitikimai jau reikštų pasikeitimą lietuviškojo ugdymo idealuose ir praktikoje, tai būtų iš tikro juokinga ir nuostabu, **nes šio krašto psichologų ir pedagogų eilėse vis dažniau iškyla reikalavimų imtis tokių ugdymo tikslų, kurių galima rasti ir lietuviškojo ugdymo idealuose.** Prie jų trumpai sustosime.

Nagrinėjant kultūros apraiškas, dalis amerikiečių mąstytojų yra įžvelgę smukimą ir neigiamų tendencijų šioje kultūroje. Robertas M. Hutckins ir Bernardas J. Bell iškelia, **kad progresyvioji pedagogika nepajėgia išugdyti dvasiniai subrendusių asmenų.** Amerikiečiams trūksta įžvelgimo į dvasines kultūros problemas, nes mokykloje jie mokomi dirbti tik su medžiaginiais dalykais. Apriorinis mąstymas užmirštas, užleidžiant vietą empiriniam mąstymui, bet todėl amerikiečiai nepajėgia nusileisti į tas teoretinio mąstymo gelmes, kurios būdingos Europos žmogui. Kyla baimė, kad šis vienašališkas galvojimas kenkia literatūros, filosofijos, religijos ir net matematikos pažangai. Kai ne mąstymas, bet veikimas būdingas amerikiečiui, tai jam trūksta savarankiško galvojimo. Nors progresistai reikalauja

Jonas Šoliūnas

ŽODŽIAI

SKAUSMAS

Nebaigta simfonija,
Mirties agonija —
Liepsnose paskendusio Holywood'o
pašlaitės,
Riksmas mergaitės,
Išniekintos Katangos gatvėj...
Tyla pritvinkęs Sibiro gruodis,
Hirošimoj veidas pajuodęs —
Žodžiai: laisvė, lygybė skrajoja
Girdžiu Erodas joja —
Nuskint nekaltų pumpurų...

PASIUTIMAS

Pieno vonios,
Šilkuos šąla ponios...
— Kur tėtė? — (klausia mergaitė)
— Kodėl Kristaus akmenim
neapmėtė? — (sako vaikas)
— Kanos vestuvėse...
Plyšta gatvės nuo džazo,
Mes nejieškom miražo;
Juk žinom:
Gyvenam — carpe diem...

NEVILTIS

Klausiu: — Brolau,
Nebėra kelio toliau?
Jei mirtis — ne spalva:
Nei geltona,
Nei juoda, —
Tai kas — tada?

asmens dalyvavimo mąstyme, kritikavime ir vertinime, bet jų mokymo metodai ir mokyklų programos sukelia susidomėjimą tik konkrečiuose dalykuose, bet ne abstrakčiojo gyvenimo srityje. Nepajėgdamas kritiškai vertinti kitų minčių, jaunuolis jas priima negalvodamas.

Išmokytas vertinti tik medžiaginį gyvenimą ir iš jo išvesti tiesas ir tikslus, jaunasis amerikietis nesiekia dvasinių vertybių ir idealų. Todėl šio krašto mokyklose mokslinių žinių pasisavinimas pradeda užimti vis svarbesnę vietą, pakeisdamas taip vadinamą prie gyvenimo prisitaikymo praktiką. Svarbus darosi žinojimas ir būtinas mokymasis jam įsigyti. Ši naujoji pažiūra ne tik kelia mokslo lygį ir parengia gyvenimui, suteikdama jam tvarkyti būtinosios išminties, bet ir ugdo darbo meilę ir ištvermę.

Nurodoma, kad dorovė, religija ir pareigos supratimas būtini ne tik visuomeniškam gyvenimui, bet ir dvasios sveikatai. Psichologas O. H. Mower nurodo, kad Freudo mokslą **reikėtų atsukti antraip.** Pagal Freudą dvasios konfliktai atsiranda tada, kai griežta ir kankinanti sąžinė užgniaužia natūraliąsias aistras bei troškimus, kurie nugrimsta į pasąmonę, sudaro kaltės pajautimą ir ieško išeities neurotiškais priepuoliais. Tai netiesa, sako Mowrer. Dvasios konfliktai susidaro tada, kai žmonės elgiasi prieš savo dorovines normas ir stengiasi užgniaužti savo sąžinės balsą. **Taigi, dvasios sveikata ir dorovinis elgesys tobulai susiderina.** Vienintelė išimtis būtų psichopatiškosios asmenybės, arba visuomeninės padugnės, kurie neturi išugdytos dorovinės sąmonės, ir todėl nedoras elgesys jiems nekelia sąžinės priekaištų ir dvasios konfliktų. Tačiau šių žmonių bendruomenė nebūtų bendruomenė, bet žmonių džiunglės. Dabartiniai Amerikos didmiesčių jaunimo nusikaltimai paremia Mowrero pažiūras.

Kaip praktiškojo gyvenimo taip ir dvasios konfliktai susidaro tada, kai žmonės nėra parengti gyvenimo kovai, kai jie nėra įsigiję kantrybės ir ištvermės, kai jie nesupranta kūrybinio darbo palaimos, arbai kai jie nėra įpratę planuoti ir pasiruošti ateičiai.

Lituanistinis švietimas — lietuviškosios asmenybės ugdymas

Prisiminkime tradicinius lietuviškojo ugdymo idealus. Ar jie didele dalimi neatitinka moderniškiausioms auklėjimo idėjoms? Jei taip, **tai lietuvybės išlaikymas ugdant jaunimą pagal lietuviškojo auklėjimo idealus būtų kartu ir ugdymas pagal naujausių Amerikos psichologų ir pedagogų mintis auklėjimo srityje.** Todėl mums nebūtų sunku atsakyti į klausimą, kuriuo keliu turime eiti naujųjų kartų lietuviškosios asmenybės ugdyme.

Šis kelias yra lituanistinis švietimas, vykdomas lituanistinėse šeštadienio mokyklose ir ypač Pedagoginiame Lituanistikos Institute, veikiančiame Čikagoje. Šis institutas pagal savo reguliaminą turi dvejopą tikslą: 1. rengti lituanistinių dalykų dėstytojus lietuvių išeivijos mokykloms ir lituanistinių dalykų lektorius toms gyvenamojo krašto mokymo įstaigoms, kur tokie dalykai dėstomi; 2. ugdyti lietuvių kultūrinės veiklos darbuotojus.

Instituto dėstomųjų dalykų sąrašas, išeinamų per trejus metus, yra toks platus, kad klausytojus įveda į visas lietuviškosios kultūros sritis ir žadina susidomėjimą jomis ir prie

jų prisirišimą. **Dėstomieji dalykai sudaro tvirtą pagrindą dvasiniam subrendimui ir lietuviškai asmenybei skleistis.** Todėl institutą turėtų visas mūsų studijuojantis jaunimas lankyti. Čia jaunimas gali išlyginti tuos programos skirtumus, kurie susidaro tarp tų mokyklų, kuriose jis mokosi, ir tarp lietuviškosios mokyklos, ir įsigyti pagrindinių žinių iš lietuvių kultūros.

Tačiau instituto dėstomųjų dalykų nereikia studijuoti tik todėl, kad galėtų pasinaudoti lietuvių kultūros laimėjimais, atlikti pareigas savo tautai, kurti šią kultūrą ir ją toliau skleisti, bet jis duoda kai ką daugiau: **nuo šio instituto baigimo priklauso jaunojo žmogaus lietuviškosios asmenybės kultūrinis subrendimas, jo kultūrinė struktūra ir net visas gyvenimas.** Šiaip pasiruošęs jaunuolis galės dalyvauti ir lietuviškame ir amerikietiškame kultūros gyvenime, o be šių dvasios vertybių jis bus mažiau pajėgus tiek vienoje tiek kitoje kultūros ir gyvenimo srityje.

Lituanistinis švietimas išeivijoje tat yra didžiausias ir svarbiausias veiksnys lietuvybei išlaikyti ir lietuviškajai asmenybei kurti. Jis deda pagrindus tautos ateičiai. Todėl jį labai vertina L. Bendruomenė, mūsų organizacijos ir plačioji visuomenė, įkurdama ir išlaikydama lituanistines mokyklas ir Pedagoginį Lituanistikos Institutą, pradedant su pirmaisiais mūsų gyvenimo metais šiame krašte. Žinoma, negalime norėti, kad jaunimas gautų tik lituanistinį švietimą. Praktiškojo gyvenimo tikkrovė reikalauja, kad mūsų jaunoji karta galėtų gerai atlikti savo pareigas ir daryti pažangą šio krašto sąlygose, dirbdama įvairiose jo įstaigose ir savo profesijai atitinkamą pasiruošimą gaudama šio krašto mokyklose.

Bet mūsų lituanistinėms mokykloms tenka didysis ir atsakingasis darbas — mūsų jaunosios kartos tautinis auklėjimas ir lietuviškosios asmenybės ugdymas. Didžiojoje tautų šeimoje kiekviena tauta turi savo vietą, kuri niekada neturi būti tuščia, nes išnykimas būtų labiausiai nenatūralus reiškinys tautos egzistencijoje. Todėl ir mūsų tauta, kurios amžius siekia kelis tūkstančius metų, yra išlikusi, nežiūrint į sunaikinimo bangas, kurios per ją ritosi.

Ir dabar mūsų tautos augšta kultūra yra pastačiusi mus šalia didžiųjų kultūros tautų, ir mes garbingai galime užimti savo vietą tautų šeimoje. Mūsų kultūra, mūsų tradicijos, yra pagrindas, kuriuo laikosi mūsų lituanistinės mokyklos, ugdydamos naujuosius kultūros kūrėjus ir palaikytojus, uždegdamos juose meilę savo žemei, kuri tikrumoje nėra tik žemė, bet yra visa mūsų kultūra — mūsų istorija, mūsų kalba, mūsų dainos, mūsų tauta. Mes joje gyvename ir čia išeivijoje ir joje bręsta mūsų lietuviškoji asmenybė.

Dr. Jonas Paukštelis ir Vytautas Makiejus, Lietuvos genocido parodos organizatoriai, genocido parodos veiklą plėsdami ,tobulindami ir papildydami naujais eksponatais, ryžtasi suorganizuoti genocido parodos skyrių, kuris rodytų Lietuvos partizanų gyvenimą ir kovas. Partizanų skyriaus suorganizavimui reikalingos žuvusiųjų nuotraukos. Reikalingos tų kritusių partizanų nuotraukos, kurie Lietuvoje nepaliko artimų giminių. Foto nuotraukas prašome siųsti Genocido parodos komiteto pirmininko adresu: Dr. Jonas Paukštelis, 4122 Drummond St., East Chicago, Ind.

KULTŪRINIO GYVENIMO APŽVALGA PAVERGTOJE LIETUVOJE

1961 METAI

Mečys Musteikis

DRAMOS TEATRAI

Vilniaus Valst. Akademinis Dramos Teatras per 1961 m. pastatė penkis naujus veikalus: Kazio Sajos 3 v. dramą Pirmoji drama, režis. R. Juknevičius; spektaklį jauniesiems — E. Švarco 3 v. 6 pav. pasaką Sniego karalienę (pagal Andersenį), režis. R. Juknevičius, dail. Mataitienė - Kopūstinskaitė; H. Ibseno 3 v. šeimyninę dramą Šmėklas, režis. J. Rudinskas, dail. R. Vinciūnas; J. Marcinkevičiaus bolševikine tema poemą Kraujas ir pelenai, režis. K. Kymantaitė, dail. J. Čeičytė. Poemoje vaizduojama "kaip skaudžiai klydo tie, kurie nesuprato, jog tik tarybinis kelias, kova su fašizmu juos gali išgelbėti" (Lit. ir Menas, nrč 20, 11961); N. Pogodino trilogijos apie V. Leniną paskutinę dalį — 13 paveikslų vaidinimą Trečioji patetinė režis. R. Juknevičius, dail. M. Persovas.

Kauno Valst. Dramos Teatras pastatė keturis naujus veikalus: Karlo Goldoni 3 v. komediją Mirandoliną, režis. estas Leo Kalmetas, dail. J. Malinauskaitė; V. Korostyliovo 2 dalių 9 pav. komediją Tikiu tavimi, režis. A. Galinis, dail. F. Navickas, komp. V. Baumilas; A. Šteino pjesę Okeaną, režis. H. Vancevičius.

Kauno Valst. Muzikinis Dramos Teatras pastatė vieną naują veikalą — B. Asafjevo baletą Bachčisarajaus fontaną. Baletmeisteris — rusas J. Fastrebovas, dirig. J. Indra, dail. D. Kopūstinskaitė - Mataitienė.

Šiaulių Dramos Teatras turėjo tik vieną premjerą — Diumanua ir Deneri komediją Don Sezaras de Bazanas. Režis. V. Limantas, dail. I. Taujanskienė. Teatras paminėjo savo gyvavimo 30 m. sukaktį.

Panevėžio Valst. Dramos Teatras pastatė tris premjeras: G. Hauptmano veikalą Roza Bernd, režis. J. Miltinis, dail. A. Stepanka; Šekspyro tragediją Makbetą, režis. J. Miltinis, dail. arch. A. Mikėnas, muzika komp. E. Balsio; G. Priedės pjesę Pirmasis Viki balius. Pastatė G. Karka, apipavidalino dail. A. Stepanka. Partarasis veikalas liečia jaunimo klausimus sovietine prasme.

Klaipėdos Dramos Teatras pastatė keturis naujus veikalus: Esto E. Vaiguro pjesę Ir kaktusas pražysta; V. Hugo romano Paryžiaus Katedra inscenizaciją, režis. V. Jasinskas, dekor. dail. J. Čeičytė; A. Helando pjesę Jis pasakė: Ne!, režis. A. Žadeikis, dail. A. Baltrūnas; pagal A. Bieliausko bolševikinėmis temomis parašytą knygą Rožės žydi raudonai, inscenizaciją Rožės ir laimė, režis. V. Jasinskas, dail. J. Čeičytė.

Marijampolės Dramos Teatras pastatė tris premjeras: N. Hikmeto pjesę Damoklo kardą, režis. St. Čaikauskas, dail. R. Lukšas; V: Rozovo pjesę Nelygų mūšį, režis. St. Čaikauskas, dail. R. Lukšas; A. Kolomijeco

3 v. satyrinę komediją Faraonai, režis. St. Čaikauskas, dail. R. Lukšas. Šiame veikale kovojama "su praeities atgyvenomis žmonių sąmonėje" (L. ir M. Nr. 45).

Vasaros metu kai kurie dramos teatrai gastroliavo įvairiuose miesteliuose krašte.

Lapkr. mėn. Vilniuje gastroliavo estų Talino Valst. Dramos Teatras.

Vilniaus lėlių teatras liepos mėn. pastatė P. Cvirkos Lakštingalos inscenizaciją vaikams.

Rygos lėlių teatras gastroliavo Vilniuje, kur mažiesiems pastatė tris veikalėlius: V. Miliūno pjesę Skridimą į mėnulį, Čekų pjesę lėlėm Mičeką - Fličeką, Smalsų drambliuką (pagal R. Kiplingą) ir Lėlių cirką.

Vilniuje gastroliavo italų lėlių teatras Pikoli di Podreka.

OPEROS — BALETAI

Vilniaus Valst. Akademinis Operos ir Baleto teatras 1961 m. pastatė tris naujus baletus ir dvi naujas operas:

F. Jarulino baletą Šuralė, dir. Ch. Potašinskas, dail. J. Jankus;

L. Delibo baletą Silviją, statytojas V. Grivickas, dail. V. Gatavynaitė, dirigentas Ct. Potašinskas;

L. Auster baletą Šiaurės sapnas, libreto parašė V. Grivickas, kurs ir pastatė, dirigentas Ct. Potašinskas, dail. estai — L. Roosa ir L. Klaus.

Verdi operą Sicilijos mišparus, režis. J. Gustaitis, dail. R. Songailaitė, dirig. R. Geniušas;

Guno operą Romeo ir Džiuljetą, režis. J. Grybauskas, dirig. V. Viržonis, dail. J. Jankus.

Vilniaus Operos ir Baleto teatras paminėjo 55 m. sukaktį nuo pirmosios lietuvių operos — Miko Petrausko Birutės — pastatymo. Ta proga solistai E. Saulevičiūtė, R. Siparis, operos choras ir orkestras atliko ištraukas iš jubilėjinės operos. Dirigavo L. Survila.

Vasaros metu operos ir Baleto teatras gastroliavo po kraštą. Operos spektaklius davė Šiauliuose, Šilutėje, Anykščiuose, N. Akmenėje, Plateliuose. Baleto artistų spektaklius davė Palangoje, Klaipėdoje ir Šilutėje.

MUZIKINIS GYVENIMAS

Vilniaus Valst. Filharmonija vasario mėn. suruošė simfoninį koncertą. Jame dalyvavo Valst. Filharmonijos simfoninis orkestras, vadovaujamas prof. B. Dvariono, valst. choras, diriguojamas K. Kavecko, operos bei filharmonijos solistai ir dramos teatro artistai. Koncerte pirmą kartą buvo atlikta V. Kairiūkščio oratorija — poema Vakaro misterija.

Vilniaus Konservatorijoje vasario mėn. dainų ir arijų koncertą davė operos solistas V. Adamkevičius.

Vilniaus Valst. liaudies dainų ir šokių ansamblis, savo 20 metų gyvavimo sukakčiai paminėti, kovo mėn. suruošė specialų koncertą.

Balandžio mėn. Vilniuje, Valst. Filharmonijoje, įvyko simfoninis koncertas, kuriame buvo pirmą kartą atlikta nauja komp. V. Paltanavičiaus simfoninė poema Palangos Juzė.

Rugpiūčio mėn. Vilniuje įsteigtas naujo pobūdžio Respublikos chorų dirigentų choras, lavinti chorvedžiams. Choro vadovas prof. A. Budriūnas. Chore dainuoja 80 choristų. Pirmasis choro koncertas įvyko rugp. 20 d.

Rugsėjo mėn. Vilniaus Filharmonijoje pradėtas naujas sezonas dviem koncertais: Liaudies dainų ir šokių ansamblio ir Simfoninio orkestro.

Gruodžio mėn. Vilniuje filharm. orkestras davė simfoninį koncertą, kurio vienoje dalyje solo partiją atliko smuikininkas T. Chmernikovas.

Gruodžio mėn. Vilniuje įvyko Valst. Filharmonijos simfoninis koncertas, kuriam dirigavo rusų dirigentas Natanas Rachlinas. Koncerte buvo atlikta rusų autorių kūriniai.

Gruodžio mėn. Vilniuje buvo suruoštas dar vienas simfoninis koncertas — Bethoveno IX simfonija. Koncertavo Valst. Filharm. simfoninis orkestras, kartu su Latvijos solistais ir Latvijos choru. Orkestrui ir

chorui dirigavo latvis dirigentas L. Vigneris.

Kaune 1961 m. vietos muzikinio teatro orkestras surengė 2 koncertus.

Klaipėdoje grupė muzikų ir solistų, atvykę iš Vilniaus, balandžio mėn. davė eilę siauro pobūdžio koncertų.

Ukmergėje balandžio mėn. gastroliavo Vilniaus Valst. Filharmonijos simfoninis orkestras, be to, solistas V. Noreika ir smuikininkas E. Paulauskas.

Radijo ir televizijos estradinis orkestras vasaros metu gastroliavo provincijoje, duodamas eilę lengvos muzikos koncertų.

Prof. B. Dvarionas su Aldona Dvarionaite 1961 m. gastroliavo Bulgarijoje. Jo muziką ir koncertus Bulgarijos spauda labai išgyrė.

Vilniaus Liaudies Dainų ir Šokių ansamblis, vadovaujamas J. Švedo, vasaros metu — rudenėjant buvo išvykęs plačioms gastrolėms po įvairius Sov. Sąjungos miestus.

Šiaulių miesto liaudies dainų ir šokių ansamblis vasaros metu dvi savaites gastroliavo Užkarpatės miestuose ir kaimuose.

Vilniaus Universiteto studentų dainų ir šokių ansamblis rugpiūčio mėn. gastroliavo Vengrijoje.

Muzikiniame gyvenime, šalia vietinių muzikos koncertų, nemažai pasireiškė ir gastrolieriai ir užsienio, daugiausia iš sovietiškų respublikų. Žinia, tai buvo daroma pirmoj eilėj pavaizduoti neva "brolišku tautų" draugystę. Tokių koncertų lygis, be abejo, nebuvo labai augštas, tačiau pav. Lietuvos muzikinį gyvenimą vis dėlto žymiai paįvairino. Per ištisus 1961 metus pavergtoje Lietuvoje iš užsienio gastroliavo: 9 ansambliai (vienas iš Burmos, ir 8 iš sov. respublikų); 10 solistų — instrumentalistų ir dainininkų (6 iš sov. respublikų, 4 iš Vakarų); 1 fortepijoninis trio)iš Rytų Vokietijos), 1 gitaristų trio (meksikiečiai), 1 styginis kvartetas (Švedijos Fiudeno), 1 fortepijoninis duetas (estų), viena baleto šokėjų grupė (iš Maskvos), 1 kamerinis orkestras (italų).

PARODOS

Vilniuje vyko šios parodos: Jaunųjų dailininkų siauro masto paroda vyko sausio mėn. Taip pat sausio mėn. vyko dail. Kanuto Rusecko darbų paroda, kurioje buvo išstatyta 200 eksponatų. Dail. J. Surkevičiaus sukurtų teatro dekoracijų paroda buvo suruošta dailininko 50 m. sukakčiai paminėti.

Kovo mėn. Vilniuje vyko foto darbų paroda, kur buvo išstatyta 380 nuotraukų. Jas atsiuntė 32 žurnalistai iš įvairių kraštų.

Gegužės mėn. Vilniaus Dailės muzėjuje keletą dienų vyko dailės paroda, suruošta Dailininko dienos proga. Buvo išstatyta daugelio dailininkų įvairaus žanro darbai. Taip pat gegužės mėn. Dailės muzėjuje vyko ukrainiečių dailės darbų paroda, kurioje buvo išstatyta apie 1000 eksponatų.

Liepos mėn. buvo suruošta dail. J. Vienožinskio pomirtinė darbų paroda, paminėti 75-kių metų sukakčiai nuo jo gimimo. Vėliau ši paroda buvo perkelta ir į Kauną.

Rugpiūčio mėn. Vilniuje buvo atidaryta platesnio masto respublikinė dailės paroda. Joje buvo išstatyti tapybos, grafikos, skulptūros ir kitų žanrų kūriniai.

Lapkr. mėn. Vilniuje vyko Kinijos taikomosios dailės paroda, kurioje buvo išstatyta 600 keramikos ir kitokių darbų.

Gruodžio mėn. Dailės muzė.juje buvo atidaryta teatro dailininkų darbų paroda. kurioje buvo išstatyta 600 keramikos ir kitokių darbų.

Gruodžio mėn. Dailės muzėjuje buvo atidaryta teatro dailininkų darbų paroda. Joje buvo išstatyta apie 100 darbų - eskizų, kuriuos sukūrė 17 dailininkų - dekoratorių.

Kaune M. K. Čiurlionio vardo dailės muzėjuje vyko: dail. V. Macke-

vičiaus tapybos darbų ir eskizų paroda; J. Zikaro 80 m. gimimo sukakčiai paminėti jo darbų paroda;

A. Žmuidzinavičiaus darbų paroda paminėti jo 85 m. amžiaus sukakčiai.

Kaune, Dailininkų sąjungos patalpų skyriuje vyko miesto akvarelistų paroda, kur savo kūrinius buvo išstatę J. Aleknavičius, S. Juknienė, Č. Kontrimas, P. Stauskas ir kiti.

Marijampolėje lapkr. mėn. vyko D. Tarabildienės darbų — iliustracijų paroda, kurioje buvo išstatyta 200 kūrinių.

Maskvoje, Architektūros institute, rugsėjo mėn. vyko Lietuviškojo vitražo paroda. Joje dalyvavo 12 autorių su 40 kūrinių.

KINO FILMAI

1961 m. pastatytas vienas naujas filmas Kanonada. Scenarijus — V. Rimkevičiaus, meninis vadovas — V. Ordinskis, režisieriai — A. Žebriūnas, R. Vabalas, vyr. operatorius—J. Gricius, kompozitorius — E. Balsys, dailininkas — A. Zaviša.

Filmas grynai bolševikinio pobūdžio. Jame vaizduojama "kaip elgėsi Lietuvos kaimo žmonės, pasibaigus fašizmo slogučio nakč.iai, tik ką pradėjus aušti naujo gyvenimo rytui" (Lit. ir Menas, nr. 34, 1961). Filme visiškai iškreipta tikrovė, klaidingai pavaizduota to laikotarpio lietuvių nuotaikos ir veiksmai. Ir sovietiniai kritikai filmą sukritikavo, kaip labai silpną. Tikrumoj šį filmą negalima priskirti nė prie kultūrinių įvykių.

SUKAKTYS

Vertos paminėti šios žymesnių kultūrininkų minėtos sukaktys:

G. Petkevičaitės - Bitės 100 m. gimimo;

A. Žmuidzinavičiaus — 85 m. amžiaus;

J. Vienožinskio — 75 m. gimimo;

O. Dubeneckienės - Kalpokienės, baletmeisterės, — 70 m. amž.;

J. Mikėno, skulptoriaus, — 60 m. amžiaus ir 35 m. kūrybinio darbo;

V. Kuprevičiaus, kompozitoriaus, — 60 m. amžiaus;

V. Palaimos, dail. - dekoratoriaus, — 50 m. amžiaus;

J. Gaudrimo, muzikos istoriko, — 50 m. amžiaus;

J. Surkevičiaus, dail.- dekoratoriaus, — 50 m. amžiaus;

A. Kernagio, dramos teatro artisto - režisieriaus, — 50 m. amž.;

V. Jurkūno, aktoriaus, — 50 m. amžiaus;

J. Grybausko, aktoriaus, — 30 m. teatrinės veiklos.

Paminėtas poetas Adomas Lastas, miręs sausio 18 d., eidamas 74-tus metus, ir skulptorius Petras Rimša, miręs spalio 2 d., baigdamas 80-tuosius metus.

KITI ĮVYKIAI

Vilniuje spalio mėn. atidaryti teatro draugijos aktorių namai. Juose būsią rengiamos žiūrovų konferencijos, teatrų darbuotojų susitikimai su žiūrovais, naujausių spektaklių aptarimai ir kt.

Gegužės mėn. vyko ukrainiečių kultūros dienos. Jų metu pav. Lietuvoje įvairiose vietovėse lankėsi ukrainiečiai rašytojai, menininkai ir kt. Tikslas — skatinti sovietišką "tautų draugystę".

KNYGOS

1961 metais svarbiausios knygų leidyklos (Valst. grožinės literatūros leodykla ir Valst. politinės ir mokslinės literatūros) išleido, priskaitant ir mažiausias brošiūrėles bei kalendorius, viso 288 knygas. Vertingesnės, turinčios ryšio su lietuvių kultūra, yra šios knygos:

M. K. Čiurlionis 32 reprodukcijos;

Žmuidzinavičius, A. Paletė ir gyvenimas, 415 psl., su iliustr.

Balčikonis, J. Audinių raštai, 215 psl., su iliustr.;

Nėris, Salomėja. Pavasaris per kal-

nus eina. Iliustr. A. Makūnaitės, 511 p.;

Nėris, Salomėja. Eglė žalčių karalienė. Poema - pasaka, iliustr. S. Valiūnienė, 51 p.;

Iš lietuvių kultūros istorijos. T. 3, 359 p., su iliustr.;

Kulikauskas, P. Kulikauskienė, A. ir Tautavičius, A. Lietuvos Archeologijos bruožai, 562 p., su iliustr.;

Lietuvių literatūros istorija. T. 3, D. 1. Kapitalizmo epocha (1917-1940). Red. K. Korsakas, 647 p., su iliustr.; Lazdynų Pelėda, Stebuklingoji tošelė. Apysakos ir apsakymai. Medžio raiž. V. Jurkūno, 372 p.;

Lazdynų Pelėda, Motulė paviliojo. Medžio raižiniai S. Rozino, 50 p.;

Gruodis, J. Kūriniai fortepijonui, 104 p.;

Šimkus, S. Plaukia sau laivelis. Solo ir duetai, 136 p.;

Kas rūtelę skynė. Šokiai ir žaidimai. Sudarė K. Poškaitis, 224 p. su iliustr.;

Vainiūnas, S. Prisiminimas. Smuikui ir fortepijonui, 11 p.;

Siuntė mane motulė. Žinomiausių lietuvių liaudies dainų rinkinys. Sudarė J. Jurga, 55 p.;

Kubilinskas, Kostas. Gintarėliai, eilėraščiai. Iliustr. R. Gibavičius, 111 p.;

Tomarienė, S. Trys lepūnai pagyrūnai. Iliustr. B. Demkutės, 48 p.

Kalbos kultūra. Sąs. 1, 62 p.;

Pikturna, I. Nemunas gyva upė, 182 p.;

Budrys, S. Juozas Mikėnas, 24 p., su iliustr.

Be to, dar galima paminėti keletą knygelių — kai kurių Lietuvos vietovių iliustruotų aprašymų turistinio - popagandinio pobūdžio:

Kiauleikis, L. Palanga, 119 p.;

Šiauliai, 77 p.;

Pilypaitis, A. Kauno Rotušė, 56 p.;

Obelienius, J. Kur bėga Šešupė, 51 p.;

Kondrotas, M. Dubysa. Maršrutas per pietryčių Lietuvą, 57 p.; Kirsnys, Nr. 6, 64 p.;

Obelienius, J. Merkiu per pietryčių Lietuvą, 57 p.;

Kirsnys, V. Birštonas, 31 p.;

Medonis, A. Druskininkai, 32 p.

Vertingesni, galimi paminėti vertimai iš svetimų kalbų: Šekspyras. Raštai. Tragedijos. Vertė A. Churginas. T. 1. 364 p.; T. 2, 472 p.;

Dostojevskis, F. Idiotas, 4 d. romanas. Vertė Pr. Povilaitis. T. 1, 464 p.;

Londonas, Dž. Baltoji tyla. Apsakymai. Vertė T. Zaleskis, 383 p.;

Pirandelis, L. Juodoji skraistė. Novelės. Vertė E. Viskanta, 270 p.;

Tagorė, R. Kriselis. Romanas. Vertė A. Rabačiauskaitė, 267 p.;

Jokajus, M. Ameninė širdis. Vertė A. Žirgulys, 699 p.;

Dreizeris, Teod. Sesuo Kerė. Vertė J. Avižonis ir S. Lomsargytė-Petkevičienė, 452 p., su iliustr.

BAIGIAMOSIOS PASTABOS

Peržvelgę 1961 m. kultūrinį gyvenimą pavergtoje Lietuvoje, ir šiuo kartu nepastebime ko nors džiugesnio.

Teatruose jau praeitais metais atkreipėme dėmesį, kad 1960 m. kiekviename teatre tebuvo pastatyta tik po vieną lietuvių autorių veikalą (žinoma, taip pat sovietiškomis temomis). 1961 m. vaizdas dar liūdnesnis: tesuradome tik 3 lietuvių autorių naujus pastatymus ir iš tų du yra grynai bolševikinės propagandos temomis (Kraujas ir pelenai, Rožės ir laimė). Apskritai, iš viso teatruose per 1961 m. pastatyta mažiau naujų veikalų.

Muzikiniame gyvenime pasireiškia ir toliau ta pati tendencija — kviesti vis daugiau gastrolierių iš "broliškų respublikų". Kultūriniu požiūriu tai reikėtų laikyti teigiamu reiškiniu, bet pagrindinis to tikslas yra "tautų draugystė" sovietine prasme.

Parodų yra nemažai, tik ir čia menininkai vis labiau išprievartaujami vaizduoti "nūdienę tematiką", reiškia, tarnauti komunistinei propagandai. Iki šiol komunistiniai meno kritikai

nuolatos piktai priekaištaudavo, kad tokios "tematikos" vis dar permažai. Bet štai, savaitraštyje Literatūra ir Menas nr. 36, 1961. IX. 9, apie didesnio masto respublikinę dailės parodą rašoma, kad jau beveik visi parodos kūriniai vaizduoja mūsų nūdienį gyvenimą, tarybinį žmogų".

Kino filmų tepastatytas vienas, ir tas grynai bolševikinis:

Premijų už literatūrą, meną ir t. t. 1961 m. nepaskirta. Ir aplamai neskirta jokių premijų. Kodėl taip įvyko — nežinia, bet tikriausiai pagal įsakymą iš Maskvos.

Knygų, turinčių ryšio su lietuvių kultūra, ir 1961 m. išleista labai mažai. Dar mažiau, kaip visad, išleista vertingesnių vertimų iš svetimų kalbų.

Kultūrinio gyvenimo reikalams skirtoji spauda netiesioginiu būdu gal ryškiausiai pavaizduoja, kur Maskva kreipia pavergtos Lietuvos kultūrinį ir apskritai visą gyvenimą. Tai lengva pastebėti beskaitant tokios spaudos vien tik antraštes. Nuolatinės temos spaudoje yra šios: komunizmo statyba, jaunosios kartos auklėjimas komunizmo dvasia, XXII kp suvažiavimo (ir aplamai kp suvažiavimų) šūkiai bei pagrindinės mintys, "nūdienės tematikos" reikalavimai visose srityse, kova prieš "buržuazinio nacionalizmo atgyvenas" (prie to priskiriamas kiekvienas ir mažiausias tautinis pasireiškimas) ir t. t.

Vis daugiau spausdinama antireliginių straipsnių, tikėjimą išjuokiančių karikatūrų, iškoneveikiama ir terorizuojama dvasiškija.

Dažniau aprašomos "broliškos respublikos", ypačiai sovietinė.

Vis labiau garbinami komunistiniai "didvyriai" — rusai: kariai, "socializmo kūrėjai", "kosmonautai" ir t.t.; lietuvių vardų čia beveik neatrasi.

Dažniau paminimi rusų žymesnieji kultūrininkai, mokslininkai ar panašūs, ir tai ne tik dabartiniai, bet ir iš tolimos praeities, kai žymieji Vakarų pasaulio žmonės visai nutylimi.

Krinta į akis ir apskritai daug rusų autorių straipsnių okupuotos Lietuvos kultūrinėje spaudoje, kai Lietuvos vardo (be TSR) beveik niekur nerasi, nebent tik iš blogosios pusės, pasityčiojančiai, ar kokiu nors keistu sutapimu, tur būt, cenzūrai nepastebėjus.

Gal lengviausia būtų suprasti, kaip atrodo dabartinė pavergtos Lietuvos kultūrinei sričiai skirtoji spauda ir kur apskritai okupantas kreipia visą Lietuvos gyvenimą, jei toji spauda būtų spausdinama rusų kalba. Tuo atveju nelengva būtų ir atpažinti, kad visa tai liečia lietuvių gyvenimą, Lietuvą; turinys beveik visas jau rusiškai sovietiškas, tik galutinai tam vaizdui kelią dar pastoja lietuvių kalba.

Tik tose gyvenimo srityse, kur patys lietuviai dar gali ir pajėgia šiek tiek rodyti savo iniciatyvą, galima justi, kad lietuviai kultūrininkai stengiasi išlaikyti savitą — lietuvišką, ar bent ne rusišką, veidą.

.....

Sovietai kreipėsi į Amerikos vyriausybę, kad išduotų lietuvį Antaną Impulevičių, kuris gyvena Amerikoje. Sovietų žinių agentūra Tassas paskelbė propagandinį pranešimą, kad 1941-43 metais prie Kauno fortų buvo sušaudyta keli tūkstančiai žydų, vadovaujant Impulevičiui. New York Time korespondentui Impulevičius pareiškė, jog jis nieko nėra nužudęs. Prieš karą jis buvęs Lietuvos karjuomenės majoras. Philadelphia dienraštis Daily News ta proga parašė vedamąjį, kuriame pasakyta: reikalauti, kad išduotas būtų tarptautiniam teismui už masinius žudymus Chruščiovas.

Naujieji Kremliaus viešpačiai giriasi reformomis, kurias pravesti juos privertė ypatinga padėtis. Bet reformos nebuvo užbaigtos ir paslapties skraistė vėl uždengė baisią darbo vergų stovyklų tikrovę

Dvidešimtojo amžiaus gėda

NAUJOS ŽINIOS APIE SOVIETŲ DARBO STOVYKLAS

Julius Vidzgiris

Kokie bebūtų nūdieniai technikos laimėjimai, jie neužtrins didžiosios mūsų amžiaus gėdos: masinių žudynių, masinių trėmimų, koncentracijos stovyklų.

Sovietai pastaruoju metu ypač suskato girtis savo pirmaujančia technika. Tuo galima bent tuo tarpu dar labai pagrįstai abejoti. Neabejotinai jie pirmauja darbo vergų koncentracijos stovyklomis.

Po Stalino mirties kurį laiką atrodė, kad priverstino darbo sistema buvo sudrebinta iš pamatų. Sunki krašto demografinė būklė ir plintantis streikų bei sukilimų sąjūdis darbo vergų stovyklose vertė daryti nuolaidų, juo labiau, kad pačioje režimo viršūnėje virė nuožmi kova dėl valdžios pagal seną bolševikų dėsnį "kas ką".

Iš sugrįžusiųjų į Vakarus buv. kalinių pasakojimų buvo sužinota daug smulkmenų apie nežmoniškas sąlygas sovietų priverčiamojo darbo stovyklose, o taip pat apie didvyriškas pasipriešinimo kovas. Grįžusieji pasakoja ir apie režimo pastangas gelbėti padėtį: gerinti kalinių gyvenimo ir darbo sąlygas, mažinti jų mirtingumą, mažinti stovyklose laikomų kalinių skaičių, racionalizuoti jų darbą, keisti vidaus tvarką.

Paleistųjų grąžinimas į kilmės kraštus už SSSR ribų pasibaigė 1956 m. Reformos tuo metu dar nebuvo užbaigtos, o paslapties skraistė ir vėl aklinai uždengė žiaurią darbo vergų tikrovę.

Pasinaudodami tuo, naujieji Kremliaus viešpačiai galėjo girtis reformomis, kurias pravesti juos privertė objektyvi padėtis. Laikas nuo laiko, nors ir nedaug, kai ką vis dėlto pavyksta patirti ir laisvėje gyvenantiems. Liudininkų pasakojimus papildo sovietų pareiškimai ir potvarkiai.

* * *

Prancūzišku Polio Bartono slapyvardžiu rašęs čekas pabėgėlis.

prieš porą metų paskelbęs atskira knyga nuodugnią studiją apie sovietų priverčiamojo darbo stovyklas ligi 1957 m., neseniai šį klausimą pajudino iš naujo ir pateikė naujų duomenų, kurie leidžia spręsti apie dabartinę padėtį. Kai kurias jo tyrinėjimo išdavas čia patiekiame.

Faktas, kad po 1953 m. kalinių skaičius stovyklose yra sumažėjęs. Viena dalis buvo paleista, kita dalis buvo perkelta į stovyklas toliau į rytus. Pvz. 1952 m. Karagandos neramumuose dalyvavę ukrainiečiai buvo išgabenti į Norilską. Kai sekančiais metais ir Norilske įvyko sukilimas, dalis kalinių buvo išgabenta Taišetan. Ten atsidūrė ir Vorkutos sukilėliai. 1954 m. Kazachstane, Kingiro srityje, riaušes sukėlę kaliniai buvo išgabenti į Kolimą, vieną didžiausių Sibiro koncentracijos stovyklų. Iš čia 1956 m. sugrįžusio japono žiniomis, Kolimos kalinių skaičius per tą laiką nebuvo padidėjęs. O tai dėl to, jog dalis buvo paleista, o kita dalis kitur iškelta.

Kitas liudininkas, kuris 1953-56 m. buvo laikomas Taišete, patvirtino, jog iš čia sveikesni ir pajėgesni kaliniai buvo siunčiami į Kolimą, o iš ten būdavo atgabenami nusilpusieji ir ligonys. Tokiu būdu Kolimos administracijai pavyko išlaikyti pastovią darbo jėgą.

Sumažėjus stovyklose kalinių skaičiui, pastebėtas kalėjimų skaičiaus padidėjimas. Pačių sovietų oficialūs šaltiniai nurodo. jog kalėjimuose verčiama dirbti dar sunkesnius darbus negu stovyklose. Į kalėjimus pateko žymi dalis sukilėlių, o taip pat tie, kurie papildomai nubausti už "banditizmą bausmės atlikimo vietoje".

* * *

Pastaruoju metu ypač į akis krito aštrus prieštaravimas tarp oficialių sovietinių pareiškimų šiuo klausimu ir nenuslepiamos tikrovės. 1957 m. Sov. S-goje besilankančiam Harvardo universiteto prof. H. J. Bermanui du aukšti pareigūnai Maskvoje tvirtino, kad po amnestijos politinių kalinių skaičius nesiekęs 2%, o ir tie patys buvę išimtinai krašto išdavikai, karo metu bendradarbiavę su vokiečiais.

Netrukus po to buvo gauta žinių, kad įvairiose vietose dar esama kalinių lenkų. 1958 m. amnestuotas prancūzas paliudijo, kad jam teko Vladimiro kalėjime susipažinti su buvusiais Kaukazo ir Ukrainos partizanais, kurie buvo persekiojami tik už tai, kad nenorėjo išsižadėti savo tautos laisvės ir nepriklausomybės.

Tuo tarpu Chruščevas 1959 m. įvykusiame XX-me Sovietų Sąjungos komunistų partijos suvažiavime nubraukė ir tuos 2%. Jis tvirtino, jog sovietijoje niekas nepersekiojamas už politinius įsitikinimus, jokių politinių kalinių nesą. Jis nesivaržė taip tvirtinti lygiai po mėnesio, kai buvo paskelbtas naujas įstatymas, numatantis bausmes nuo 10 metų kalėjimo ligi mirties už tokius priešvalstybinius nusikaltimus, kaip išdavimas, terorizmas, sabotažas, antisovietinė agitacija ir propaganda, dalyvavimas antisovietinėje organizacijoje, neramumų kėlimas, nelegalus išvykimas iš krašto.

Lygiai kaip Chruščevas kalbėjo ir tuometinis slaptosios policijos šefas, dabar į politbiuro narius pakilęs, A. Šelepinas. Tik šisai draugе nepamiršo pagrasinti: "Mes ir

toliau visus liaudies priešus negailestingai bausime". — Ogi visiems nuo seniai žinoma, kad Sovietų Sąjungoj oficialiai nėra politinių kalinių, tik liaudies priešai, išdavikai, sabotuotojai, kontrarevoliucininkai ir t. t.

* * *

1957 m. Harvardo profesoriui Bermanui aukšti sovietų pareigūnai Maskvoje aiškino, jog priverčiamųjų darbų stovyklos buvusios pakeistos vad. pataisos darbų kolonijomis. Jie teigė, jog 1956 spalio 25 d. Sovietų Sąjungos min. tarybos nutarimu vietoj MVD Gulago buvo įsteigta nauja pataisos darbų kolonijų žinyba. Tačiau atrodo, jog amerikietis buvo sąmoningai klaidinamas. Joks potvarkis tuo reikalu nebuvo paskelbtas. Tuo pačiu metu (1957 m. gegužės mėn.) įvykusioje MVD pataisos darbų teisės konferencijoje buvo ilgai svarstytos įvairios kalėjimų reformos, tačiau nė žodžiu neužsiminta apie minėtą darbo stovyklų pertvarkymą. Tuometinio MVD ministro teigimu, kalėjimo įstaigų priežiūra buvusi išimta iš tiesioginės ministerijos galios ir pavesta atitinkamiems vietos vykd. komitetams. Tačiau jis nenurodė, kada tatai įvyko. Koks nors potvarkis taip pat nebuvo paskelbtas.

Šiek tiek naujos šviesos įnešė 1960 m. Maskvoje išleistas prof. B. S. Utevskio suredaguotas veikalas Sovietinė pataisos darbų teisė. Ten sakoma, jog pataisos darbų įstaigų priežiūra ir tvarkymas 1957 m. pavesta atskirų sąjunginių respublikų MVD bei jos skyriams prie vykd. komitetų. Vadinasi, ir toliau žodis priklauso ne vad. tarybų vykd. komitetams, bet milicijos organams.

Tatai patvirtina ir 1958 m. išleistas potvarkis apie "MVD pataisos darbų kolonijų ir kalėjimų nuostatus". Išvada aiški: šios įstaigos ir po reformos pasiliko MVD žinioje. Visi priešingi sovietų tvirtinimai, taigi klaidinantys ir siekė nuslėpti centrinės administracijos buvimą. Tuo tarpu neaišku, kas su ja atsitiko, kai 1960 m. sausio mėn. buvo panaikintas MVD. Manoma, kad ji buvo tiesiog prijungta prie ministrų tarybos.

Jeigu anksčiau koncentracijos stovyklų tinklas tiesiog priklausė vien tik Maskvos, tai po reformos atsirado atitinkamų sritinių organų tarpininkai. Tuo būdu ne tik padalinta atsakomybė tarp centro ir žemesniųjų organų, bet svarbiausia padarytas galas Berijos laikais išbujojusiam policiniam aparatui, kuris tolimose srityse veikė kaip "valstybė valstybėje".

Tokios reformos reikalavo ne tik naujoji, po Stalino mirties susidariusioji padėtis. 1957 ir 1958 m. daugelis delegatų aukščiausiame soviete kalbėjo apie reikalą nauju įstatymu pakeisti pasenusį pataisos darbų teisyną, kuris buvo paskelbtas 1936 m. Tos kalbos, žinoma, buvo neveltui.

Tuo tarpu MVD pataisos darbų kolonijų ir kalėjimų nuostatai tebėra slapti. Kad jie iš viso galioja, tai sprendžiama iš vyr. prokuroro gen. Rudenkos užuominos aukščiausiame soviete 1958 gruodžio mėn. Tačiau minėtame Utevskio vadovėlyje jie neminimi.

* * *

Šitame, tik užpernai išėjusiame, vadovėlyje nurodoma, jog potvarkis panaikinti stovyklas išleistas 1956 m. Tačiau neneigiamas faktas, kad stovyklos toliau veikia.

Stovyklos aplamai čia nepasmerktos, tik rašoma, jog dėl Berijos ir jo agentų nusikaltėliškos veiklos jose įvyko daug "teisėtumo pažeidimų". Kokia reikšmė priverčiamųjų darbų stovykloms teikiama šiuo metu, matyti iš to, kad jos vadinamos "triuškinančiu humanistiniu sovietinės valstybės ginklu".

Neatsitiktinai jų pertvarkymas ten pat lyginamas su Stalino laikais atliktąja reforma — panaikinti kalėjimuose vad. ypatingos paskirties vienetus. Tokios vienutės buvo įsteigtos 1924 m. svarbiems politiniams kaliniams. Oficialiai jos buvo panaikintos 1930 m., įsteigus pataisos darbų stovyklas. Tačiau faktiškai tas "panaikinimas" tereiškė tik jų skaičiaus sumažinimą; visiškai jos neišnyko. Ir dabar pvz. garsiame Vladimiro kalėjime yra atskiras skyrius, kuriame laikomi kaliniai visiškai atskirti nuo išorinio pasaulio, laikomi griežtoje paslaptyje, niekada neišleidžiami kieman, neturi ryšio su sargais, kuriems draudžiama pratarti žodį. Čia kalinys yra tik numeris, neturįs net teisės pasakyti savo pavardę. Tik reikalui esant, gali parodyti savo numerį. Apie šio skyriaus buvimą paaiškėjo 1954 m.. kai iš jo į paprastą režimą buvo pervesti du kaliniai: vienas buvęs gestapininkas, kitas vengras, karo metu palaikęs pogrindžio ryšius su Londonu. Jų žiniomis, 1953 m. pradžioje izoliacijoj atsidūrė keliolika gydytojų, įpintų "baltųjų chalatų" bylon. Ten pat kalinama daugybė buvusių žymių politikų ir aukštų dvasininkų.

* * *

Pataisos darbų kolonijose vidaus režimas yra trejopas: bendro pobūdžio, sušvelnintas ir griežtas. Juose laikomi imtiniai negali būti maišomi. Kiekvienoje įstaigoje veikia vienas kuris nustatytas režimas.

Kalinimo režimas nustatomas drauge su bausmės paskelbimu. Jį nustatant atsižvelgiama į "visuotinio pavojingumo" laipsnį, "nusikaltimo" rūšį, amžių, ankstesnes bausmes ir t. t. Stovyklon atvykę kaliniai pereina gydytojų komisiją, kuri juos skirsto į 4 rūšis: darbui bendromis sąlygomis, lengvam darbui, invalidų darbui ir nedarbinguosius.

Kuriam laikui praėjus, pagal kalinio elgesį režimas gali būti sušvelnintas arba pagriežtintas. "Sušvelnintojo" režimo kalinimas yra iš tikrųjų naujovė, įvesta 1953-1954 m. streikų bei sukilimų pasekoje. Jis taikomas administracijos nuožiūra tiems, kurie išbuvę trečdalį bausmės ir laikomi "pasitaisiusiais". Griežtas režimas aptariamas santūriai. Jame laikomi kaliniai yra labiau izoliuoti, nuolat lydimi sargybinių, negali apleisti nustatytos zonos. Jie labiau suvaržyti, mažiau gali gauti siuntinių ar laiškų. Be to, jie saugomi daug griežčiau, gyvena blogesniuose barakuose, turi sunkesnes darbo, maitinimosi ir sanitarijos sąlygas. Griežtajame režime laikomi visi nuteistieji už priešvalstybinę veiklą, "banditizmą", įtariamieji šnipinėjimu, "tėvynės išdavikų" giminės ir panašiai.

* * *

Tyrinėjimų išdavos rodo, kad nuo 1954 m. iš esmės pasikeitė tik vienas dalykas: būtent, sovietai padidino kalėjimų skaičių ir įvedė juose priverstinį darbą. "Reformos" prasidėjo ryšium su didžiųjų koncentracijų stovyklų sukili-

Laisvės kovų nuvertinimas

NAUJOS RŪŠIES PAGUNDA, PASIRODŽIUSI TĖVYNĖS SARGO PUSLAPIUOSE

Tėvynės Sargas 1962 m. nr. 1(21) prašneko apie 1941 m. birželio 23 d. visuotinį lietuvių tautos sukilimą ir Laikinąją Vyriausybę. Po ilgo tylėjimo prašneko skirtinga gaida. Prašneko dargi tuo metu, kai lietuviškoji spauda jau mini ne tik tragiškuosius birželio įvykius — okupanto įvykdytas nekaltų žmonių deportacijas, bet pradėjo minėti ir herojinius birželio veiksmus, prasiveržusius visuotiniu lietuvių tautos sukilimu. Įvairiose lietuvių kolonijose 1941 m. sukilimo minėjimai jau virsta visiems lietuviams brangia ir šventa tradicija. Skirtingai prašneko netgi tada, kada sukilimo organizatoriai, vadai ir jo dalyviai paskelbė savo atsiminimus, išryškino sukilimo organizavimą, sukilimo vyksmą ir vieningai įvertino didelę sukilimo reikšmę.

Tėvynės Sargo puslapiuose paskelbtas žodis skaudina 1941 m. sukilimo organizatorius ir kovotojus, žemina sukilimo dalyvių ryžtą ir pasiaukojimą, nuvertina laisvės kovų pastangas. Skaudžiausiai jis neteisingas prieš tuos, kurie gindami Vasario Šešioliktosios idealus 1941 m. sukilimo kovose paaukojo savo gyvybes ir nebegali kalbėti. Pavergtoje Lietuvoje išniekinti jų kapai ir atminimas įpareigoja kalbėti gyvuosius.

Tėvynės Sargas rašo: "Svarstant 1941 metų birželio 23 d. įvykius, pirmiausia reikia išsiaiškinti, ar tai

---

mais ir ne iš karto parodė savo tikrąjį veidą. Keletą metų vyko kalinių skaičiaus mažinimas, paleidinėjimas ir perkilnojimas. Galima prileisti, jog darbo jėgos sumažėjimas atskirose vietose reikalavo pagerinti medžiagines sąlygas, įvesti profesinį mokymą, net skatinti savotišką kultūrinę veiklą.

Galimos lengvatos pirmoje eilėje taikomos administracijos agentams ir pranešinėtojams. 1954 m. iš naujo atgaivintos nuo seniau nepraktikuotos "kalinių tarybos", kurios buvo pertvarkytos 1958 m. Jų užduotis — padėti administracijai "perauklėti" kalinius, skatinti jų "socialistinį lenktyniavimą", rūpintis "laisvalaikiu", demaskuoti "parazitinį gaivalą", dalyvauti represijose. Tokių tarybų nariai turi teisę rinktis savo patikėtinius. Tai — "kaliniai aktyvistai". Nuo 1956 m. organizuojamos vad viešosios tvarkos palaikytojų brigados.

Praėjusių metų potvarkis apie mirties bausmės taikymą už "terorizmą" bausmės atlikimo vietose aiškiai rodo, kad "reformų" autoriams nepavyko palaužti kalinių pasipriešinimą.

Nors ir skelbiama, kad stalininis teroras Sov. Sąjungoje galutinai pašalintas, jis tebevyksta toliau.

buvo tautos sukilimas ar tik partizaninis judėjimas. Savo apimtimi tos dienos įvykiai reiškė tik partizaninį judėjimą. Sukilimo 1941 metais nebuvo". Toliau Tėvynės Sargas įrodinėja, kad tarp partizaninio judėjimo ir sukilimo esąs didelis skirtumas. "Sukilimas vyksta tik prieš pastovią krašto valdžią. 1941 metais okupacinė valdžia iš Lietuvos bėgo. Prieš bėgantį priešą negali būti sukilimo. Šiuo atveju dažniausiai vyksta tik "išlydėjimas" ir palikimo perėmimas. Sukilimu negalima vadinti veiksmų, kurie vyksta po svetimos jėgos priedanga. Tik karas tada sukėlė partizaninį judėjimą. Prieš 1941 metų vokiečių - rusų karo pradžią Lietuvoje partizaninio judėjimo iš viso nebuvo. Okupantas bėgo tik nuo vokiečių kariuomenės. Ne partizanai privertė okupantą iš Lietuvos bėgti".

Iš to, kas parašyta, pirmiausiai į akis krinta faktas, kad Tėvynės Sargas 1941 m. birželio 23 lietuvių tautos sukilimo nebevadina sukilimu. Mini tik "birželio 23 d. įvykius", mini tik "partizaninį judėjimą", nes, Tėvynės Sargo tvirtinimu, "sukilimo 1941 metais nebuvo". Ar tai nėra nusisukimas nuo tiesos, tikrųjų vardų pakeitimas kitais menkesniais vardais ir nežinia kokiais sumetimais gundymasis tautos laisvės kovų nužeminimo pagunda?

Prisiminkime 1944 m. kruvinąjį ir per visą pasaulį nuskambėjusį Varšuvos sukilimą. Ar galima tuometinę Hitlerio valdžią Lenkijoj laikyti pastovia, kai prie Varšuvos priemiesčių sustojo Sovietų Rusijos tankų divizijos, o per Prancūziją į Vokietiją žygiavo amerikiečių ir anglų armijos? Tada jau buvo aišku, jog Vokietija karą pralaimėjo ir "pastovios valdžios" dienos suskaitytos. Keliems mėnesiams praėjus Lenkija jau buvo naujo okupanto replėse, o nepraėjus nė metams Vokietija liko nugalėta ir okupuota. Betgi Varšuvos sukilimas vadinamas sukilimu, bet ne partizaniniu judėjimu ar Varšuvos įvykiais. Prieš penketą metų sukilo ir Vengrija. Sukilo prieš tą patį pavergėją, prieš kurį Lietuva pirmoji sukilo 1941 metais. Vengrijos sukilimo niekas nevadina tik partizaniniu judėjimu.

Neteisingas Tėvynės Sargo pasakymas, kad prieš bėgantį priešą negali būti sukilimo. Sukilimas prieš bėgantį bolševikinį priešą buvo būtinas ir nepaprastai svarbus keliais atvejais. Vokiečių — sovietų karo išvakarėse jau buvo beveik tikras įtarimas, kad ir naujasis "išlaisvintojas" pavirs panašios rūšies okupantu. Raudonos spalvos pakeitimas ruda spalva nereiškė nacių atsisakymo nuo užplanuotų tikslų įgyvendinimo. Todėl buvo svarbu sukilti ir savomis rankomis ir aukomis paskelbti Lietuvos nepriklausomybės atstatymą ir Laikinosios Vyriausybės sudarymą vokiečių kariuomenės daliniams dar nepasiekus Vilniaus ir Kauno. Ar vokiečiai jėgos priemonėmis tada bandys užgniaužti atstatytą nepriklausomybę?

Sovietai net savame krašte traukdamiesi viską naikino. Ar jie būtų kitaip pasielgę Lietuvoje? Sukilimas apsaugojo fabrikus ir kitus viešuosius pastatus nuo sunaikinimo. Sukilimas ir pagreitintas prieš išmušimas neleido sovietams atlikti daugiau pasibaisėtinų žudynių, kurios paženklintos Pravieniškių. Rainių miškelio prie Telšių, Panevėžio ir kitais vardais.

Vienodai klaidingas Tėvynės Sargo tvirtinimas, kad prieš vokiečių - rusų karo pradžią partizaninio judė-

jimo Lietuvoje nebuvo. Nebuvo tik ginkluoto pasipriešinimo pasireiškimų, kurie tada būtų buvę beprasmiai. Jėgos telktos tinkamam momentui. Tada vyko organizavimasis, ginklų paruošimas, ryšių suorganizavimas ir palaikymas. Ar Tėvynės Sargui negirdėtos A. Švarplaičio, Kumpio ir kitų ryšininkų pavardės, ėjusių iš Lietuvos ir į Lietuvą? O jie priklausė Lietuvių Aktyvistų Frontui, kuris sukilimą organizavo. Visa tai vyko pirmosios sovietų okupacijos metu.

Sukilimo nenorėjo vokiečiai, o jam įvykus, jo nenorėjo matyti. Sukilimas prasidėjo tinkamu laiku todėl, kad jis buvo organizuotas ir jam vadovavo Lietuvių Aktyvistų Frontas.

Nuvertinęs sukilimo reikšmę, Tėvynės Sargas bando nuvertinti sukilimo organizatorius. "Sukilimas paprastai turi centrinę vyriausybę. 1941 metų Lietuvos partizanų judėjimas centrinės vadovybės neturėjo. Partizanų būriai kūrėsi ir veikė spontaniškai, be kokio ženklo iš centrinės vadovybės. Tam tikra žmonių grupė sako, kad sukilimui ženklą davė L. Prapuolenis. Gal kam Prapuolenis ir davė ženklą. Bet tik ne partizanų būriams. 1941 metais, karui prasidėjus, buvau Kaune vieno iš didžiausių partizanų būrio komendantas (tada mane taip vadino). Nei apie Prapuolenį nei apie kokį jo ženklą nieko negirdėjom", — toliau taip rašo Tėvynės Sargas.

Tai pastanga paneigti organizuoto sukilimo buvimą. Tai nežinia iš kur kylanti pastanga įrodinėti, kad sukilimo niekas neorganizavo, kad jam nebuvo ruoštasi, kad sukilo paskiri žmonės be jokio ženklo...

Niekas nesakė ir nesako, kad visi

Kadangi Lietuvių Aktyvistų Fronto padalinių tinklas krašte vis daugiau plėtėsi ir siuntinėjimas ryšininkų į vieną ir kitą pusę sienos vis labiau intensyvėjo, tai reikalų atlikimas vien žodžiu buvo nebe pavojaus, nes galėjo prisidaryti nesusipratimų arba net painiavų veikloje. Tam išvengti pagrindiniai Lietuvių Aktyvistų Fronto vadovybės samprotavimai bei sugestijos kaip sukilimui pasiruošti bei jį pravesti, buvo 1941 m. kovo 24 d. sutraukti į vieną viską apėmusį rašinį, užvardytą **Lietuvai išlaisvinti nurodymai.**

Kazys Škirpa

Birželio 23 d. sukilimas buvo Lietuvių Aktyvistų Fronto paruoštas iš anksto. Sukilimo paruošimui buvo būtinos tam tikros sąlygos. Žmonės įjungti į darbą turi turėti vienas kitu besąlyginį pasitikėjimą, išlaikyti ypatingą slaptumą, būti tvirti savo idėjai iki gyvybės netekimo ir turėti tautos pasitikėjimą, nes ir geriausi pasiruošimai nustoja galios, jei jie neturi tautos pasitikėjimo ir neatitinka tautos noro ir vilčių.

Šiandien tenka džiaugtis, kad jaunoji karininkija, studentija ir moksleivija nuoširdžiai ir be abejonių įsijungė į Lietuvių Aktyvistų Fronto štabo ruošiamą užuomazgą ir partizaninę kovą išplėtė į garbingą visos Tautos Sukilimą prieš bolševikinį okupantą.

Pilypas Narutis

sukilimo dalyviai priklausė Lietuvių Aktyvistų Frontui. Lietuvių Aktyvistų Frontas buvo slapta organizacija. Bet niekas negali paneigti fakto, kad Lietuvių Aktyvistų Frontas buvo, kad jis sukilimą organizavo ir jo įgaliotinis Lietuvių Aktyvistų Fronto vardu per radiją pakvietė tautą sukilti. Niekas taip pat nepaneigs fakto, kad tauta Lietuvių Aktyvistų Fronto paklausė ir sukilo. Jei Tėvynės Sargo bendradarbis V. V. sako, kad nieko negirdėjęs nei "apie Prapuolenį nei apie kokį jo ženklą", tai jo valia. Gal tai pagunda veikti į kitus, kad ir kiti būtų negirdėję 1941 m. birželio 23 d. rytą, kai L. Prapuolenis per Kauno radiją davė sukilimui ženklą ir paskelbė Laikinosios Vyriausybės sudėtį? Gal straipsnelio autorius V. V. negirdėjo ir apie Laikinąją Vyriausybę, kuri sunkiose grumtynėse su vokiečiais išsilaikė 6 savaites?

Sustojame dar prie vieno Tėvynės Sargo teigimo. "Kitas neteisingas tvirtinimas yra tas, kad sukilimas pastatė 1941 metų Lietuvos vyriausybę. Sukilimas, tikriau pasakius, partizaninis judėjimas nieko nepastatė. Partizanų judėjimas vyko prieš rusus ir rūpinosi vietine apsauga. Gelbėta, kas dar buvo galima išgelbėti. Politinių tikslų partizaninis judėjimas neturėjo. Tam nebuvo nė laiko. Be to, pats judėjimas nebuvo organizuotas".

Taip prašneko Tėvynės Sargas apie 1941 m. lietuvių tautos sukilimą 21 metams praėjus. Kyla įdomus klausimas: ar tikėti tais, kurie sukilimą organizavo, telkė ginklus, kurie atlikdami ryšininkų pareigas su žiniomis ėjo į Lietuvą ir iš Lietuvos,

Prelatas Pranciškus Juras, didelis lietuviškos knygos mylėtojas ir leidėjas

pagaliau visais kitais sukilimo dalyviais, kurie savo atsiminimus paskelbė spaudoje ir kalba sukilimo sukakties minėjimuose; ar Tėvynės Sargo V. V. inicialais pasirašiusiu bendradarbiu, kuris daug ko negirdėjo, bet rašo?

Praėjusio šimtmečio pabaigoje pasirodęs Tėvynės Sargas visada tvirtai budėjo Lietuvos laisvės kovų sargyboje. Argi dabartiniai Tėvynės Sargo redaktoriai pradėjo žavėtis mūsų laisvės kovų nuvertinimo pagunda?

LIETUVIŲ BENDRUOMENĖS TARYBOS SESIJA

Jonas Vaičiūnas

Gražiai lietuviškais išdirbiniais papuoštoje Čiurlionio namų salėje Clevelande JAV Lietuvių Bendruomenės Tarybos prezidiumo pirmininkas St. Barzdukas birželio 2 dieną atidarė III-sios Tarybos antrąją sesiją žodžiais: "Lietuviškame savo kelyje nestokojame vedamųjų minčių ir prasmingų įpareigojimų. Antai, Lietuvos Himnas liepia mums jungti praeitį su dabartim, remtis doros ir tiesos principais, siekti bendrosios gerovės, nešti į gyvenimą šviesos, tėvynės meilės ir lietuvių vienybės pradus". Vesdamas toliau, pareiškė, kad "Lietuvių Charta tai išplėtė ir papildė eile konkrečių uždavinių: kad priklausytume organizuotai tautinei savo bendruomenei, vykdančiai Visagalio valią ir laisvo žmogaus pašaukimą reikštis sava kalba, tautinėmis ir valstybinėmis tradicijomis, kūrybiniais kultūriniais savo siekimais ir laimėjimais. Lietuvių Bendruomenė skinasi kelią į mūsų gyvenimą savo užsimojimais ir darbais, tautinio solidarumo, visuotinumo ir demokratizmo dvasia." Primindamas, kad sesija stovi prieš jaudinančius, drumsčiančius mūsų gyvenimą, uždavinius, siūlo sesijoje aiškumo, tvirtumo ir rimties. Prezidiumo vardu sveikindamas sesijos dalyvius ir svečius, kviečia neužmiršti mirusių Bendruomenės darbuotojų ir juos pagerbti minutės atsistojimu.

Už prezidiumo stalo be pirmininko abu vicepirmininkai: dr. A. Nasvytis, A. Mikulskis, sekretorius inž. V. Kamantas ir sekretoriato talkininkės: O. Grigonytė, A. Barzdukaitė ir V. Kasperavičiūtė.

Kun. Pr. Garšvai negalėjus atvykti, maldą skaito Prezidiumo pirmininkas. Sesija susilaukė daug sveikinimų žodžiu ir raštu.

Pranešimai

St. Barzdukas, JAV LB Tarybos Prezidiumo pirmininkas, kalbėdamas prezidiumo vardu, pareiškė, kad preziidumo darbas ribojasi LB įstatų ir LB Tarybos nutarimų vykdymu ir atsiliepimu į iškylančius gyvuosius LB reikalus. Ypač pažymėtina audiencijos pas JAV prezidentą klausimas, įvykdytas kartu su Centro valdyba. Šiuo reikalu buvo paskelbtas LB Pro Memoria.

Sustojant prie Lietuvių Fondo, Taryba LF įstatus priėmė ir patvirtino, balsavimo duomenys buvo paskelbti. Lietuvių Fondas pradėjo veikti oficialiai.

Glaudūs santykiai palaikomi su LB Tarybos nariais, su Centro valdyba ir kitomis institucijomis. Tarybos nariams siuntinėjami prezidiumo protokolų nuorašai, jiems išsiuntinėtas ir pirmosios sesijos protokolas, neaplenkiant nė Centro valdybos. O su Centro valdyba ryšys buvo visą laiką gyvas. Buvo tariamasi visais svarbesniais reikalais. Nesutikimų tarp Tarybos ir Centro valdybos nėra buvę.

Į prezidiumo uždavinius įėjo dar bendruomeninė reprezentacija, bendruomeninės minties skleidimas mūsų spaudoje ar radio bangomis, reagavimas į Bendruomenei daromus užmetimus. Į demagogiją, kurios Bendruomenė susilaukė, palyginant, gausokai, LB institucijų nebuvo reaguojama.

LB Kultūros Fondo pranešimą padarė sekretorius V. Micas. Kultūros Fondo valdyba savo pareigas pradėjo eiti 1961 metų gruodžio 18 dieną, Iki 1962 m. gegužės 23 atlikti sekantieji darbai: išleistas 3 - 4 Gimtosios Kalbos numeris, o naujas numeris pasirodys vasarą. Jau atiduotas spaustuvei Aleksandryno antrasis tomas, kuris turėtų išeiti iš spaudos rugsėjo mėnesį. Žurnalui Aidams paskirta parama — Aleksandryno pirmojo tomo 50 egzemplioriai. Sergančiam liaudies muzikinių veikalų kūrėjui, aktoriui ir režisoriui Gasparui Veličkai paskirta 50 dolerių auka. Suaktyvinti lietuviškai kultūrinei veiklai, sudaryta 30 asmenų Kultūros Fondo Taryba. Ji sudarinėja planus, ir juos patieks KF valdybai.

Gimtoji Kalba turi labai ribotą prenumeratorių skaičių. Įtaigoti lietuviškajai visuomenei, nurodyti Gimtosios Kalbos reikalingumui, KF valdyba skelbia platinimo vajų. Tam tikslui į Gimtosios Kalbos skaitytojus išleistas atsišaukimas, pridėtas prie GK pirmojo numerio. Atsišaukimas duoda teigiamus rezultatus.

Baigdamas V. Micas patiekė plačią piniginę Fondo apyskaitą, pridėdamas, kad prel. M. Krupavičius ir gen. M. Rėklaitis skiria kasmet Kultūros Fondui po 25 dolerius, o Lietuvių Mokytojų Sąjungos Čikagos skyrius parėmė šimtu dolerių. KF reiškia jiems ir kitiems aukotojams nuoširdžią padėką ir prašo neužmiršti ir ateityje Fondo reikalų ir jį remti, nes laiku išleidimas keturių Gimtosios Kalbos numerių, antrojo Aleksandryno tomo, prieš mokslo metų pradžią pasirodysiančio šeštam skyriui A. Šerkšno — Tyruolio vadovėlio Ten kur Nemunas banguoja ir kitiems vadovėliams, jau į knygrišyklą atiduotiems, tai Lietuvos Laukai ir Gintaras, reikalauja didesnės sumos pinigų.

Centro Valdybos iždininkas Z. Dailidka nušvietė finansinius reikalus, tiksliai pristatydamas visas pajamas ir išlaidas. Grynų pinigų CV kasoje dabar yra 5755 doleriai.

Lietuviškojo švietimo reikalais kalbėjo LB Švietimo Tarybos pirmininkas, CV narys, J. Ignatonis. JAV yra 41 lituanistinė mokykla su 2689 mokiniais. Šie skaičiai yra per maži. Lituanistinio švietimo klausimas turi būti nuolatos gvildenamas ir stiprinamas. Dabar daug rūpesčio parodo tėvai ir mokytojai, tačiau būtina plėsti ir aktyvinti. Didelis minusas, kad senoji ateivių karta apsiribojo tik parapijinėmis mokyklomis. Į atskiras lituanistines klases, aukštesniąsias mokyklas dėmesys atkreiptas tik naujosios kartos ateivių. Vien dainomis ar tautiniais šokiais lietuvybės neišlaikysime. Lietuvių kalbos mokymas — pagrindinis akstinas, vedąs į tautos gyvybę išeivijoje. Kol bus gyvas lietuvių kalbos ir lietuviškojo švietimo reikalas, tol bus gyva ir Lietuvių Bendruomenė. LB Tarybos nariai turėtų eiti į LB apylinkes ir savo autoritetu skiepinti savosios kalbos ir švietimo reikalingumą.

Dar vienas sunkumas — tai trūkumas gerų vadovėlių ir bendro lygio. Visose mokyklose būtinas programų suvienodinimas. Prie to einama. Nauji vadovėliai ruošiami, ir per dvejus metus turėsime visus išspausdintus. Kai kuriose mokyklose pastebimas tėvų nepasitenkinimas, kenkiantis pačios mokyklos drausmei. Neigiamos įtakos vaikams turi, jeigu lituanistinės klasės priverstos naudotis blogesnėmis sąlygomis, negu jų įprastos nuolatinėje mokykloje. Ryškus pavyzdys — Donelaičio mokykla Čikagoje naudojasi rūsiu.

Pedagoginis prieauglis silpnas. Yra iš jaunųjų, čia baigusių aukštuosius mokslus, dirbančių amerikonų mokyklose. Iš jų retas ateina lituanistinėms mokykloms talkon. Didesnė viltis iš Pedagoginio Instituto Čikagoje. Dabar ruošiasi diplominiam darbui trys studentai. Tai mažokas skaičius, prisimenant, kad po dešimties metų se-

nieji pedagogai pradės retėti ir jų vietas turės užimti naujoji karta.

Sunkumai tuo dar nesibaigia. Ypač, kelia sunkias problemas priešmokyklinio amžiaus vaikai. Yra Montesori ir Alvūdo vaikų darželiai, bet čia susiduriame su valdžios statomais tam tikrais reikalavimais. Skęstama amerikoniškoje komikų literatūroje, o tai dėl to, kad savos neturime, o jei vienas kitas leidinėlis ir pasirodo, tai tik lyg prošvaistė tamsiame danguje. Švietimo Taryba planuoja leisti kuo daugiausiai tokių knygelių su būtinomis iliustracijomis. Negalima eiti amerikoniškuoju auklėjimo keliu: reikia laikytis savojo. Jau yra pasiūlyta veikalų Jaunimo teatrui. Juos leisti teks Kultūros Fondui. Atsirastų veikalų rašytojų stalčiuose ir paaugesnio amžiaus vaikams. Kultūros Fondas turėtų su tokiais rašytojais tartis ir užkišti vis didėjančią spragą priaugančiam jaunimui.

Visose mokyklų programose privalu įtraukti mokslą apie Lietuvių Bendruomenę. Jaunimo organizacijoms ruošiamos bendruomeninės brošiūrėlės. Jos kol kas pavaduotų vadovėlius. O norint parodyti gražų respektą, būtų patartina LB apylinkių ar apygardų valdyboms sveikinti kuriančius lietuviškas šeimas, atsiradus naujam nariui šeimoje ar kitomis panašiomis progomis, — sveikinti su lietuviška knyga.

Jonas Jasaitis, JAV LB Centro Valdybos pirmininkas, sujungė ankstyvesnius pranešimus ir priminė, kad LB eina stiprėjimo keliu. Rūpinantis organizaciniu gerėjimu, centralizuotos pagrindinės institucijos. Anksčiau Kultūros Fondas ir Švietimo Taryba veikė lyg ir šalia Centro Valdybos. Dabar abiejų institucijų vadovais yra patys CV nariai. Prie organizacinių reikalų priklausytų ryšių palaikymas su apygardų ir apylinkių valdybomis, naujų LB apylinkių steigimas. Šiais metais susikūrė 4-ios naujos apylinkės. Jaunimo reikalus tvarko valdybos vicepirmininkas inž. V. Adamkavičius. Planuose įrašyta: skleisti Bendruomenės idėją jaunimo tarpe, palaikyti ryšius su jaunimo organizacijomis ir ruošti Jaunimo Kongresą Tautinių Šokių Šventės metu. Tuo reikalu jau tartasi su Lietuvių Studentų S-gos Centro valdyba. Sportinė veikla artimai susijusi su jaunimo reikalais, todėl LB CV nutarė, lietuvių sportininkų darbui ir užsimojimams populiarinti, kviesti sporto referentus prie LB. Šių referentų veiklos ir apimties srityse aptarta su Š. Amerikos Fizinio Auklėjimo pirmininku.

Sudaryta nauja JAV LB centrinės apylinkės valdyba, R. Skipičiui pirmininkaujant. Apylinkėje yra užsiregistravę apie 300 lietuvių.

Bendruomenės idėjai skleisti ir parodyti visuomenei CV ir kitų Bendruomenės organų darbus, įtaigoti aktyviai dalyvauti LB veikloje, Centro valdyba sudarė Informacijos komisiją. Nors komisija dar neseniai pradėjo darbą, tačiau vaisiai jau matyti. Be visuomenės informavimo, Informacijos komisija apsiėmė sekti amerikiečių spaudoje pasirodančius ir pasirodžiusius netikslumus apie Lietuvą ir į juos reaguoti. Komisija prašo visų talkos: pranešant Komisijos pirmininkui ar sekretoriui apie pastebėtus netikslumus.

Baigiamas ruošti anglų kalba biuletenis, paduodantis nuogus faktus apie Lietuvą. Šis biuletenis bus siuntinėjamas LB apylinkių valdyboms, kad šios išsiuntinėtų į vietinius amerikoniškus laikraščius.

Dr. V. Vardys, CV pakviestas, ruošia veikalą apie Lietuvą anglų kalba. Veikale rašo 12 autorių įvairiomis temomis. CV įsipareigojo apmokėti knygos paruošimo išlaidas.

Pasaulio Lietuvių Archyvas turėjo išsikraustyti iš seselių kazimieriečių namų, kur buvo už dyką laikomas dešimtį metų. CV visur ieškojo nemokamos vietos, bet nepavykus rasti, išnuomavo butą ir Archyvą perkėlė. Visa piniginė našta užgulė ant valdybos pečių. Visuomenė kviečiama ar-

chyvą, ir toliau V. Liulevičiaus tvarkomą, remti.

Dr. A. Nasvyčio redaguotų B. Armonienės atsiminimų knygai platinti, savo iniciatyva Čikagoj susidarė komisija. Komisijos tikslas — skleisti knygą įtakingųjų amerikiečių tarpe. Vadovauja L. Prapuolenis.

Numatyti planai, LB finansams padidinti, naujas apylinkes organizuoti, nuolatiniai kontaktuoti su LB padaliniais įvairiais būdais, pasiruošti LB apylinkių ir apygardų suvažiavimui, reikalui esant, padėti Tautinių Šokių šventės rengėjams — čikagiškei apygardos valdybai, ruoštis apylinkių atstovų suvažiavimui ir Amerikos lietuvių suvažiavimui — seimui, palaikant nuolatinius ryšius su lietuviškomis organizacijomis, sudaryti platų kultūrinį judėjimą, galiausiai, atlikti kitus darbus, kurie, vadovaujantis Lietuvių Charta, kris ant LB pečių.

Kultūros Kongreso metu bus įteikta kultūros premija, kurios mecenatu, tikimasi, bus lietuviai veterinarijos gydytojai.

Kultūros Kongreso eigą apibūdino J. Švedas. Nors komitetas sudarytas 1961 metais, tačiau kai kurie pasitraukė, ir teko papildyti. Komitetui vadovauja P. Gaučys, o atskiroms sekcijoms jų vadovai. Kongresas įvyks lapkričio 22 - 23 - 24 dienomis Čikagoje.

Kultūrinė ir politinė veikla laisvės kovoje

Posėdžiuose dalyvavęs Pasaulio Lietuvių Bendruomenės pirmininkas dr. J. Sungaila pareiškė, kad paskutinis periodas buvo audringas. Teks daryti kokį posukį darbo plotmėje, nuo kurio priklausys ne tik JAV bet ir viso pasaulio LB stiprumas. Kiek bus stipri Bendruomenė, tiek daugiau pasieks Lietuvos laisvinimo byloje. Teks nusistatyti vietą kovoje už laisvę. LB yra vienetas, apjungiantis patį geriausią ir darbščiausią elementą. LB paneigia jai daromus užmetimus, kad ji negali kovoti už savo tautos laisvę. O Lietuvos gelbėjimo sritis trūnyjanti. Reikia stengtis, kad Lietuvos gelbėjimo kova nebūtų pastatyta ant partinių ar asmeniškų interesų. O Bendruomenei niekas negali drausti kovoti už laisvę. Kiekvienas lietuvis įpareigotas kovoti, gi LB sudaro tik lietuviai. LB norėjo su Altu kontaktuoti, tačiau iš Alto pusės nebuvo parodyta noro.

Pats iš Alto pusės parodytas nenoras bendradarbiauti privedė prie įvykių Baltuosiuose Rūmuose.

Referatus apie Bendruomenės santykį su politika ir politiniais veiksniais dar skaitė J. Bachunas, K. Drunga ir dr. A. Nasvytis.

J. Bachunas, per eilę metų aplankęs visas didesnes lietuvių kolonijas, kėlė mintį, jog yra svarbu eiti į politinį darbą. Lietuviai nori ir pageidauja, kad Bendruomenė nenusisuktų nuo politinio darbo, kuris svarbus Lietuvos laisvės kovai laimėti. Jis seniai kėlęs Alto reformų būtinumą, bet Altas likęs be reformų.

Dr. A. Nasvytis savo referate teigė, jog Bendruomenė turi teisę ir turi įeiti į Alto sudėtį. Altas dabar neveiklus, tad Bendruomenės įsijungimas jo veiklą praturtins ir pagyvins.

K. Drunga, ryškindamas Lietuvių Bendruomenės prigimtį ir jos idėją mano, kad Bendruomenei ieškoti kelių įeiti į Altą nesiderina su jos prigimtimi.

Diskusijose dalyvavo visi Tarybos nariai. Sesijos nutarimai išreikšti rezoliucijose.

Darius Lapinskas, jaunas lietuvis muzikas - kompozitorius, muzikos mokslus ėjęs Amerikoje ir V. Vokietijoj, dirba Tuebingeno dramos teatre. Nuo rudens dirbs Stuttgarto valstybinėje operoje, kuri įeina į 7 Vokietijos geriausių operų skaičių. Darius Lapinskas gimė Lietuvoje 1933 m., 1944 m. pasitraukė į Vakarus, 1950 m. atvyko į Ameriką, o 1957 m. grįžo į Europą. Jaunas kompozitorius savo darbu garsina Lietuvos vardą.

JAV LB Tarybos nutarimai

JAV Lietuvių Bendruomenės Taryba, 1962 birželio 2-3 sesijoje Clevelande apžvelgusi Amerikos lietuvių gyvenamojo meto aktualiuosius reikalus ir stovėdama prieš iš šių reikalų kylančius ateities uždavinius bei reikalavimus, n u t a r ė:

Lietuvos laisvės kovos reikalu

Išklausiusi pranešimų kultūrinės veiklos ir Lietuvos laisvės kovos klausimu ir juos išdiskutavusi, LB Taryba nurodo, jog Lietuvių Bendruomenės esmė, pobūdis bei uždaviniai yra aiškiai nusakyti Lietuvių Chartoje, kuri nenumato Bendruomenei ir kiekvienam lietuviui jokių išimtinai privalomų ar iš veiklos išskirtinų darbų.

Todėl LB Taryba, vadovaudamasi kiekvienam lietuviui būtina pareiga aktyviai jungtis į laisvės kovą, paveda LB Centro Valdybai, bendradarbiaujant su kitomis tą darbą dirbančiomis institucijomis bei organizacijomis, rūpintis, kad laisvės kovos darbas būtų veiksmingas ir derinamas lietuviško solidarumo dvasia.

Atsižvelgdama į pastarojo laiko negalavimus laisvės kovos vadovavime, JAV Lietuvių Bendruomenė siekia JAV lietuvių atstovavimo ko platesniu visuomeniniu pagrindu, paremtu nuoširdžiu tarpusavio bendradarbiavimu.

JAV kongreso rezoliucijų reikalu

LB Taryba, pabrėždama Bendruomenės stiprėjimo reikšmę gyvybiniams tautiniams išeivijos tikslams bei uždaviniams, skatina visus jos organus sustiprintai ugdyti bendruomeninę dvasią, atremtą į tautinį solidarumą, demokratinį reiškimąsi ir tautinių bei valstybinių idealų vykdymą. Šiam tikslui parengiama bei išleidžiama reikiamos literatūros, ypačiai jaunimui.

Tautinių židinių reikalu

LB Taryba pabrėžia būtinybę lietuviams telktis ir laikytis apie tuos židinius, kurie įgalina organizuotą tautinę jų veiklą: parapijas, lietuvių namus, draugijas, mokyklas, chorus ir kt. kultūrinius vienetus.

Lietuvių Fondo reikalu

Lietuvių Fondo organizavimasis Amerikoje plaukia iš bendruomeninės minties sudaryti materialinį pastovų pagrindą lituanistiniam švietimui, kultūriniam gyvenimui, savitarpinei globai ir kt. uždaviniams.

Dėl to Bendruomenė yra interesuota Lietuvių Fondo augimu bei tarpimu ir aktyviai dedasi į jo prigydymą lietuviškame mūsų gyvenime.

LB Centro Valdyba imasi akcijos Bendruomenės apylinkėms, apygardoms bei atskiriems asmenims į Lietuvių Fondą įjungti ir parengia taisykles Bendruomenei jame organizuotai atstovauti.

Informacijos reikalu

Amerikiečių ir kitoje svetimojoje spaudoje pasitaiko neteisingų ir tendencingų informacijų apie Lietuvą ir lietuvių tautą. Lietuvių visuomenė prašoma tokias informacijas sekti ir apie jas pranešti JAV LB Informacijos komisijai, kuri atitinkamai reaguos.

Padėka audiencijos vykdytojams

LB Taryba reiškia nuoširdžią padėką dr. P. Vileišiui, prel. J. Balkūnui bei komisijos nariams už rūpinimąsi JAV prezidento audiencijos gavimu 1962 m. vasario 16 dieną ir pritaria LB Centro Valdybos bei Prezidiumo audiencijos vykdymo pastangoms.

Organizaciniais ir kt. reikalais

LB Taryba, siekdama darnaus Ben-

IDĖJOS SPAUDOJE

* Išplėstos diskusijos * Balsas į visuomenę ir iš visuomenės * Kas pasipriešino Bendruomenės pastangom

* Bendruomenė ir politika * Kova prieš privačią iniciatyvą * Herojinio birželio prisiminimas * Slaptoji spauda . . . Amerikoje.

Lietuvių spaudoje keletą mėnesių virė karštos diskusijos dėl Amerikos Lietuvių Bendruomenės ir Amerikos Lietuvių Tarybos jungtinės delegacijos pas Amerikos prezidentą Lietuvos nepriklausomybės šventės dienoje. Triukšmas kilo ne dėl audiencijos reikalingumo, bet kas turi teisę jos prašyti ir kam tokia teisė nepripažįstama. Į viešumą iškilęs skaudus nesutarimas galėjo tyliai ir ramiai virsti gražiu sutarimu, jei Altas būtų parodęs norą lygiateisiškai bendradarbiauti, ko troško ir siekė Bendruomenė, tose pastangose parodžiusi daug geros valios.

Bendruomenė savo pastangas išryškino pareiškimu: gyvenimas nesiduoda spraudžiamas į griežtus rėmus, o laisvės kovai angažuojamas tiek paskiras lietuvis, tiek visa Bendruomenė. Lietuvos laisvės kovos atsisakymas būtų pagrindinių Bendruomenės tikslų ir uždavinių išsižadėjimas, kuriuos vykdyti įpareigojo Lietuvių Charta. Bendruomenė tesiėmė tik to, ko kiti veiksniai nedarė.

Bendruomenei priekaištai atėjo iš Naujienų. Ir dabar sunku pasakyti: ar Naujienose spausdinti prieš Bendruomenę nukreipti puolimai reiškė Alto mintį, ar tik Naujienų redaktoriaus dr. P. Grigaičio nuotaikas, kuris kartu yra ir Alto sekretorius? Daugiau tikėtina į antrąją galimybę.

Naujienos puolė Bendruomenę, kam ji siekė audiencijos, kam ji kišasi į politinę sritį, kur ji teisių neturinti. Politinės veiklos sritis priklauso Altui. Bendruomenė skaldanti vienybę ir kovojanti prieš Altą. Būdinga, kad Naujienos tylėjo, kai Alto iždininko M. Vaidylos redaguojama Sandara eilę metų puolė ir tebepuola Bendruomenę, lyg prieš Bendruomenę nukreiptų puolimų pradininką būtų galima pavadinti lietuviškosios vienybės ugdytoju ir architektu...

Draugas, Darbininkas, Dirva ir kiti laikraščiai Bendruomenės žygį suprato ir teigiamai įvertino. Laisvės kovų pastangose turime dalyvauti visi. Bendruomenė siekė ir siekia su Altu bendradarbiauti, bet ne jį griauti. Nepasisakyta prieš Altą, iškeltas jo būtinumas, svarba, įvertinti atlikti darbai. Pasisakyta tik prieš vieno asmens dominavimą pačioje Alto širdyje. Primintas reformų reikalingumas, jei nenorima atsilikti laiko tėkmėje.

Naujienos pasistengė diskusijas išplėsti. Bendruomenės ir spaudos pasi-

.....

druomenės institucijų veikimo, taip pat pasisakė organizaciniais, biuletenio leidimo ir kt. Bendruomenės vidaus gyvenimo reikalais.

LB Taryba nuoširdžiai dėkoja ją žodžiu bei raštu sveikinusiems šios sesijos proga, sesiją globojusioms LB Clevelando apylinkių valdyboms ir visiems kitiems prisidėjusiems prie jos pasisekimo.

LB Tarybos Prezidiumas

sakymą prieš vieno asmens šeimininkavimą Alte jos pavadino kova prieš visą Altą. Tai esančios bendruomeninkų, frontininkų ir tautininkų pastangos sugriauti Altą...

Triukšmas aprimo, bet žaizda nepagydyta. Dienraščio Draugo žodžiais tariant, savomis rankomis padarytosios žaizdos pasekmės visu ryškumu paaiškės vėliau.

Alto reformų klausimas vėl pajudintas. Jis pasidarė gyvas Altą sudarančiose grupėse, spaudoje, visuomenėje. Reformų klausimą pajudino gyvenimo tikrovė. Pokario laikotarpyje pasikeitė Azija, beveik nebeliko senosios Afrikos, milžiniškas vyksmas vyksta Europoje. Beveik nekintanti liko tik mūsų veiksnių veikla. O reikia praverti langus, nebijoti naujos minties, naujų veiklos formų, pasižvalgyti aplinkui ir pamatyti tą tikrovę, kurioje gyvename ir kuri mus visus liečia.

Daug prikalbėta ir prirašyta, kad Altas apjungia ir atstovauja visus lietuvius. Betgi spaudoje pasigirdo naujų balsų: taip buvo seniau, bet ar taip yra dabar? Klausimas rimtai svarstytinas ir ranka numoti nederėtų. Suprantama, teisine prasme Alto reformas gali įvykdyti tos grupės, kurios Alte dalyvauja ir jį sudaro. Betgi yra balsas į visuomenę, yra balsas ir iš visuomenės.

Altas veda Lietuvos laisvinimo kovą iš visuomenės aukų, į visuomenę kreipiasi atsišaukimais, tai dera išklausyti ir visuomenės balsą, ateinantį iš apačios, ateinantį iš aukotojų.

Visi sutinkam, kad Altas ne tik reikalingas, bet ir būtinas, lygiai kaip ir būtinas jo stiprinimas. Linkėtina, kad Alto reformos nepaliktų tik žodžiuose ir siūlymuose, jei apie jas kalbama ir jų siekiama. Taipgi linkėtina, kad svarstant Alto reformas, nepasikartotų įvykiai, įvykę Alto seime Bostone 1958 m., kada keli Alto veikėjai, priminę Alto reformas, buvo apšaukti Alto ir vienybės griovėjais. Ar mokame pasimokyti iš skaudžių klaidų?

Tėviškės Žiburiai birželio 28 d. nr. 26 (650) paskelbė pasikalbėjimą su Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Valdybos pirmininku dr. J. Sungaila. Pasikalbėjimas atskleidė, kaip PLB žiūri į politinę veiklą, kokias ji darė pastangas lietuvių politinių veiksnių vienybei atstatyti, kas jos pastangom pritarė, kas svyravo ir kas pasipriešino.

Redakcijos paklaustas, ar PLB Valdyba, kaip turinti pasitikėjimą visos patrijotinės lietuviškos išeivijos, nebandė įnešti daugiau darnumo tarp politinių veiksnių, pirmininkas atsakė, jog pastangų dėta, bet jos vaisių neatnešė. PLB Valdyba porą kartų bandžiusi tą klausimą pajudinti. 1960 m. PLB Valdyba buvo užsimojusi kviesti visų lietuvių politinių veiksnių, diplomatinės tarnybos ir kitų didžiųjų Amerikos ir Kanados organizacijų atstovų politinę konferenciją. "Jos tikslas, sako pirmininkas, — pareikšti vieningą nuomonę Lietuvos okupacijos bei jos laisvinimo reikalu. Tai būtų buvę atsakymas į okupanto melą, skleidžiamą Lietuvoje ir visame pasaulyje, 20 metų Lietuvos okupacijos proga. Neabejotinai toks vieningas visų mūsų pareiškimas būtų buvusi didelė moralinė parama mūsų tautiečiams, nešantiems vergijos jungą tėvynėje. Konferencijos organizavimas vyko gana sėkmingai, kol tas reikalas nepasiekė Amerikos Lietuvių Tarybos, kuri kategoriškai atsisakė konferencijoje dalyvauti, o taip pat paveikė ir Vliką, kuris irgi pasekė Alto pavyzdžiu, nežiūrint, kad anksčiau konferencijos šaukimo idėjai buvo nuoširdžiai pritaręs ir buvo pasižadėjęs aktyviai joje dalyvauti."

Toliau PLB Valdybos pirmininkas paaiškino, kad po pirmojo nepasisekimo rankos nenuleistos. Kai 1961 m. lapkričio mėn. jis buvo pakviestas į Vliko sesiją, jis ten iškėlė visų lietuviškų jėgų sukonsolidavimo klausimą. Sesijos dalyviai klausimą gyvai

diskutavo ir priėmė atitinkamą rezoluciją. "Paskatintas šio nutarimo tuojau pasiūliau sudaryti organizacinį komitetą vienybės reikalui studijuoti ir sukviesti plačią lietuvių politinę konferenciją. Šį komitetą siūliau sudaryti iš Vliko, Fronto Bičiulių, Nepriklausomybės Talkos ir PLB Valdybos atstovų. Paskutinių trijų grupių sutikimas buvo gautas tuojau ir be jokių sąlygų. Vliko pirm. dr. A. Trimakas irgi buvo davęs žodinį sutikimą, tačiau, kai reikėjo eiti prie konkretaus vykdymo, dr. A. Trimakas pradėjo reikalą delsti ir vilkinti, kol pagaliau, po keleto sekusių asmeninių pasikalbėjimų, paaiškėjo, kad Vlikas nesutiks įeiti į siūlomą organizacinį komitetą, o taip pat pasilieka labai abejingas dėl dalyvavimo pačioje konferencijoje, jei tokia būtų sušaukta. Taigi, PLB Valdyba antrą kartą išgyveno didelį nusivylimą ir suabejojo kaikurių mūsų veiksnių bei asmenų gerais norais."

Iš PLB pirmininko pareiškimo matyti, kad Bendruomenė parodė gražios iniciatyvos, parodė idealistines pastangas, parodė darbų vienybės supratimą ir svarbą. Bet jos pastangas atmetė tie, kurie žodžiais ir atsišaukimais daugiausiai kalba apie vienybės reikalingumą.

Tokia politinė konferencija būtų buvusi naudinga. Ji būtų pašalinusi tuos pasimetimus tarp politinių veiksnių, kurie savo atsišaukimuose pristato skirtingus skaičius žuvusių Lietuvos partizanų ir ištremtųjų. Štai birželio mėn. Amerikos Lietuvių Bendruomenė išleido biuletenį anglų kalba apie deportacijas. 1941 m. sukilimą, antrosios sovietų okupacijos trėmimus ir žuvusius partizanus. Ten sakoma, jog pirmosios sovietų okupacijos metu ištremta 40.000 Lietuvos gyventojų, nuo 1944 ligi 1953 m. Lietuvos laisvės kovose žuvo 30.000 partizanų, ištremta 350.000 gyventojų, kurių dalis grąžinta, dalis žuvo Sibire, dalis ir dabar ten palikta. Tais skaičiais jau seniai naudojamasi. Betgi vienas veiksnys šių metų atsišaukime mini tik 20.000 žuvusių partizanų antrosios sovietų okupacijos metu. Kam nuvertinti laisvės kovas? Tokį žuvusiųjų partizanų skaičių pristato Lietuvos okupantai, kad sumažintų laisvės kovų dalyvių skaičių, kad nuvertintų viso krašto pasipriešinimą.

Pasaulio Lietuvių Bendruomenės pirmininkas pasisakė ir apie Bendruomenės santykį su politine veikla. Jis pareiškė: "PLB visą laiką aktyviai dalyvauja politiniame Lietuvos laisvinimo darbe. Visų kraštų Lietuvių Bendruomenės, išskyrus JA Valstybes, turi savo politinius komitetus, kurie savarankiškai planuoja ir vykdo visą politinį darbą savo valstybės plotmėje. Šiandien belieka tik kalbėti apie JAV Lietuvių Bendruomenės formalų perėmimą vadovauti Lietuvos laisvinimo darbui, nors praktiškai ir JAV Lietuvių Bendruomenė jau atlieka daug darbų, glaudžiai susijusių su politine Lietuvos vadavimo akcija. Šis reikalas turės galutinai būti išspręstas sekančiame PLB seime."

Apie Bendruomenės santykį su politine veikla Drauge pasisakė ir buvęs Vliko pirmininkas prel. M. Krupavičius. Jo žodžiais, vyriausias politinės minties reiškėjas yra Vlikas, bet ir Bendruomenė Lietuvos laisvinimo darbuose turi dalyvauti. Praktiškai ji ir dalyvauja, kai rengia nepriklausomybės šventės minėjimus ir Lietuvos laisvinimo reikalams renka aukas.

Naujienos kovojo prieš privačios iniciatyvos pastangas Lietuvos laisvinimo darbuose. Leonardo Valiuko ir kitų Los Angeles lietuvių pastangomis į Amerikos Kongresą įnešta 10 rezoliucijų dėl Pabaltijo kraštų bylos iškėlimo Jungtinėse Tautose, dėl Pabaltijo kraštų išlaisvinimo iš sovietinės vergijos. Losangeliečių pastangas minėjo didžioji Kalifornijos spauda, jas prisiminė kiti Amerikos dienraščiai, bet prieš jas išėjo Naujienos. Tai esančios bereikalingos pastangos, iš to nieko nebus, tas nepadės Lietu-

vos bylai. Į Naujienų puolimus losangeliečiai atsakė konkrečiu darbu: aplankyti įtakingi senatoriai, kongresmanai, apsilankyta abiejų partijų vadovybėse. Akcija už rezoliucijas stiprinama ir plečiama. Iš lietuvių visuomenės susilaukta medžiaginės ir moralinės paramos. Laiškų rašymas senatoriams, kongresmanams, rezoliucijų lyderiams ir kitiems įtakingiems asmenims Kongrese tebevyksta. Reikalinga, kad laiškų rašymo akcijoje visi dalyvautume.

Rezoliucijos iššaukė Alto Vykdomojo Komiteto narių pasisakymą. Alto Vykdomojo Komiteto vicepirmininkas E. Bartkus paskelbė spaudoje pareiškimą, kuriame nurodė Alto protokolinį nutarimą, jog Altas Kuchel - Lipscomb rezoliucijas remia (dabar rezoliucijų yra 10). Kvietė visus lietuvius rašyti laiškus ir rezoliucijas remti. Naujienose Grigaitis atsakė, jog Bartkaus minimas nutarimas savaime paseno ir nebegalioja, nors tas nutarimas ir neatšauktas.

Prieš rezoliucijas nukreiptais puolimais Naujienos išryškino privačios iniciatyvos baimę.

Toji privačios iniciatyvos baimė Naujienose atsispindėjo ir kitu atveju. Levui Prapuoleniui pirmininkaujant Čikagoje buvo sudarytas komitetas, kuris rūpinosi A. Nasvyčio anglų kalba parašytos knygos apie Armonienės išgyvenimus Sibire — Palik ašaras Maskvoje — paskleidimu įtakingų amerikiečių tarpe. Knyga buvo gera, jos nematyta ir nepasisakyta, kol nesusidarė komitetas jai platinti. Naujienos prieš A. Nasvytį išėjo, kai komitetas pradėjo knygos platinimą. Ji buvo apšaukta "Sugadinta knyga". Teisingai Vytautas Meškauskas Margutyje pastebėjo: „Atrodo, kad visi, kuriem rūpi Lietuvos reikalų išgarsinimas, turėtų dėl tokio pasisekimo Algirdą Nasvytį sveikinti. Juk jis Lietuvos reikalus ne tik pristatė 6.200.000 Life skaitytojų šeimai, bet tai padarė be jokios talkos iš mūsų veiksnių pusės".

Visuomenė knygos pirkimui dosniai aukojo. Komitetas iš leidyklos beveik savikaina nupirko 1075 egzempliorius. Ji išdalinta senatoriams, kongresmanams, kitiems įtakingiems amerikiečiams.

Herojinis birželis šiais metais susilaukė didesnio atgarsio lietuvių spaudoje. Daugel metų minėjom tik baisųjį birželį — nepriklausomybės netekimą ir deportacijas. Tai baisūs faktai, kurių neužmiršome ir neužmiršime. Bet buvome pamiršę herojinį birželį, paženklintą 1941 m. visuotiniu lietuvių tautos sukilimu. Didvyriškąjį birželį minėjo Darbininkas, Draugas, Margutis ir kita lietuviškoji spauda. Gal pirmą kartą Margutis prisiminė ne tik herojinį birželį, bet savo skaitytojus supažindino ir su lietuvių rezistencine spauda, leista vokiečių ir antrosios sovietų okupacijos metais pogrindyje. Herojinį birželį skirtingoje šviesoje pristatė Tėvynės Sargas. Vienybė birželio mėn. daugiau kėlė vokiečių skriaudas Lietuvai ir lietuviams. Tai jau visai skirtingas birželio "prisiminimas".

Herojinį birželį prisiminė ir Vlikas savo atsišaukime. "Turime prisiminti ir įvertinti didžiąją ir ryškiausią prošvaistę — 1941 m. birželio 23 d. visuotinį tautos sukilimą". Tai jau artėjimas prie Lietuvoje veikusio rezistencinio Vliko 1944 m. vasario 16 d. paskelbtos deklaracijos, kurioje buvo pasakyta: "1940 m. birž. 15 d. Sov. Sąjungos okupacijos ir tos okupacijos prievartoje padarytų kitų jėgos ir klastos aktų pertrauktas Lietuvos suvereninių organų veikimas 1941 m. birželio 23 d. Tautos sukilimo ir Laikinosios Vyriausybės veikimo buvo laikinai atstatytas".

Jaunimo Žygiai nr. 1-2 prašneko apie "slaptą spaudą"... Amerikoje. Lietuvių Fronto Bičiuliai turtingi spauda. Jie turi dviejų rūšių spaudą: viešąją ir slaptąją. Viešoji — žurnalas Į Laisvę, neskaitant vadinamo kat. dienraščio, tvarkomo iš Brooklyno ir

slaptoji — Lietuvių Biuletenis", rašo Jaunimo Žygiai.

Slaptoji spauda leista Lietuvoje vokiečių ir antrosios sovietų okupacijos metais. Dėl jos aukotasi, kentėta, paaukotos gyvybės, bet ištverta. Slaptos spaudos nėra, kur yra spaudos laisvė rašyti, leisti ir skaityti. Liepos mėn. pasirodę Jaunimo Žygiai būtų tikrai atlikę gerą darbą, jei būtų parašę apie slaptąją spaudą Lietuvoje, vieton jos ieškoję... Amerikoje, būtų neišsiskyrę iš kitos lietuviškos spaudos, jei būtų prisiminę baisųjį ar herojinį birželį.

Kodėl "Visuomeninio auklėjimosi ir krikščioniškos — demokratiškos politikos jaunimo laikraštis", kaip save vadina Jaunimo Žygiai, vienintelį pasaulyje katalikų dieraštį vadina tik **vadinamu kat. dienraščiu?**

Neteisingas mintis apie laikraščio "tvarkymą iš šalies" skelbė ir Tėvynės Sargas. Jaunimo Žygiai čia nieko naujo nepasakė, tik pakartojo, kas buvo rašyta Tėvynės Sarge.

Kiekvieną laikraštį tvarko leidėjai, kurie jį leidžia, rūpinasi, neša atsakomybę ir moka redaktoriams ir kitiems tarnautojams atlyginimus.

*

Lietuvių Dienos paskelbė pasikalbėjimą su Lietuvos generaliniu konsulu Čikagoje dr. P. Daužvardžiu dėl santykių su sovietiniais Lietuvos pareigūnais, dėl palikimų Lietuvoje, Amerikoje ir t. t.

Generalinis konsulas dr. P. Daužvardis aiškiai pasakė, jog nepriklausomos Lietuvos pareigūnai nepalaiko jokių santykių su Lietuvos okupantais ar jų agentais. Bet koks neautorizuotas santykiavimas su jais būtų nusikaltimas prieš Lietuvą ir silpninimas Lietuvos laisvinimo bylos. Gen. konsulas įspėjo, jog tas dėsnis tinka ne tik nepriklausomos Lietuvos pareigūnams, bet visiems lietuviams.

Paklaustas, kaip elgiasi Amerikos atstovybė Maskvoje, kada susiduria su Lietuvos piliečių klausimais, paaiškino: Amerikos atstovybė Maskvoje" atsisako tarpininkauti Amerikos piliečių dokumentų išgavimą iš Lietuvos, kad neduotų sovietams pretekšto, jog jų autoritetas Lietuvoje pripažįstamas. Kai liudija sovietų valdininko parašą ant dokumento, sudaryto okupuotoje Lietuvoje, teikiančio sovietų agentui įgaliojimą atstovauti Lietuvos pilietį (neagentams sovietai neleidžia įgaliojimų duoti), tai įrašo į liudijimą, kad tas liudijimas neturi būti interpretuojamas teikiąs sovietams suverenines teises Lietuvos atžvilgiu. Tas įrašas kiekvienam JAV teisėjui pasako Lietuvos padėtį ir sustiprina jo poziciją įgaliojimą atmesti ar bent tinkamai Lietuvos statusą atžymėti."

Iš gen. konsulo dr. P. Daužvardžio pasikalbėjimo sužinome, jog iš Lietuvos žmonių okupanto išprievartauti "įgaliojimai" sovietų agentams sudaro Lietuvos konsulams daug darbo. Bet tas sudaro progą iškelti Lietuvos bylą teismuose, o kartais ir spaudoje. Rezultate tai išeina Lietuvos naudai. Amerikos teismai Lietuvos konsulus pripažįsta.

Lietuvos pavergėjai deda visas pastangas pagrobti ir užsienyje gyvenančių lietuvių palikimą. Amerikoje jie turi pasisamdę advokatus, kurie seka lietuvių palikimo bylas ir praneša jų samdytojams. Jei palikimas išgaunamas, Maskva pasiima dolerius, o įpėdiniams po visų atskaitymų nuneta rusiškas kapeikas. Lietuvos konsulai griežtai protestuoja prieš lietuviams priklausančių pinigų mokėjimą Lietuvos okupantui. Kur jie susikerta su Maskvos agentais teismuose, visur laimi. Valstybės departamentas advokatams ir teismams, kurie klausia, atsako: "JAV vyriausybė nepripažįsta smurtinio Lietuvos įjungimo į Sovietų Sąjungą. Sovietų Sąjungos atstovai bei advokatai neturi teisės atstovauti Lietuvos piliečių — juos atstovauja Lietuvos atstovai.

PARTIZANŲ KARAS PRIE GINTARO KRANTŲ

REIKŠMINGA K. V. TAURO KNYGA ANGLŲ KALBA
GUERILLA WARFARE ON THE AMBER COAST

Istoriją sudaro įvykiai ir užrašai. Tai reiškia, jog ir labai įvykiais turtinga praeitis gali vėlesnėms kartoms atrodyti kaip savotiška istorinė dykuma, jeigu apie tuos įvykius neišlieka užrašai. Taip jau ne kartą yra atsitikę su mūsų tautos istorija, turtinga įvykiais ir skurdžia savais užrašais. Mes puikiai žinome, kokie šališki yra svetimųjų užrašai.

Toks pavojus gresia ir mūsų dienų Lietuvos žūtbūtinėms kovoms. Be užrašų jos gali patekti užmarštin, nors vargiai kada nors savo istorijoj lietuviai taip atkakaliai kovojo už savo laisvę. Iš kitos pusės, sovietinis okupantas, ypač pastaruoju metu, daro visas pastangas šių kovų prasmei suklastoti. Kankinimų kamerose saugumiečių išgauti aukų prisipažinimai arba tiesiog padirbti parodymai dabar skelbiami kaip "archyviniai dokumentai". Okupanto kėslas aiškus: jeigu išliks ateičiai kokia žinia apie Lietuvos laisvės kovotoją — partizaną, tebūnie ji visiškai sujuodinta.

Nors slaptoji veikla okupacijos ir partizaninio karo sąlygomis principiniai vengia rašytinių pėdsakų, tačiau partizanų vadovybė pokario metais stengėsi savo slaptuose archyvuose išsaugoti svarbesnės istorinės reikšmės medžiagą. Savaime suprantama, jog tik mažas skaičius galėjo žinoti, kur jie buvo slepiami. Su tų laisvės kovotojų mirtimi didelė dalis dokumentinės medžiagos liko pasmerkta žūti netinkamose slėptuvėse. Kita dalis buvo pačių partizanų sunaikinta paskutiniu momentu, kai juos apsupdavo emgebistai. Pagaliau, kai kas pateko priešams ir dabar klastojama bei maišoma su tardymų medžiaga.

Tik menkos nuotrupos partizaninių kovų medžiagos pasiekė užsienį dėka kovojančio krašto pastangų sumegzti ryšius. Iki šiol pagrindinis šaltinis buvo ir yra 1947 m. į Vakarus prasiveržusio pogrindžio pasiuntinio Daumanto užrašai. Tačiau jie nebuvo išversti į kokią kitą pasaulio kalbą ir liko nežinomi Vakarų skaitytojams, kurie tuo būdu apie Lietuvos priešsovietinę rezistenciją dar mažiau žino, negu eilinis užsienio lietuvis.

Dvigubai reikšmingą darbą atliko neseniai anglų kalba pasirodžiusios knygelės autorius ir leidėjai, kurių dėka pasaulio viešumai pateikta pirmoji Lietuvos partizanų karo populiari istorinė apybraiža. Šį mėginimą reikia sveikinti ne tik dėl to, kad pionieriškai praskintas kelias į didžiąją pasaulio kalbą, bet ir dėl to, jog drauge yra pastanga apibendrinti ištisą 1944-52 metų kovos laikotarpį.

Knygos autorius — K. V. Tauras, kurio, kaip ir kitų okupanto nedašifruotų laisvės kovotojų slapyvardžių tapatybė neskelbiama. Jis pasinaudojo Daumanto žiniomis, kurios sudaro pirmaeilį šaltinį centralizuoto kovų sąjūdžio organizacijai nušviesti, ir jas papildė kitais liudijimais, nepaskutinėj vietoj pačių komunistų spaudos.

Įvadą parašė Amerikos tyrimų instituto vedėjas Leo Cherne, kuris tarp kitko nurodo, jog Vakarai galėtų daug pasimokyti iš Lietuvos partizaninio karo istorijos, tuo pabrėždamas mūsų pačių iki šiol visiškai ne-

įvertintą tarptautinę klausimo reikšmę.

Be to, knyga aprūpinta svarbiausių Lietuvos istorijos chronologinių įvykių ir bibliografijos nurodymais.

Patį turinį sudaro 10 nepaprastai glaustu stiliumi parašytų skyrelių, kurių du pirmieji svetimtautį skaitytoją supažindina su Lietuvos valstybine praeitimi ir nacių-sovietų sąmokslu. Toliau aprašomas pasipriešinimas sovietinei agresijai, 1941 m. sukiliminis Nepriklausomybės atstatymas, antinacinė rezistencija. Daugiausia vietos skiriama — 4 skyreliui — pokario partizaniniam kovų sąjūdžiui ir jį apjungusiai organizacijai — Lietuvos laisvės armijai (LLA). Jos pagrindinis tikslas, kaip nurodoma, nebuvo koks svajotojiškas užmojis išstumti sovietų kariuomenę, bet kova prieš krašto išdavikus, Maskvos ir partijos patikėtinius, pirmoj eilėj kova prieš NKVD.

LLA vadovaujamas ginkluotas tautos pasipriešinimas buvo nukreiptas prieš okupantų vykdomą nepriklausomos Lietuvos valstybės sunaikinimą, lietuvių tautos žudymą ir jos ūkinį bei dorinį alinimą.

Po to, kai 1952 m., pravedus krašte galutinį žemės ūkio sukolektyvinimą, organizuotas partizanų sąjūdis, nesulaukęs jokios paramos iš Vakarų, demobilizavosi, Lietuvos rezistencija nesiliovė vykusi ūkio, kultūros ir tikėjimo srityse.

Paskutiniame knygos skyrelyje iškeliamas šios kovos pavyzdys Vakarams kovoje su beatodairiška ir nuožmia sovietinio imperializmo galybe. Mažos tautos negausūs laisvės kovotojų būreliai, menkai ginkluoti, daug įstengė nuveikti, nes savo ryžtu, ištverme ir drąsa viršijo priešą. Žuvusiųjų LLA didvyrių aukos pripažinimas Vakaruose dar šiandien gali sustiprinti laisvės reikalą pasaulyje globaline prasme.

Knyga parašyta lengvai ir dalykiškai, todėl lygiai prieinama plačiosioms eilinių skaitytojų masėms ir drauge neatstumianti reiklaus kritiško intelektualo. Gali būti drąsiai įteikta įtakingam politikui, kultūrininkui, rekomenduotina universitetų ir miestų viešosioms bibliotekoms, graži dovana nūdiene Lietuva besidomintiems užsieniečiams bičiuliams, ypatingai jaunimui.

Knyga susilaukė dėmesio Amerikos spaudoje.

KETVIRTIEJI METMENYS

Atverčiu mėlynos spalvos viršeliais aplenktą ketvirtąją Metmenų knygą. Jaunosios kartos kultūros žurnalas — sakoma viršelyje, tačiau jau ne vieno autoriaus, suminėto turinyje, galvą puošia sidabras. Visi kažkodėl norime kuo ilgiau išlikti jaunąja karta.

Gana daug vietos šiame numeryje skirta A. Škėmos prisiminimui. H. Nagio paskutinysis laiškas Antanui Škėmai, A. Mackaus pastabos bei įspūdžiai Čelestos proga ir paties Škėmos, atrodo, dar niekur nespausdintas draminis dalykėlis Kalėdų vaizdelis.

Straipsnių eilėje pristatomi V. Doniela, R. Šilbajoris ir J. Švedas. V. Doniela savo ilgesniame straipsnyje Atviroji ir uždaroji dvasia nagrinėja skirtumus tarp demokratizmo ir autoritetizmo, įvesdamas juos į plačias, antraštėje minimas, atvirosios ir uždarosios dvasios sąvokas. Autoriaus nuomone, "atvirąją dvasią ženklina bruožas, kad ji neturi oficialiosios ideologijos. Jos tiesas kiekvienas gali kvestionuoti pagal savo įžvalgą... Uždaroji dvasia, atvirkščiai, postuluoja oficialiąją ideologiją — rinkinį teiginių, kurie pristatomi ne tik kaip teisingi, bet ir nekvestionuoti, vadinasi virš kritikos" (28 psl.). Autorius gyvai ir įdomiai interpretuoja šių dviejų mentalitetų skirtingus pasireiškimus ir formas įvairiose visuomeninio gyvenimo srityse, kiek ilgiau apsistodamas prie mokslo ir fi-

losofijos. Iš čia, atrodo, lyg tyčiomis pereina į religiją.

Krikščionybė ne tik sutapatinama su uždarąja dvasia, bet pastatoma vienoje plotmėje su komunizmu. "Ji (krikščionybė) siekia, kad visi būtų krikščionys (ut omnes unum sint), vadinasi, kad krikščionybė būtų vieninte lė religija. Jei šitokį siekimą pavadinsime atvirąja dvasia, tai ir komunizmui negalime paneigti tokios atvirosios dvasios" (38 psl.). Tokių ir panašių netikslių sąvokų bei sugretinimų autorius duoda gana daug, dažniausiai pasiremdamas savo išsigalvotais teigimais, kaip pvz.: "Religijos eksliuzyvus pobūdis draudžia lygiai mylėti artimą, jei jis yra kitatikis" (36 psl.), "Krikščionybė tiesos neieško, nes ji ją jau tariasi turinti" (41 psl.). Gal pati didžiausia autoriaus klaida, kad į krikščionybę ir bendrai į visą gyvenimą viduramžių laikais jis žvelgia pro šių laikų galvosenos akinius. Nebūtinai tuo metu viskas **buvo** bloga, kas dabar mums **atrodo** bloga.

R. Šilbajoris duoda ilgesnę studiją apie poetą Alfonsą Nyką - Nyliūną, jo poeziją, senus ir naujus ieškojimus. Straipsnis pavadintas Kelione į Eldorado, gausiai pailiustruotas ištraukomis iš Nyliūno poezijos, bus nemažas įnašas mūsų literatūrinės kritikos mokslan. Kitame straipsnyje J. Švedas nagrinėja rašytojo Tomo Manno pasaulėžiūrą.

Nepagailėta numeryje poezijos. Ir gana modernios. Rašo Liūnė Sutema, V. Šlaitas, J. Mekas ir R. Vėžys, kurio Idilija (100 psl.) yra "mažų akmenėlių mėtymas į praviras vaikų burnas". Aišku savaime, kad dantukams pavojus. Tačiau nemažesnis pavojus ir poezijai. Dailiąją prozą atstovauja J. Kaupas.

Platus apžvalgų ir recenzijų skyrius. Dėmesys atkreiptinas į taiklų V. Kv. straipsnį apie laisvę kūrybiniame veiksme. Įdomi jo išvada, kurioje pabrėžiama, jog lietuviškoji išeivija turi didesnes galimybes pribrandinti ateities Lietuvai kultūrinį įnašą, negu tėvynėje pasilikusieji.

V. Rastenis recenzuoja 1960 metais pavergtoje Lietuvoje išleistą J. Ragausko knygą Ite, missa est, kurioje jis nupasakoja savo iškunigėjimo istoriją. Knygos autorius recenzentui buvo pažįstamas asmeniškai, todėl jis (recenzentas) drąsiai neigia, kad Ragauskas galėjęs būti bolševikų užverbuotas dar prieš stosiant į seminariją. V. Rastenio nuomone, Ragauskas bandęs tapti tikrai geru kunigu ir buvęs per daug naivus idealistas. Susidūrus su gyvenimo dėmėmis, jo idealizmas griuvo ne dėl "mokslinio nagrinėjimo ir objektyvaus galvojimo", kaip jis savo knygoje rašo, bet dėl jėgos ir valios trūkumo kovoti su tomis dėmėmis. Vėliau, užhipnotizuotas bolševikinių tankų jėgos, Ragauskas persilaužia. Persilaužime negalima rasti jokio nuoseklumo: jis visiškai nemato dėmių komunizmo idealų vykdyme. Knygos suliteratūrinimas labai nevykęs, be to, prieš 20 metų įvykę pokalbiai, perduoti tiesiogine kalba nustoja faktinės reikšmės. Bendrai, Ragausko knyga nesanti daugiau negu "uodo įkandimas" katalikybei. O "siekdama sukelti nepasitikėjimą tikėjimais apskritai, ji gali atkreipti mikliau galvojančių dėmesį ir į bolševikinį tikėjimą".

Kitose recenzijose aptariama H. Nagio Mėlynas sniegas, V. Bogutaitės Veidrodis jūros dugne ir S. Zobarsko redaguota lietuviškų novelių knyga angliškai. Reikia dar paminėti gražias jauno dailininko Prano Gailiaus, šiuo metu besireiškiančio Prancūzijoje, iliustracijas.

METMENYS, Jaunosios kartos kultūros žurnalas, Nr. 4, 1961 m. 192 knygos formato puslapiai. Redaguoja Dr. V. Kavolis. Numerio kaina $1.50.

Juozas Baužys

VARDAI ĮVYKIUOSE

Stasys Santvaras gegužės 27 d. atšventė šešiasdešimtąjį gimtadienį. Nepriklausomos Lietuvos ir lietuvių tremties gyvenime iškili, daugiašakė ir nepavargstanti asmenybė. Literatūroje poetas, dramaturgas, operų libretų vertėjas ir rašytojas, baleto Sužadėtinė libreto kūrėjas. Teatro veikloje solistas, aktorius, teatro direktorius. Bendradarbiauja spaudoje ir reiškiasi visuomeninėje veikloje. Savanoris, Nepriklausomybės kovų ir Klaipėdos krašto sukilimo dalyvis. Ginant Lietuvos laisvę kovose buvo sužeistas.

Grožinės literatūros baruose pradėjo reikštis 1921 metais, atspausdindamas pirmuosius eilėraščius Sekmojoj dienoj. Pirmasis dramatinio žanro veikalas Saulytė pasirodė 1923 metais, o 1924 m. išleistas pirmasis eilėraščių rinkinys Saulėtekio maldos.

Stasys Santvaras gimė 1902 m. gegužės 27 d. Rusteikoniuose, Seredžiaus valsč., Kauno apsk. Mokėsi Seredžiuje, Vilniuje ir Kaune. Klaipėdos konservatorijoj studijavo muziką ir dainavimą. Gavęs Švietimo ministerijos stipendiją, muziką ir dainavimą studijavo Milane, Italijoj, kartu gilindamasis italų kalboje ir literatūroje. Parašė 8 scenos veikalus išleido 6 poezijos rinkinius, jo parašyti 3 lietuviškų operų ir 1 baleto libretai. Išvertė daug operų ir apie 100 paskirų operų arijų ir dainų. Sukakties atženklinimui Lietuvių Enciklopedijos leidėjas išleidžia naują Stasio Santvaro eilėraščių rinkinį Aukso taurė.

Select Lithuanian Short Stories lietuvių rašytojų novelės anglų kalba, išeina jau trečioji laida. Abi pirmosios laidos išparduotos.

Lituanus, lietuvių studentų pastangomis leidžiamas žurnalas anglų kalba, perkeltas į Čikagą. Redakciją sudaro: Adomas Mickevičius — vyr. redaktorius, G. Gedvila, V. Gegevičiūtė, L. Petrauskaitė, S. Radvila ir T. Remeikis — redaktoriai. Redakcijos adresas: **Lituanus,** P.O. Box 9318, Chicago 90, Illinois. Žurnalo spausdinimas ir administracija ir toliau paliko Broklyne. Adresas: 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N.Y: Administratorius Vyt. Švalbonas. Spaudos priežiūros darbus atlieka techninkinis redaktorius Kęstutis Čerkeliūnas. Lituanus leidžia Lietuvių Studentų Sąjunga, o visą žurnalo leidimo darbą tvarko dr. Vyt. P. Vygantas, Lituanus leidimo koordinatorius.

Stasys Santvaras
sukaktuvininkas

Juliaus Vidzgirio straipsnis Dvidešimtojo amžiaus gėda, išspausdintas šiame Į Laisvę nr., yra paimtas iš Europos Lietuvių Fronto Bičiulių leidžiamo biuletenio Europos LF Bičiulis.

Dr. A. Šapokos stambus veikalas apie senąjį Vilnių rengiamas spaudai. Veikalas buvo gavęs **Aidų** žurnalo premiją. Leidiniu rūpinasi Tėvų pranciškonų Prisikėlimo parapija Toronte.

Dr. Kazys Graužinis, Lietuvos ministeris Pietų Amerikoje, netikėtai mirė birželio 5 d. Montevideo mieste, Urugvajuj. K. Graužinis gimė 1898 m. spalio 14 d. Marcinkiškiuose, Giedraičių vals., Ukmergės apskr. Mokėsi Vilniuje ir Voroneže, ten baigdamas lietuvių gimnaziją aukso medaliu. Savanoriu kūrėju įstojęs į Lietuvos kariuomenę, baigė karo aviacijos mokyklą, tarnavo Vilniaus komendantūroje ir gen. štabe. Teisių daktaro laipsnį gavo baigęs Paryžiaus universitetą ir apgynęs disertaciją Vilniaus klausimu 1927 m. Studijuodamas Paryžiuje K. Graužinis baigė ir politinių mokslų akademijos diplomatinę sekciją. Diplomatinę tarnybą pradėjo 1922 m. Lietuvos įgaliotu ministeriu Pietų Amerikai su rezidencija Buenos Aires paskirtas 1939 m. Su Lietuvos pasiuntinybe persikėlė į Urugvajų 1947 m., kai Argentina užmezgė diplomatinius santykius su Sovietų Rusija.

Tėvas Modestas Stepaitis, O.F.M., Šv. Pranciškaus Varpelio redaktorius, gegužės 17 vakare tragiškai žuvo susisiekimo nelaimėje prie Portland, Maine. Palaidotas gegužės 21 Biddefordo pranciškonų kapinėse. Velionis buvo gimęs 1916 kovo 13 Eržvilke, Žemaitijoj. Į kunigus įšventintas 1941 liepos 6 Italijoj.

Tėviškės Žiburiai, Kanados lietuvių savaitraštis, siunčiamas Į Laisvę redakcijai apsikeitimo būdu. Tėviškės Žiburiai yra didžiausias lietuvių savaitraštis ne tik Kanadoje ir Amerikoje, bet ir visame lietuviškajame pasaulyje. Ilgus metus Tėviškės Žiburius redagavo prof. dr. A. Šapoka, o po jo mirties redagavimą perėmė kun. dr. Pr. Gaidamavičius. Redaktoriaus pavaduotojas A. Rinkūnas. Leidžia Kanados Lietuvių Katalikų Kultūros Draugija. Prenumerata metams tik 5 dol. visuose kraštuose. Adresas: Tėviškės Žiburiai, 941 Dundas Street West, Toronto 3, Ontario, Canada.

Rožė Šomkaitė gegužės 16 New Jersey Valstybiniame Rutgers universe apgynė disertaciją Photodecomposition of 1-epinephrine ir įgijo Ph. D. — filosofijos daktaro — laipsnį. Kadangi disertacijos eksperimentai apėmė tik, palyginti, siaurą sritį, bet atkreipė visai naujų svarbių duomenų, Federalinė Sveikatos Valdyba pavedė Rožei Šomkaitei atlikti kai kuriuos tyrimus ir nuo 1962 m. pradžios suteikė vadinamą "postdoctorate" stipendiją.

Rožė Šomkaitė gimė Gataučių kaime, Linkuvos parapijoj. Baigusi Linkuvos gimnaziją, farmacijos studijas 1942 m. pradėjo Vilniaus universitete. Nuo bolševikinio teroro pasitraukusi į Vakarus, 1945-49 m. Tuebingeno universitete studijavo humanitarinius mokslus: psichologiją, religijų istoriją, Šv. Raštą ir prancūzų literatūrą. Į Ameriką atvyko 1949 m. Apie metus išdirbusi fabrike, 1950 m. atnaujino Lietuvoje pradėtas farmacijos studijas šv. Jono universitete Brokly-

Rožė Šomkaitė

ne, N.Y. 1954 55 m. magistro laipsniui gauti studijas tęsė Wisconsin Valstybiniame universitete, Madison.

Nuo gimnazijos laikų Rožė Šomkaitė gyvai reiškėsi ateitininkų veikloje. 1947-48 Vokietijoj, 1949-50 Amerikoj buvo moksleivių ateitininkų centro valdyboj, o 1955-54 — studentų ateitininkų centro valdyboj. Vokiečių okupacijos metais įsijungė į Lietuvių Fronto rezistencinę veiklą. Amerikoje priklauso Lietuvių Fronto Bičiuliams, Lietuvių Studentų Sąjungai, American Pharmaceutical Association, American Chemical Society, Sigma Xi ir Rho Chi.

Trumpam poilsiui Rožė Šomkaitė šią vasarą išvyko keliom savaitėm į Europą.

World Telegram birželio 16 d. paskelbė pasikalbėjimą su kun. L. Jankum, Balfo reikalų vedėju, apie birželio deportacijas iš Lietuvos. Laikraštis pateikė deportuotų skaičių — viso 400.000. Nužudyta 100.000. Ištremta pusė kunigų. Kun. L. Jankus korespondentui pareiškė, jog po Stalino mirties dalis ištremtųjų grįžo, bet padėtis tebėra tragiška. "Nėra jokių būdų padėti jiems politiškai, bet mes galim padėti materialiai". Pasikalbėjimą su World Telegram korespondentu George Marle suorganizavo uoli Balfo veikėja Elena Kulbokienė.

Kom. Julius Gaidelis parašė muzikos kūrinį Kantata apie Lietuvą. Žodžiai Stasio Santvaro. Kantata pirmą kartą išpildyta gegužės 20 d. Bostone. Kantatą dirigavo pats kompozitorius, o išpildė Bostono lietuvių mišrus choras.

Pedagoginis Lituanistikos Institutas Čikagoje VII mokslo semestrą baigė birželio 9 d. Maironio metams pritaikytu literatūros seminaru: Ar Maironis didelis poetas? Referatą skaitė studentė Danguolė Šukelytė. Koreferentės: Dalia Indreikaitė ir Ramunė Jurkūnaitė. Diskusijoms vadovavo Izolda Bendoraitytė.

Išrinkta Lietuvių Rašytojų Draugijos valdyba. Rinkimų komisija, susidedanti iš pirm. Leonardo Andriekaus, sekr. Alfonso Šešplaukio ir narės Nelės Mazalaitės paskelbė rinkimų davinius. Korespondenciniu būdu pravestuose rinkimuose dalyvavo 51 narys. Į LRD valdybą išrinkta: Mykolas Biržiška, Bernardas Brazdžionis, Bronys Raila, Alė Rūta ir Juozas Tininis. Į kontrolės komisiją išrinkta: Jurgis Gliauda, Juozas Švaistas, Elena Tumienė, o į garbės teismą — Juzė Augustaitytė-Vaičiūnienė, Stasys Laucius, Vincas Ramonas.

Dr. Algis Avižienis rugpiūčio mėn. pakviestas skaityti mokslinį darbą tarptautiniame mokslininkų suvažiavime Muenchene, Vokietijoj. Suvažiavime daylvaus 80 mokslininkų iš viso pasaulio. Toks mūsų jauno mokslininko, sulaukusio tik 30 metų amžiaus, pasiekimas yra neeilinis įvykis. Suvažiavime su keliolika kitų Amerikos mokslininkų atstovaus Ameriką. Dr. A. Avižienis yra pakviestas ir kitam reikšmingam darbui — parašyti vadovėlį specialioj matematikos šakoj. Gimė Lietuvoj, aukštuosius mokslus baigė Amerikoj, gyvai reiškiasi skautų veikloj.

Sudegė Mosėdis. Iš pavergtos Lietuvos gautas pranešimas, jog birželio pradžioje visiškai sudegė Mosėdis. Pranešime sakoma: "Mosėdis per karą tiek nenukentėjo, kaip dabar. Buvo didelis vėjas ir ugnis palietė benzino bei žibalo "bosus". Per kelias minutes užsidegė visas miestelis, daugelis gyventojų vos išgelbėjo savo gyvybes, bet prarado visą kilnojamąjį turtą, nes išbėgo iš gaisro taip, kaip stovi". Balfo Centras gavo pagalbos prašymus.

LB Kultūros Fondo leidiniai

★ Juozo Plačo **Gintaras,** vadovėlis Lituanistinių mokyklų aštuntajam skyriui. Išleido JAV LB Kultūros Fondas, leidimą finansavo Illinois Lietuvių Gydytojų d-jos Pagalbinis Moterų vienetas. Spausdino Vl. Vijeikio spaustuvė, 1961 m., 256 psl. Kaina nepažymėta. Vadovėly, daugiausia skaitiniai, iliustruoti mūsų dailininkų iliustracijomis, apsčiai jame mūsų rašytojų ir poetų kūrinių, dainų su gaidomis, mįslių ir tautosakos. Įdėtas taip pat ir Lietuvos žemėlapis. Toje pačioje knygoje yra ir Lietuvos geografijos ir Lietuvos istorijos skyriai, pirmąjį redagavo J. Plačas, antrąjį kun. V. Bagdanavičius,MIC. Vadovėlis mielas akiai ir įdomus dėl savo įvairumo. Jaunimas čia turės ne tik pasiskaitymų, bet ir žinių, iš Lietuvos literatūros, istorijos ir geografijos. Knyga gali būti vertinga ir silpnai lietuviškai mokančiam suaugusiui, kuris turės progos pagilinti kalbą ir praturtinti savo žinyną. Be abejo neišvengta ir netikslumų. Stepas Zobarskas vienoj vietoj pavadintas Stasiu, o Paulius Stelingis Petru. Vadovėlis tinkamas pasiskaityti ir jaunesniem negu aštunto sk. mokiniam.

★ **Lietuvos laukai** yra taip pat Kultūros Fondo vadovėlis, išleistas dar 1959 m., kurio išleidimą taip pat finansavo Illinois Lietuvių Gydytojų d-jos Pagalbinis Moterų vienetas. Šis vadovėlis skiriamas Lituanistinių mokyklų penktajam skyriui. Vadovėlio autorė Sofija Jonynienė parinko įvairių mūsų autorių apsakymėlių; ir eilių. Skaitiniai parinkti mokamai, vadovėlis iliustruotas spalvotom iliustracijom ir, be abejo, labai naudingas leidinys mūsų lituanistinėm mokyklom. Reikia pasidžiaugti Gydytojų Moterų Pagalbinio vieneto efektyvia parama. Padėdamos Kultūros Fondui išleisti tokius vadovėlius, gydytojų žmonos ne tik įamžino savo vardą, bet ir palengvino mūsų jaunimui sąlygas mokytis lietuviškai.

★ Prof. V. Biržiškos **Aleksandrynas 1 tomas** yra bene didžiausias Kultūros Fondo darbas, pareikalavęs nemaža išlaidų. Nors kai kurių teigimu jis nebuvęs būtino reikalo ir investuotas kapitalas be reikalo, tačiau mūsų nuomone rankraštyje būdamas toks kapitalinis mokslinis darbas galėjo dingti. Nors niekada išleidimas neapsimokės, tačiau kultūriškai atliktas didelis darbas, pasitarnaująs mūsų taip užleistai mokslinei literatūrai. Gražiai išleistoj knygoj užtinkama 100 senųjų rašytojų vardų. Tai didelės svarbos mokslinis žinynas, liečiąs rašiusius ligi 1865 m. Knyga įrišta į kietus viršelius, kainuoja 7.50 dol. Visi šie LB Kultūros Fondo darbai liudija, kad Bendruomenė atlieka visą eilę tokių svarbių kultūrinių darbų, kurie jai užpelno didelę mūsų kultūringosios visuomenės padėką.

★ Dr. Al. Margerio **150 dienų tarybų Lietuvoje.** Knyga išleista Čikagoje, įrišta į kietus viršelius daro geros knygos įspūdį, tačiau turinys yra prokomunistinis. Keisčiausia, kad 1931 m. dr. Margeris lankęsis Lietuvoje, ta proga išleistoje knygoje pasirodo taurus lietuvis, kartais net šovinistinis, kitų mažumų Lietuvoje atžvilgiu. Dabartinėje knygoje autorius rašo viską taip, kaip kompartija pageidauja, tačiau būdamas vakarietis, jis vistiek nukrypsta nuo kompartijos linijos ir tokia knyga, kokia ji išėjo Chicagoje, ji negalėtų pasirodyti Lietuvoje, nors ir prokomunistinė. Autorius 1931 m. rašė apie Lietuvos mažumas šitaip pasipiktinęs:" Juk kasgi nežino, kad Kaune beveik

visur išgirsi daugiau kalbant rusiškai, žydiškai bei lenkiškai, negu lietuviškai. O tai yra ne tiktai skaudus, liūdnas, bet ir žalingas Lietuvos nepriklausomybei reiškinys. Kokia ironija. Koks neišreiškiamas užgavimas, tartum peiliais varstymas tikro bei nuoširdaus lietuvio patrioto širdies - sielos. Šitie rusofilai ar lenkomanai, pirmiau daužėsi Rusijoj ar Lenkijoj ir dėl vienos ar kitos dirbo, vieną ar kitą garbino. Tik užplūdus Rusiją bolševizmui ir pasidarius nebepakenčiamom gyvenimo sąlygom, subėgo jie Lietuvon. Lietuvos duonutė ir laisvė jiems patinka, miela, — tik ne lietuvių kalba.

Lauk iš lietuvių širdies — sielos rusicizmas ar lenkizmas.

Lietuva tikriems bei ištikimiems lietuviams, o ne nutautėjusiems rusofilams ar lenkomanams."

Taip rašė tada Margeris, negailestingai vydamas iš Lietuvos rusus ir kitus, o šiandien jis visoje knygoje jau džiaugiasi rusais. Keista, kad dr. Margeris taip apako. Svarbiausia, kad dabartinėje knygoje iš autoriaus daugelyje vietų pasityčioja pati komunistinė sistema. Autorius rašo, kad išeis vadinama tarybinė enciklopedija, tačiau praėjo jau pora metų, o jos nė ženklo. Autorius įdeda Klaipėdos bažnyčios nuotrauką ir sako, kad religija leidžiama, gi šiandien tos bažnyčios statytojus kompartija sukišo į kalėjimą. Ir taip ne vienoje vietoje. Dr. Margeris stengiasi vartoti ir tokią terminologiją, kokia ji vartojama Lietuvoj, ir stengiasi niekinti tuos, kurie rūpinasi Lietuvos laisve, tačiau, matyti, kad autorius taip daro kažkaip netikrai, labai dirbtinai ir juokingai. Kada dr. Margeris tikrai matė Lietuvą: 1931 m. ar dabar? Reikia manyti, kad tada buvo tikroji Lietuva, nors kaip dr. Margeris teigia, joj ir buvo nemaža rusų. Dabar rusai valdo Lietuvą ir kodėl daktaras jų nebemato. Argi todėl, kad Amerikoje dr. Margeris nebuvo įvertintas kaip rašytojas, jis apako iš neapykantos ir vien todėl, kad išleido jo pora knygų Lietuvoj, jis turi garbinti komunizmą? Būtų gera, kad daktaras, būdamas senyvas žmogus, vėl praregėtų ir geistų Lietuvos, kaip ir 1931 metais, be okupantų rusų. Jo knyga 150 dienų tarybų Lietuvoje, išskyrus viršelius yra gryna makulatūra. Nors daktarui ir labai nemalonu, bet tokia, kaip ji atrodo dabar, negalės pasirodyti net ir toj dabartinėj tarybų Lietuvoj dėl vietų, kurios neatitinka kruvinosios komunistų partijos linijai.

★ **Lithuanian Quartet.** Aloyzo Barono, Mariaus Katiliškio, Algirdo Landsbergio ir Igno Šeiniaus novelių rinkinys angliškai. Knygą išleido Manyland Books leidykla, redagavo St. Zobarskas, įvado žodį parašė prof. Charles Angoff, aplanką piešė dail. Osmolskis. Knyga turi 212 psl. kainuoja 4.95 dol. Įrišta į kietus viršelius atrodo gana puošniai. Apie "Lithuanian Quartet" noveles knygos įvado autorius rašyt. Angoff rašo: "Šitos šešios istorijos sudaro aukštos literatūrinės vertės tomą. Nors jų paskirtis nevienoda, jos visos yra sėkmingos savo paskiroje srityje. Jos apima beveik visą žmogaus patirties skalę. Jos aktualios mūsų laikams. Jos aktualios visiems laikams, — toks tikras ir gilus yra jų visuotinis patrauklumas. Visi, kurie jas perskaitys — ir reikia tikėtis, kad tokių skaičius bus gausus, turės iš jų daug naudos. Galima drąsiai pasakyti, kad šie kūriniai padeda geriau suprasti tą mistinį stebuklą, kuriuo yra žmogaus širdis".

Knyga dovanoms tinka ne tik lietuvių kilmės, bet ir kiekvienam amerikiečiui.

★ Vincas Kudirka **Memoirs of a Lithuanian Bridge.** Kudirkos Tilto atsiminimai angliškai, išleisti Manyland Books leidyklos. Įrišta į kietus viršelius, aplankas dail. Osmolskio, kaina

2 dol. Įvadas prof. Charles Angoff. Vertė St. Zobarskas. Knygutė labai gražiai išleista. Joj be Tilto atsiminimų dar yra The Bell (eil.) Rožiukė ir Martynukas ir The Paper Officer apsakymai. Įvado autorius prof. Angoff rašo, kad ameriikečiai, kurie ieško literatūrinių "vertybių su ypatingu prieskoniu, knygoj ras nemaža pasitenkinimo".

Manyland Books adresas P. O. Box 266, Wall Street Station, New York 5, N. Y.

* * *

S. Sužiedėlis **Šv. Pranciškaus lietuvių parapija.** Šioje 416 puslapių gražiai išleistoje knygoje S. Sužiedėlis, autorius kelių istorinių studijų, išleistų Lietuvoj, Vokietijoj ir Amerikoj, aprašo šv. Pranciškaus lietuvių parapijos Lawrence, Mass, įsikūrimą ir jos religinį bei kultūrinį darbą ryšium su parapijos 50 metų sukaktimi. Daug faktų, kurie bendrai paliečia Amerikos lietuvių kultūrinį darbą ir visuomeninę veiklą. Knyga gausiai iliustruota praeities ir pačiais naujausiais parapijos gyvenimo vaizdais. Tai pirmas toks stambus ir išsamus veikalas iš Amerikos lietuvių parapijų istorijos. Knyga parašyta lietuvių ir anglų kalbomis. Išleista auksiniam parapijos jubiliejui paminėti 1903 — 1953. Viršelis dail. V. K. Jonyno, 200 iliustracijų, spaudė N. Pr. Seserų spaustuvė, Putnam, Conn. Kaina nepažymėta.

Šv. Pranciškaus lietuvių parapijos klebonas prel. F. Juras, didelis lietuviškų knygų mylėtojas ir nepailstamas leidėjas, neseniai atšventė kunigystės 40 metų sukaktį.

Souvenir Book in honor of The Right Reverend Monsignor Francis M. Juras. Gerame popieriuje išleistas 40 puslapių leidinėlis, skirtas prel. F. M. Juro 40 metų kunigystės sukakčiai atženklinti. Išleista 1962 metais, kaina nepažymėta. Leidinėlio įvado žodyje sakoma, kad Lawrence lietuvių šv. Pranciškaus parapija buvo pirmoji vieta, kur kun. Pranciškus M. Juras pradėjo darbą prieš 40 metų. 1927 m. buvo iškeltas klebonu į Lowelį, o po dviejų metų vėl perkeltas klebonu į Lawrence, kur apaštalavimo darbą dirba jau 38 metai.

Margutis, mėnesinis žurnalas, balandžio, gegužės ir birželio numeriai. Rašoma apie muziką, dailę, recenzuojamos naujausios lietuviškos knygos. Birželio numeryje prisimintas 1941 m. lietuvių tautos sukilimas, leistoji slaptoji pogrindžio spauda. Kiekvienas Margučio numeris iliustruotas. Metinė prenumerata 5 dol. Adresas: 6755 So. Western Ave., Chicago 36, Illinois.

Knygų Lentyna 1962 nr. 1. Šis Knygų Lentynos nr. padidinto formato ir 32 psl. Leidžia V. Saulius. Prenumerata JAV ir Kanadoje 2 dol. 50 centų, o kitur 1,50. Adresas: Lith. Bibliogr. Service, 1132 N. Walnut St., Danville, Ill.

Lietuvos Pajūris, nr. 1 ir nr. 2. Išeina 4 kartus į metus. Kaina doleris metams visur. Leidžia Mažosios Lietuvos Bičiulių Draugijos Centro Valdyba. Vyr. redaktorius A. Lymantas. Administracijos adresas: Lietuvos Pajūris, 7116 Cartier St., Montreal, P.Q. Canada.

Lietuvių Gydytojų biuletenis 1962 m. nr. 6. Amerikos Lietuvių Gydytojų Sąjungos organas. Leidžia Illinois Lietuvių Gydytojų Draugija. Vyr. redaktorius dr. S. Biežis, o į redakcinę komisiją įeina dr. S. Budrys, dr. A. Garūnas, dr. V. Tauras, dr. K. Ambrozaitis, I. Makštutienė. Prenumerata metams 3 dol. Administracijos adresas: 2737 W. 71 St., Chicago 29, Ill.

Algirdas Gustaitis **Algis Trakys ir**

Taksiukas Šleivys. Nutikimai Lietuvos kaime. Antroji dalis: **Užpuola bitės.** Dailininkas Vytautas Stasiūnaitis. Didelio formato, gerame popieriuje, spalvotas leidinys. Išleido **Lietuvių Dienos,** 4364 Sunset Blvd., Hollywood 29, Calif. Išleista 1962 m., kaina 2 dol. Mūsų mažiesiems gražus leidinys.

Jaunimo Žygiai nr. 1-2 (26-27). Visuomeninio auklėjimosi ir krikščioniškos - demokratinės politikos jaunimo laikraštis. Leidžia Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos Jaunimo Sekcija. Metinė prenumerata 2 dol., vieno nr. kaina 1 dol. Vyr. redaktorius Stasys Alšėnas. Administracijos adresas: c/c Pr. Povilaitis, 8743 So. Troy, Evergreen Park, Ill. Spaudė Vilties spaustuvė Clevelande.

Europos LF Bičiulis nr. 5-6 (44-45). Leidžia Europos Lietuvių Fronto Bičiulių Valdyba. Šiame padidintame nr. daug aktualios ir naujos rezistencinės medžiagos. Žemaitis partizanas tęsia savo atsiminimus iš partizaninių kovų Lietuvoje, įdėtos švedų spaudos ištraukos, kaip švedų spauda sutiko ir pristatė 1941 m. lietuvių tautos sukilimą, minimos įvairios sukaktys, dedamos laiškų ištraukos iš Lietuvos ir Lenkijos.

★ **Sportas,** dvimėnesinis Šiaurės Amerikos lietuvių sporto laikraštis, nr. 6 (15), 1962 m. Redaktorius Kęstutis Čerkeliūnas, į redakcinę komisiją dar įeina Pranas Mickevičius, Zenonas Puzinauskas, Antanas Supronas, Anupras Tamulynas. Redakcijos adresas: Sportas, 91-30 221 St., Queens Village, L. I., New York. Administratorius Vytautas Švalbonas, 19 Kiely Place, Brooklyn 8, New York.

Sportą leidžia Šiaurės Amerikos Lietuvių Fizinio Auklėjimo ir Sporto Sąjunga. Sportą gauna visi Šiaurės Amerikos registruoti sportininkai, kitiems metinė prenumerata $3.00.

Žurnalas įdomus, gražiai laužomas, gausiai iliustruotas.

LAIŠKAI

Nepasirašęs ir savo adreso nenurodęs skaitytojas rašo: "Jūsų žurnalas kartais pasiekia mane mano adresu iš 1958 metų, bet aš jau trečioj vietoj gyvenu, o Jūs teberašot senuoju adresu. Tai ir nepateisinama ir netikslu, arba, geriau sakant, parodo, kaip Jūs traktuojate tariamuosius prenumeratorius".

Laiškas išsiųstas iš Čikagos.

Atsakymas nepasirašiusiam laiško siuntėjui

Į Laisvę kiekviename numeryje skelbia tokį pranešimą: **Į Laisvę skaitytojai, pakeitę savo adresus, tuojau praneškite savo adresą administracijai".** Skaitytojai, pranešę savo naująjį adresą, Į Laisvę gauna naujuoju adresu. Administracija, jei jai nepranešama, adresų pasikeitimo negali žinoti.

Nepasirašęs laiško autorius būdingas: jis kaltina administraciją, bet pats, atrodo, irgi yra kaltas — jo laiškas nepasirašytas ir adresas nenurodytas.

Į Laisvę Administracija

Į Laisvę aukojo:

Kun. K. Balčys 100 dol., kun. L. Jankus 100 dol., dr. K. Ambrozaitis, dr. P. Kisielius, dr. V. Majauskas po 50 dol., dr. A. Razma 25 dol., gen. konsulas J. Budrys, prel. P. Juras po 7 dol., dr. Z. Brinkis 5 dol., kun. S. Morkūnas 4 dol., dr. V. Lelis, dr. A. Šmulkštys po 3 dol., L. Barauskas, J. Buitkus, dr. B. Čiurienė, I. Mališka, J. Norkaitis, K. E. Pakulis, B. Raugas, A. Regis, V. Skladaitis, J. Stelmokas ir dr. A. Vasonis po 2 dol., A. Bartkutė, kun. M. Kirkilas, dr. P. Razutis, V. Šilėnas po 1 dol.

Mieliesiems žurnalo rėmėjams nuoširdžiai dėkoja

Į Laisvę administracija

Į LAISVĘ ADMINISTRACIJOS PRANEŠIMAS

Paskutiniame Į Laisvę (28) nr. kiekvienam skaitytojui buvo pasiųstas vokas — priminimas prenumeratai atnaujinti. Dalis skaitytojų vokus grąžino ir prenumeratos reikalus sutvarkė. Kita dalis skaitytojų dar neatsiliepė.

Administracija kreipiasi į skaitytojus galimai greičiau pasiųstuosius vokus grąžinti. Greitas prenumeratos reikalų sutvarkymas palengvina administracijos darbą. Kiekvienam atsilyginusiam skaitytojui siunčiamas pakvitavimas.

Administracija dėkoja tiems skaitytojams, kurie Į Laisvę žurnalo leidimą paremia ir aukomis. Šiame Į Laisvę nr. skelbiamas gražus aukotojų skaičius.

Dabartinis administracijos adresas: Į Laisvę, 10734 S. Eberhart Ave., Chicago 28, Illinois.

Kostas Bružas

Į Laisvę Administratorius

Į LAISVĘ ATSTOVYBĖS

Anglijoje: S. Nenortas, 1, Ladbroke Gardens, London, W. 11,

Australijoje: N. Butkūnas, 9 Cowper St., St. Kilda South, Victoria.

Italijoje: Dr. Z. Ivinskis, Via Verbania 23, Interno 18, Roma

Jungtinėse Valstybėse: A. Salys, 6540 So. Artesian Ave., Chicago 29, Illinois. Telef. RE 7-6621; J. Ažuolaitis, 2012 N. Catalina St., Los Angeles, Calif.; A. Gaigalas, 335 Titan St., Philadelphia, Pa. Telef. HO 7-4176; V. Vaitkus, 85 Arnold St., Waterbury, Conn.; V. Ročiūnas, 1892 Lampson Rd., Cleveland 12, Ohio.

Kanadoje: Vytautas Aušrotas, 180 Glenholme Ave., Toronto 10, Ont.; A. Bumbulis, 200 Indien Grove, Toronto, Ont.; V. Barisas, 336 Clinton, Windsor, Ont.

Švedijoje: P. Duda, Markvards g. 9, Stockholm, Va.

Šveicarijoje: Dr. P. Radvila, Werkgasse 50, Bern

Vokietijoje: Zigmas Kungys (22b) Mainz, Ebersheimerweg 47.